

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2021 / 07 FİYATI: 9 TL

“Tam Bağımsızlık TBMM’nin Egemen Olan İlkesidir”

Mustafa Kemal’in
Robert Steed Dunn ile
yaptığı röportajdan
(1 Temmuz 1921)

Yaşar Öztürk’ün yazısı 5. sayfada

Erdem Akyüz:
**Atatürk
ve Fatma
Seher Erden**

S: 11

Kaya Boztepe:
**Payitaht ve
Yandaşları**

S: 40

Gürbüz Evren:
1915 Olay-
larına ilişkin
**Ermeni
İddialarına
Yanıtlar**

S: 35

Erhan Kanyılmaz:
**Srebrenitsa
Katliamı**

S: 97

Cengiz Özakıncı:
1453
İstanbul’un
Fethi ve
**Fatih
Kanun-
namesi’nde
Kardeş
Katli**

S: 16

Ömer
Dedeoğlu:
**Tarihin
Sonunun
Sonu**

S: 63

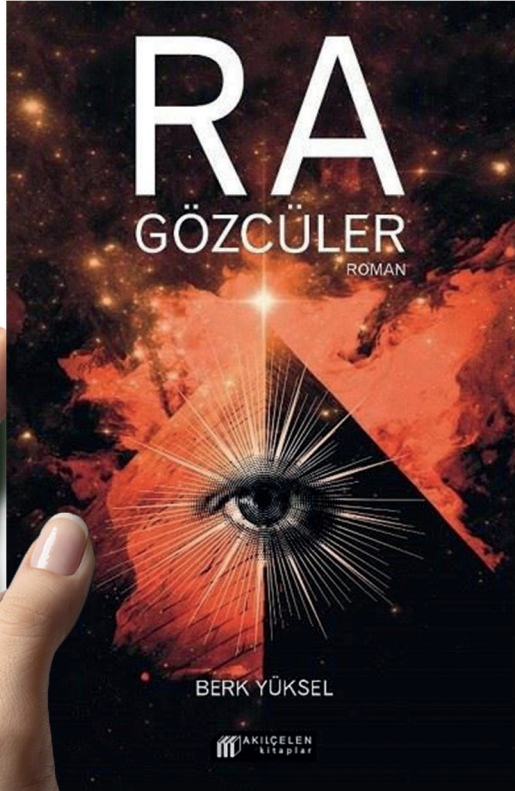
Tekin Özertem:
**Orkestra
Provası**

S: 50

“Doğup büyüdüğü yere ait değil insan... Acı çektiği ya da çok mutlu olduğu yere de ait değil... İnsan, olmak isteyip de olamadığı yere ait... Şey gibi bir his işte bu; çok, çok susamak gibi...” Ali Lidar

Berk Yüksel sekizinci kitabı olan bu son romanında zamanın döngüsüne, zaman ve mekânın hegemonyasına, karanlığın ve cehaletin asırlar boyu süren baskısına kahramanlar aracılığı ile yeni bir pencere açıyor! “Seni Seçen Hayale Cesaretin Var mı?” diye soruyor yazar... Görebilenler için yaşam, en büyük inisiyasyondur! Birbirini tamamlayan üç dönem öyküsü ile kadim Sümer’de başlayan gizemli yolculuk, Esseniler döneminde Hz. İsa ve Hz. Yahya ile Kudüs’te sürecek ve Tapınak Şövalyeleri ile Paris’te son bulacak... Bilgelik, güç ve güzellikten oluşan üç sütunun biraradalığı bu gölge gerçeklik için önemliyen... Zamansızlıkta ve mekânsızlıkta kahramanın dördüncü sütunu doğurabilme ümidi ise her daim yaşayacak...

“Kimseden daha iyi olmadığımı anlayacak kadar mütevazı, herkesten farklı olduğunu kavrayacak kadar bilge olun.” İbn-i Rüşd

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Başkent Üniversitesi'nin bir
kültür hizmeti olan Bütün Dünya
2000, Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*Aküm Reklamcılık, Danışmanlık
ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve
Ticaret A.Ş.'nin 1. Caddesi
No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresinde hazırlanmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,

Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga,

Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,

Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.,
Hadımköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 25 / 06 / 2021

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Millet Efendidir!

Dr. Ufuk Akyol

5

“Tam Bağımsızlık
TBMM’nin Egemen
Olan İlkesidir”

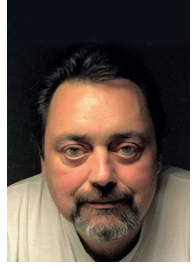
Yaşar Öztürk

- 11 Atatürk ve Fatma Seher Erden** *A. Erdem Akyüz*
- 16 1453 İstanbul’un Fethi ve Fatih Kanunnamesi’nde Kardeş Katli** *Cengiz Özakıncı*
- 24 Padişah Mustafa Kemal’e Karşı** *Dr. Cihangir Dumanlı*
- 29 Ali Rıza Paşa Hükümeti’ni Kısmen Destekleme Kararı!** *Cengiz Önal*
- 33 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 35 Ermeni İddialarına Yanıtlar** *Gürbüz Evren*
- 40 Payitaht ve Yandaşları** *Kaya Boztepe*
- 45 Tarihin Bunları Bilmesi Gerek** *Mete Akyol*
- 50 Orkestra Provası** *Dr. Tekin Özertem*
- 55 Bir Kardeşlik Dersi** *Cemal Türkmen*
- 59 Covid 19 Ekonomik ve Sosyolojik Etkileri** *Dr. Öğüt Yazman*
- 63 Tarihin Sonunun Sonu** *Ömer Dedeoğlu*
- 68 Kraliçe Victoria** *Necef Uğurlu*

İÇİNDEKİLER

- 75 Siyaset Kafası** *Barbaros Eneç*
- 81 Yüz Yıl Önceki Bir Dergi ve Bir Şiir Kitabı** *Konur Ertop*
- 87 Dostoyevski ve Köylü Marey** *Demir Aytaç*
- 93 Seyircisiz Olmuyor** *Metin Gören*
- 96 Afet İnan**
- 97 Srebrenitsa Katliamı** *Erhan Kanyılmaz*
- 104 Lüksün Gizli Tehlikesi** *Sabriye Aşır*
- 109 Şehit Öğretmenler** *Kemal Türk*
- 115 Umut Varsa Yaşam Var** *Nuray Bartoschek*
- 117 Işık Doğudan Yükselir** *Yahya Aksoy*
- 122 Havanın Vitaminleri** *Yücel Aksoy*
- 129 Altın Post, Jason ve Argonotlar** *Berk Yüksel*
- 132 Güzel Günlerdi** *Mehmet Ünver*
- 138 Freising** *İzlen Şen Toker*
- 143 M. Sunullah Arısoy** *Sabri Kemal*
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada** *Sezin San Sungunay*
- 4 Beni Hatırlayınız**
- 49 İlk Dersimiz Türkçe**
- 74 Gözün Sözü**
- 86 Bilginizi Denetleyin**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyükleri**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Millet Efendidir!

Askeriye içerisindeki yazışmalarda, bilirsiniz, üst rütbeye hitaben bir yazı yazıldığında "arz ederim", alt rütbeye yazıldığında "rica ederim", eşit rütbeye yazıldığında ise "arz ve rica ederim" diye sonlandırılıp imzalanır. Rütbenin çok önemli olduğu bu kurum için gayet normal bir uygulama değil mi?

İyi, güzel de, vatandaşın bir bakanlığa veya diğer herhangi bir devlet dairesine yazdığı dilekçesini "arz ederim" diye sonlandırması nereden çıktı? Söyleyeyim size: 1980 Darbesi sonrası çıktı ve öyle de kaldı.

Oysa kanımca bu yanlış bir uygulama. Burası Türkiye Cumhuriyeti. Biz vatandaşlar artık birer eşit bireyiz, kul değiliz! Millet efendidir! Devlet onun hizmetkârıdır!

Dilekçenin altına, imzanızın hemen üstüne "rica ederim" yazmak hem nazik hem de uygun bir ibare olacak ve herkes yerini bilmiş olacaktır.

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● *Milletin en yetkili ağız ancak millet olabilir. Bir kez meclis açılın, olacak şey değil ya olayların etkisiyle Ankara'yı bırakmak zorunda bile kalsak, yerimizi değiştireceğimiz her yöreden daha büyük bir yetki ve güçle bağırabiliriz. Milletimizin kurtuluşunu ve geleceğini vatanımızın son kaya parçası üzerinde dahi savunacağız ve kesinlikle başarılı olacağız.*
(Mart 1920)

● *Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, millîdir; tamamiyle maddidir, gerçekçidir. Var sanılan ülküler arkasında, o ülkelere ulaşmak için değil, fakat ulaştırmak hülyasiyle milleti kayalara çarparak, bataklıklara batırarak, en sonunda kurban ederek mahvetmek gibi cinayetten kaçınan bir hükûmettir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün programlarının ilkesi şu iki esastır: Tam bağımsızlık, kayıtsız ve şartsız millî egemenlik!*
(Ocak 1921)

● *Her halde millet hükûmetin bekçisi olmak gerekir. Çünkü, hükûmetin yaptığı işler olumsuz olup da millet itiraz etmez ve düşürmezse bütün kusur ve kabahatlere katılmış demektir.* (Aralık 1920)

● *Millet bizi buraya gönderdi. Fakat, ömür boyunca biz burada ve bu milletin yönetimini ve egemenliğini mirasa konmuş gibi temsil etmek için toplanmış değiliz.* (Aralık 1921)

● *Arkadaşlar, bir hükûmet iyi midir, fena mıdır? Hangi hükûmetin iyi veya fena olduğunu anlamak için, hükûmetten amaç nedir, bunu düşünmek gerekir. Hükûmetin iki amacı vardır. Biri milletin korunup gözetilmesi, ikincisi milletin refahını sağlamak. Bu iki şeyi sağlayan hükûmeti iyi, sağlamayan fenadır.*
(Mart 1923)

K Atatürk

“Tam Bağımsızlık TBMM’nin Egemen Olan İlkesidir”

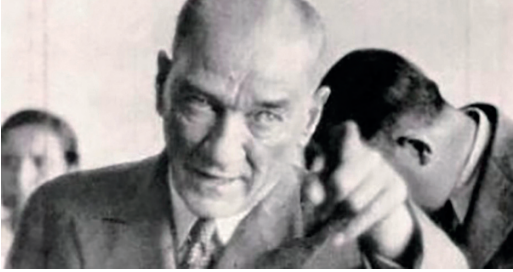

Yüz yıl önce ölüm kalım noktasındaydı Türkiye.

Yüz yıl önce Temmuz ayının kavurucu günlerinde yakıcı gelişmeler yaşanıyordu Anadolu’da. Shakespeare’in “olmak ya da olmamak, bütün mesele bu” dizesindeki durumdaydı doğum sancısı çeken Türkiye.

ABD her zamanki gibi pusudaydı. Gelişmelere göre davranıp en büyük lokmayı kapmanın peşindeydi. Kurduduğu çoğunluğu kusursuz Türkçe konuşan kadınlardan oluşan misyoner örgüt ağı ile Anadolu’da olup biten her şeyi yakından

izliyordu. Ermeni, Rum lobisi etkisindeki ABD diplomatik bağ kurma yerine askeri sorgulamayı yeğledi. 1 Temmuz 1921 günü istihbarat subayı teğmen Robert Steed Dunn, Mustafa Kemal ile Ankara Tren garında bir görüşme yaptı; Dunn'un yazılı sorularına verdiği yanıtları Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşenk yazıya aktardı. Görüşmede çevirmenliği Harput doğumlu kadın misyoner Annie T. Allen yaptı.

Fransa'nın, İtalya'nın Sevr'i bir kenara bırakmaya adım attığı bir süreçte ABD'nin İngilizlerin yanında karşı duruşuna tepkiliydi Mustafa Kemal. Türkçe konuşarak, soğuk davranışla soruları yanıtladı.

Fransa'nın, İtalya'nın Sevr'i bir kenara bırakmaya adım attığı bir süreçte ABD'nin İngilizlerin yanında karşı duruşuna tepkiliydi Mustafa Kemal. Türkçe konuşarak, soğuk

davranışla soruları yanıtladı. Bu tutum ABD'nin haksız politikasına karşıydı. İnsanlarına değildi. Çevirmen Annie T. Allen bir yıl sonra tifüsten ölüp Türkiye'de toprağa verildiğinde Ankara üzüntüsünü dile getirdi. Mustafa Kemal sorgu kılıklı soruları yanıtladı:

"TBMM'de siyasi hizipler mevcut değildir. Meclis'in tamamı, dış ve iç siyasetini Misakı Milli içinde merkezileştirir. Meclis, Misakı Milli koşullarını güven altına almak için bir bütün halinde çalışmaya ant içmiştir

Karadeniz sahiline-deki Rumlar, -özellikle Samsun'dakiler- Pontus Devleti adını vermek istedikleri bir Rum hükümeti kurmaya çalışıyorlar. Bu gizli teşkilat Atina'dan ve Atina tarafından yönetiliyor. Türkiye'nin yok edilmesine yol açmaya ve İzmir bölgesini işgal etmiş olan Yunan ordusuna yardım etmeye çalışıyor. İnebolu'yu bombardıman etmek suretiyle Yunan hükümeti bu hain insanlara yardım ediyor ve onları cesaretlendiriyor. Yunan hükümeti zaman zaman Samsun'a asker çıkarıyor ve Rumların kendileri ile işbirliği yapmaları için propaganda yapıyor. Hükümet, Rumların bu faaliyetini; Türkleri öldürmek ve Türk köylerini yakmak gibi yaptıkları kısıcılığı

kanıtlayacak yeteri belgeye sahiptir. Bu belgelerin bazıları hala mahkeme önündedir.

Komisyon tarafından silahlandırılan Rumlar, Yunan Kızıl Haçı adı altında kendilerini gizleyerek, bugüne kadar Türklere karşı, dağlarda vahşice suçlar işlemektedirler. Pontus Komitesi, hainane emellerini güven altına alma çalışmalarında kuvvet kazanmak için Rusya'dan ve Kafkasya'dan binlerce Rum getirmeye gayret etmektedir. Osmanlı uyruklu Rumlar kendi oğullarını Yunan ordusuna gönderdiler. İzmir cephesinde karşılaştıklarımız bunlardır. Aldığımız esirler arasında bu tür kişiler var.

TBMM mevcudiyetini korumak için gerekli bütün önlemleri tereddütsüz almaktadır. Zararlı siyasetler izledikleri belirlenen Ermeniler cezalandırılmaktadır. Aynısını yapan Türkler de tamamen aynı şekilde cezalandırılmaktadır. Bu bağımsızlık endişesi ile yanlış bir yola sapan

Müslümanlara karşı en sert tedbirler alınmaktadır. Fakat Yunanlıların vahşet ve kıyımı uzun süredir devam etmektedir ve hiç kimse zavallı Müslümanları kurtarmayı düşünmemektedir. Rumlar, Müslümanlara karşı bu suçları Avrupalıların ve Amerikalıların gözleri önünde işlemektedir.

Yasalarımızla uyum halinde bulunması kaydı ile biz insani ve yardım amaçlı çalışmaları memnuniyetle karşılamaktayız. Fakat

üzülerek söylemeliyim ki, Merzifon ve Kayseri'deki gibi bu kuruluşlardan bazılarının bu haince amaçlara araç oldukları araştırmalarla kanıtlanmıştır. Basın tarafından yapılan şikâyetler, bu gerçeklerin yayımlanmasından fazla bir şey değildir. Unutulmamalıdır ki, bizdeki basın her yerde olduğu gibi özgürdür.

Moskova ile TBMM Hükümeti arasındaki ilişkiler 16 Mart 1921 tarihli antlaşma ile belirlenen ilkelere göredir. Bu ilişkiler memnuniyet vericidir. TBMM Hükümeti, Amerika ile ilişkiye memnuniyetle girmek ister. Ancak Milli hükümet, Amerikan Hükümeti'nin Türkiye'yi tam bağımsızlığından yoksun bırakan kapitülasyonların devamı için ısrar etmeyeceğini ümit eder.

Kapitülasyonların kaldırılmasını zorunlu kılan tam bağımsızlık, TBMM'nin egemen olan ilkesidir.

Kapitülasyonların kaldırılmasını zorunlu kılan tam bağımsızlık, TBMM'nin egemen olan ilkesidir. Fransa ile tıpkı diğer bütün ülkeler gibi Misakı Milli'ye uygun bir anlaşmaya vararak, iki ülke arasındaki savaşı durduracak bir çare aramaya çalıştık. İzmir ve Trakya meseleleriyle ilgili bir anlayış birliğine gelinmesindeki koşullar "Misakı Milli"de açık ve kesindir. **Koşul, hiçbir koşul ileri sürmeksizin bu yerlerin Türk egemenliğine**

birakılmasıdır. (...)

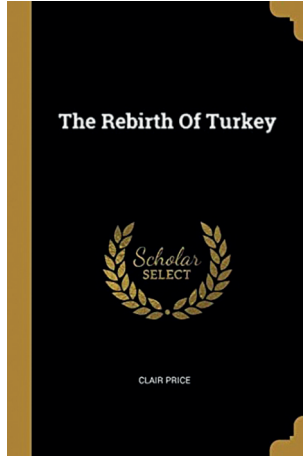
Mustafa Kemal'in, kendisini "Türk George Washington" diye tanımladığı kitabının ABD ve İngiltere'de basımına izin verilmeyen gazeteci Clarence K. Streit ile yaptığı görüşme Amerikan hükümetini değil dünya kamuoyunu etkiledi. Zorlukları "Mustafa Kemal dünyadaki tüm insanlar içinde tanışması en kolay,

ama bulunması en zor adamlardan biridir" diyen "The Rebirth of Turkey" kitabını yazan Clair Price açıkladı:

"Makalelerim Ermeni ve Rum görüşlerinden yazılmamış ilk makalelerdir. Rumlar ve Ermeniler tabiatıyla çok kızdılar ve New York Times'a bu tarzdaki yayınına bir son vermesi için başvurdular. Fakat New York Times bunlara önem vermedi ve bana yazmayı sürdürmemi bildirdi."

Ülkesini ve insanını kurda kuşa yem etmemeye yeminliydi, Mustafa Kemal. Dünyü, bugünü düşündüğü ölçüde geleceği de unutmuyordu. Hakimiyeti Milliye bunu yorumladı:

"Cephelerdeki başarıyı ne zaman cephe gerilerindeki başarıyla tamamlarsak, cephelerde bir yıldır kurulan ordunun gücünü ne zaman cephe gerisinde donanımlı bir öğretmen ordusunun verimli

Clair Price'in "The Rebirth of Turkey" adlı kitabı

çalışmasıyla bütünleştirirsek o zaman ölümsüzlüğümüze ilişkin hazırlıkları denkleştirmiş oluruz. Milletleri başarılı eden iki esaslı unsur, asker ve öğretmendir. Venizelos'un askerleri iki yıl önce İzmir'e ayak bastıkları zaman Giritli Başbakanın Eğitim Bakanı şehirde bir üniversite kurmaya çalışıyordu. Türkiye'yi nüfuz alanlarına, sömürü

alanlarına ayıran yabancı devletlerin benimsedikleri yerlerde bir an önce okul açmak veya açılmış (Köy Enstitüleri gibi) okulları kapatmak için gösterdikleri uğraşı biliniyor. Memleketleri fethetmenin yolu bir değil ikidir:

Ordu ve okul! Ne zaman okul orduya yardım etmez, ne zaman ordu zaferini okul galibiyeti izlemezse, mutlaka o zafer boşa gitmiş, o fetih sonuçsuzluğa uğramıştır. Eğer zamanında yeniçerilerin ta Viyana'ya kadar yürüyüp bağladığı ülkeleri okul ve eğitim gücüyle de ele geçirmeye çalışsaydık, oralardan belki bu kadar hızlı dönmezdik."

Şair Hamdullah Suphi Tanrıöver'in başında olduğu (Milli) Eğitim Bakanlığı 15 Temmuz 1921 günü Ankara'da eğitim ordusunun yiğit neferlerini topladı. Bay bayan öğretmenlere seslendi, Mustafa Kemal:

"Dünya Savaşı memleketimize

bir yenilgi yöneltti. Bunu fırsat yaparak, düşmanlarımızı, milletimizi tamamen yok etmek istediler. Buna karşı oluşan milli coşkuya, Ankara, çok büyük bir sahne oldu. Bizi yataştırmamak isteyenlere karşı yaşamak hakkını savunmak isteyen TBMM, Ankara'da toplandı. Bugün, Ankara, Milli Türkiye'nin Milli eğitimini kuracak olan Türkiye Öğretmenler Kongresi'nin toplantısına sahne olmakla da övünmektedir. Yüzyılların yüklü olduğu yönetim savsaklamasının devlette oluşturduğu yaraları tedaviye harcayacak gayretlerin en büyüğünü irfan yolunda hazırlamalıdır.

(...) Çocuklarımızı ve gençlerimizi yetiştirirken, birliğimize ve varlığımıza saldıran her kuvvete karşı savunma yeteneğiyle donanmış bir kuşak yetiştirmeye zorunlu olduğumuzu unutmamalıyız. Yeni kuşağın ruhuna bu nitelikleri ve yeteneği aşılamak gerekir. Bağımsız ve var olmak isteyen milletlerin felsefesi en açık şekilde bu nitelikleri tam bir şidetle istemektedir. Milli amaç hakkındaki genel görüşümü söylerken, yeni kuşağın donatılacağı nitelikler arasında kuvvetli bir erdem aşkı ve kuvvetli bir düzen ve güvenlik düşüncesinden de söz etmek gerekir.

(...) Milletimizin karakterleri yeteneklerle doludur. Bu doğal

yeteneği geliştirecek yöntemlerle donanmış vatandaşlar gereklidir. Bu görev bize düşüyor. Milli hükümetimiz tam bir ciddiyetle ve içtenlikle özlediği derecede Türkiye öğretmenlerinin hayat ve refahını sağlayamamaktadır. Milletimizi yetiştirmek görevini üstlenen yüce heyetinizin bugünün durumunu göz önüne ala-

**Atatürk'ten öğretmenlere:
“(...) her zorluğa göğüs
germekle bu kutsal
yolda gayet sağlamca
yürüyeceğinize kuşkum
yoktur. Vazifeniz pek
müşkül ve hayatidir.”**

rak, her zorluğa göğüs germekle bu kutsal yolda gayet sağlamca yürüyeceğinize kuşkum yoktur. **Vazifeniz pek müşkül ve hayatidir.**”

(...) Ankara'da öğretmenlerle görüştüğü sırada duyulan top seslerini susturmaya koştu Mustafa Kemal. Kimseyi incitmeden, saygısızlık, haksızlık etmeden. 17 Temmuz günü Eskişehir'e vardı.

Kendisini karşılayan İsmet İnönü'nün karargâhına geçer geçmez Mustafa Kemal diğer cephelerdeki durumu öğrendi. Yapılacak hareketin sevk ve idaresindeki ana düşüncesini açıkladı: “Yunan ordusunun bütün kuvvetiyle yaptığı bu saldırı karşısında bizim, askeri olan asıl görevimiz, Milli Mücadele'nin başlangıcından beri izlediğimiz görevdir ki, o, her Yunan saldırısı karşısında kaldıkça bu saldırıyı durdurmak ve uygun hareketlerle durdurmak ve etkisiz hale getirmek ve yeni orduyu meydana getirmek için zaman kazanmaktır.” (...)

Ankara'yı tehdit eden Yunan ilerlemeleri karşısında TBMM'yi Kayseri'ye taşıma hazırlıklarına başladı. Bu fırtınada Mustafa Kemal'in basında bir açıklaması yayımlandı: “Sevgili vatanımızın kurtulabilmesi ve ülke topraklarının hain Yunanlıların işgalinden temizlenmesi için, askerlerin görevlerini bilinçli bir şekilde yerine getirmeleri gerekir. Fakat ordu üstün güçler karşısında geri çekilmek gerekliliğini görerek, gerekli ölçüde güçlendirilecektir. Ondan sonra ordumuz Yunanlılara layık oldukları cezayı verecektir. Bu amaç için halk orduyu mümkün olan bütün yardımları vermelidir. (...)”

Batı Cephesi, Kütahya-Eskişehir Muharebesi sonucunda, Mustafa Kemal'in emri üzerine Sakarya Nehri doğusuna çekilmeye başladı. Mustafa Kemal, 26 Temmuz günü Polatlı'daki Batı Cephesi

Karargâhı'na geçti ve bunu telgrafla TBMM'ye ilettili: “Batı Cephesi Karargâhı'na vararak İsmet Paşa ile buluştum. Düşman Eskişehir yakınında bekleme halindedir. Askeri vaziyetimiz her suretle güven vericidir.” (...)

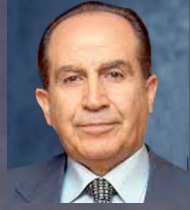
Yenilgi ve TBMM üyelerinin Ankara'yı terk ettiğii gibi asılsız haberler hızla yayılmıştı. Gerçek durumu öğrenmek isteyenlere yanıt verdi, Mustafa Kemal: “Telgrafınızı Batı Ordusu Karargâhı'nda bulduğum sırada aldım. TBMM üyelerinden izinli olanlardan başkasının Ankaradan ayrıldıklarına, kesinlikle ihtimal vermiyorum. Ordumuz varlık ve gücünü tamamen koruyarak plan gereğii geri çekilmiş ve düşmanı iki yerde gayet fedakarca muharebede can kaybına uğratmış ve durmaya zorlamıştır.”

Cephe'deki Mustafa Kemal bir Cyandan Anadolu'da şiddetlendirilen psikolojik savaşın yıkıcı etkilerini alt etmeye çabalyordu. İki gün sonra Ankara'ya geldiğinde aklında yaralılara bir takım hediyeler verilmesi vardı. Kasadaki parayı başına buyruk değil, TBMM onayını alarak kullanmayı yeğledi. Ürküntü havası kaplamıştı her yanı. Soğukkanlılığını koruyan Mustafa Kemal TBMM'yi Polatlı'ya taşıma önergesini usulen oylamaya sundu ve görüşlerini açıkladı. Önerge geri alındı.

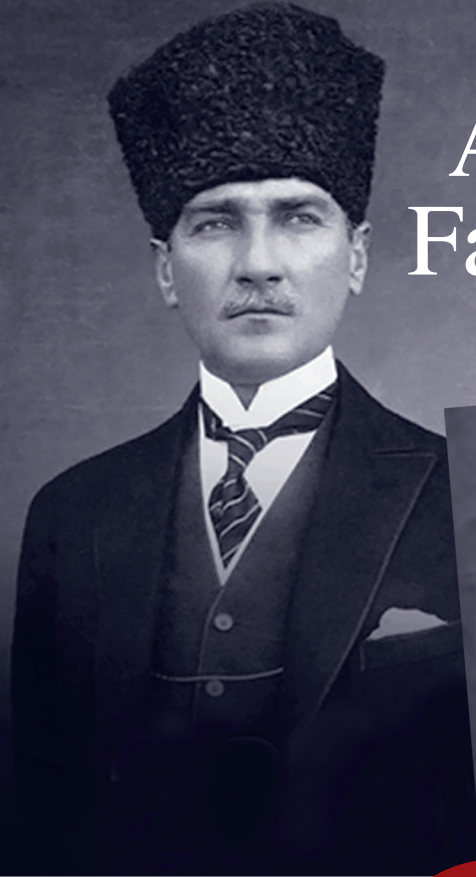
Yüz yıl önce ölüm kalım noktasındaydı Türkiye... •

yasarozturkdbd@gmail.com

Bilmek Gerek
A. Erdem Akyüz

Atatürk ve Fatma Seher Erden

Tarih boyunca Türk toplumlarında kadın erkek eşit olmuştur. Toplumun her kesiminde ve her zaman kadınlar, erkeklerin yanında, eşit konumda yer almışlardır. Bu eşitlik; barış ve savaş zamanında da bozulmamıştır. Milli Mücadele’de, cephe

**Türk insanına,
Türk kadınına
yakışan ve
onun tarafından
gerçekleştirilen
bir efsane.**

gerisinde büyük çaba harcayan Türk kadını, silahlı mücadeleye de katılarak emeklerini ve canlarını vermişlerdir. Erkek komutanların, emirleri altındaki savaşçıları yönettikleri gibi, kadın komutanlar da

emirleri altındaki direniş güçlerini, kadın ve erkek savaşçıları yönetmiş ve beraber savaşmışlardır.

Bu kadın kahramanlarımızı bilen veya bilmeyen, tanıyan veya tanımayan yabancıların, onlar hakkında yazılanları okumaları veya çekilen filmleri izlemeleri halinde, bunun gerçek dışı bir senaryo olduğunu, bir efsane olduğunu düşünmeleri normaldir. Genelde bir efsane olarak kabul edilebilecek bu çalışmalar vatan savunması ve bağımsızlık söz konusu olduğu zaman, Türk kadınının olağan yaşamının bir parçası olmuştur. Bunun en canlı örneklerinden biri, Kurtuluş Savaşına katılan ve büyük yararlıklar gösteren “Kara Fatma” lakabı ile anılan Fatma Seher Erden’dir.

Soyadı kanunundan önce nüfus kayıtlarında adı “Mahi” olarak geçen, Kara Fatma adı ile bilinen, Fatma Seher Erden 1888 Erzurum doğumludur. Bir subay olan kocası Ahmet Bey, Balkan Savaşı’na katılmış, daha sonra Kafkas cephesine gitmiş ve Sarıkamış’da şehit olmuştur. Kocası savaş alanında iken Edirne’de bulunan Kara Fatma daha o tarihlerde aile ve yakın çevresinde örgütlenme çalışmalarına başlayarak cephede savaş alanına girmiştir. Kocasının vefatından sonra Van’a

giden Kara Fatma, örgütlenme çalışmalarına burada da devam etmiştir.

Erzurum Kongresi’nden sonra Mustafa Kemal’in Sivas’a gideceğini öğrenen Kara Fatma, onunla tanışmayı ve onun bir neferi gibi çalışmayı kafasına koyarak Sivas’a gitmek üzere harekete geçmiştir.

Deniz yolu ile önce Samsun’a, oradan Sivas’a giden Kara Fatma, Sivas meydanında Mustafa Kemal’i 3 gün beklemiştir. Nihayet meydan yerinden geçmekte olan Mustafa Kemal’i gören Kara Fatma, hemen önüne dikilmiş ve;

“Paşam, sizinle görüşmek istiyorum” demiştir.

Milli Mücadele döneminde asker eşyle cepheden cepheye koşan, askerlere yemek pişiren ve gerektiğinde yaralarını saran “Kara Fatma” lakaplı Fatma Seher’ silah arkadaşlarıyla.

Fatma Seher Erden zamanla emrinde 700 erkek, 43 kadından oluşan bir birlik doğdu. Bu birlik ile Rum ve Ermeni çeteleri ve eşkiyalarla savaştı.

Bu durum ve kapkara giysili bir kişinin aniden yolu keserek Mustafa Kemal'in önüne çıkması, heyette bir şaşkınlığa ve endişeye yol açmıştır. Kendisini derhal toplayan Mustafa Kemal: "Sen kimsin, ne istiyorsun.?" diye sormuştur.

Kara Fatma'nın cevabı:

"Sizden bir tek isteğim var. Vatanımızı kurtarmak için sizin emrinizde olmak ve savaşmak istiyorum." olmuştur.

Mustafa Kemal'in; "Bu erkek işidir, toptan tüfekten korkmaz mısın?" sorusuna "Hayır Paşam, toptan da tüfekten de korkmam." şeklinde cevap vermiştir.

Kara Fatma, aktardığı anılarında, bu konuşma şekli ve cevabın Atatürk'ün çok hoşuna gittiğini ve kendisinin sırtını sıvazladığını aktararak "İlk defa birisi sırtımı sıvazlamış ve bana "Kara Fatma, keşke bütün Türk kadınları senin gibi olsa." demişti Şeklinde anlatmıştır

Böylece bu kahraman Türk kadınına "Kara Fatma" lâkabı, cesareti ve gözü karalığından

ötürü Mustafa Kemal tarafından verilmişti.

Kara Fatma; Milis Müfrez Komutanı olarak onbaşı rütbesiyle Batı cephesinde görevlendirildi ve aldığı talimat üzerine İstanbul'a giderek Topkapılı Pir Mehmet ve Laz Tahsin ile birlikte on beş kişilik bir

Kara Fatma , onbaşılık rütbesiyle başladığı askerlikten üsteğmen rütbesiyle emekli oldu.

çete kurdu. Birlikte İzmit'e giderek çeteyi genişlettiler. Van'dan gelen kardeşi de 150 kişilik çetesiyle kendilerine katıldı.

Zamanla emrinde 700 erkek, 43 kadından oluşan bir birlik doğdu. Bu birlik ile Rum ve Ermeni çeteleri ve eşkıyalarla savaştı. İzmit'in düşmanlardan kurtarıldığı 28 Haziran 1921'e kadar İzmit'te kaldı.

Bütün bunlar, başta da belirttiğimiz üzere, "inanılmaz bir senaryo, bir efsane" niteliğinde görülebilir. Bir düşünün ki Kara Fatma yalnız savaşmakla kalmıyor onlarca, yüzlerce kişilik çete mensupları ile dağ, bayır, ormanlarda konaklıyor.

geceleleri mağaralarda yatıyordu. Etrafına çeşitli yaştan, guruptan; tanıdık, tanımadık insanları topluyor, onları yönetiyor ve beraberce çatışmalara, savaşlara giriyor; tutsak alınıyor, yaralanıyor yılmıyor ve vatan savunmasına devam ediyordu.

Tam bir efsane; ama yaşanan, Türk insanına, Türk kadınına yakışan ve onun tarafından gerçekleştirilen bir efsane.

Kara Fatma İzmit cephesinden sonra İznik cephesinde görev aldı. 300 kişiyi aşkın birliği ile I., II. İnönü Muharebesi, Sakarya Meydan Muharebesi ile Dumlupınar Meydan Muharebesi'nde çarpıştı. Teğmen rütbesini Sakarya Savaşı sonrasında aldı.

Hatıralarında aktardığına göre Ankara'da Rusya Sefareti'nin düzenlediği 1 Mayıs 1922'deki Bahar Bayramı kutlamalarına davet edilmiş olan Kara Fatma, Semyon Aralov'un bulunduğu bu kutlamada düzenlenen silah atma yarışmasında birinci gelmiş ve davetlilerden Mustafa Kemal Paşa kendisine hem gümüş bir sigara tabakası hediye etmiş hem de rütbesini üsteğmenliğe (Mülazim-ı Evvel) yükseltmiştir.

Fatma Seher Erden, yurt dışı basınının da ilgisini çekmiş; teğmenliğe yükselmesi “Orduda Savaşan Türk Kadını Teğmenliğe Yükseldi” (Fighting Turkish Woman made Lieutenant in Army) başlığıyla New York Times gazetesine haber olmuştur.

Büyük Taarruz’un ilk günlerinde General Trikupis’in birliğine esir düştüyse de, kaçarak yeniden müfrezesinin başına geçti. Büyük Taarruz’un zaferle sonuçlanmasının ardından müfrezesiyle Bursa’ya geçerek Bursa’nın Yunan işgalinden kurtuluşunda rol oynadı. Mondros Mütarekesi’nden sonra Erzurum’a döndü. İzmir İktisat Kongresine delege olarak katıldı.⁽¹⁾

Kara Fatma yani Fatma Seher Erden “onbaşı” rütbesiyle başladığı askerlik hizmetinden “üstteğmen” olarak ayrıldıktan sonra kendisine ödenen ikramiyeyi, ihtiyacı olmasına rağmen, Kızılay’a bağışlamıştır. Askerlik hizmetinden ayrıldıktan sonra çektiği sıkıntılara değinmek istemiyorum ancak 2 Temmuz 1955’de Darülaze’de 67 yaşında vefat etti ve Kasımpaşa’daki Kulaksız Mezarlığı’na defnedildi.

Tarih boyunca Türk kadını, aynı cesaret ve aynı vatan sevgisi ile, eşit konumda olarak erkeğinin yanında yer almıştır. Onu ayırıştırmak ve dış görünüşünden başlayarak soyutlamak isteyenler hiçbir zaman başarılı olamayacaklardır. Türk tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi; vatanını her türlü işgal ve tehlikeden

Kara Fatma yani Fatma Seher Erden askerlik hizmetinden ayrıldıktan sonra kendisine ödenen ikramiyeyi, ihtiyacı olmasına rağmen, Kızılay’a bağışlamıştır.

koruyacak ve kurtaracak, Atatürk İlke ve devrimlerini yaşatacak Kara Fatmalarla, mehmetçiklerle doludur.

Onları unutmayız ve unutmaya-
cağız. Bize bıraktıkları emaneti aynı
cesaret ve fedakârlıkla savunacağız. •

erdemakyuzbd@gmail.com

(1) Vikipedi sayfası

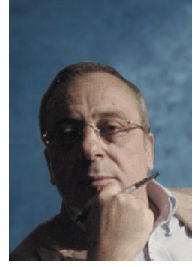
1453 İstanbul'un Fethi ve **Fatih** **Kanunnamesi'nde** **Kardeş** **Katli**

Panaroma 1543 Tarih Müzesi'nden.

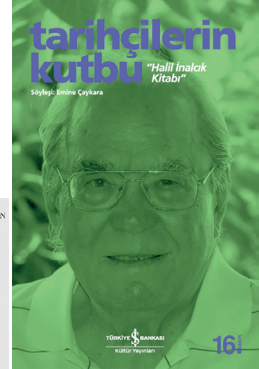
Otopsi

Cengiz Özakıncı

Prof. Dr.
Halil İnalçık'a saygıyla...

İstanbul'un fethi Fatih Sultan Mehmet için bir ölüm kalım sorunuymdu; eğer İstanbul'u fethetmemiş olsaydı, Osmanlı saltanatı, İstanbul'daki Doğu Roma (Bizans) İmparatorlarının kışkırttığı şehzadeler arası taht kavgalarıyla, iç savaşlarla parçalanıp yok olacaktı. Bu gerçek, Prof. Dr. Halil İnalçık'ın ilk basımı 1954'te Türk Tarih Kurumu'na yayımlanan "*Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar - I*" kitabında ortaya konmuştur. O çağda iki ülke arasında

TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARINDAN
XI. SERİ-III No. 6

FATİH DEVRİ
ÜZERİNDE
TETKİKLER VE VESİKALAR
I

HALİL İNALCIK

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ ANKARA
1954

Halil İnalçık, Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar-I (solda) Emine Çaykara, "Tarihçilerin Kutbu / Halil İnalçık Kitabı" (sağda)

antlaşma yapıldığında, antlaşmayı imzalayan krallar, padişahlar, sultanlar, antlaşmayı ya birbirlerinden kız alıp vererek, evlilikle, akrabalık kurarak taçlandırırılar ya da antlaşmayı bozmamacaklarına ilişkin bir güvence olmak üzere birbirlerine kendi kardeşleri ya da çocuklarını rehin olarak gönderirlerdi. Osmanlı hanedanında Bizans prens ve prensesleri olduğu gibi, Bizans hanedanında Osmanlı prens ve prensesleri ya evlilik yoluyla ya rehin olarak bulunuyordu. Bir de taht kavgasında yenilince kaçıp komşu ülkeye sığınan şehzadeler, prensler vardı her iki ülkede.

Örneğin: Orhan, Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi'nin oğlu idi. İstanbul'a sığınmış, sultanlık iddia ediyordu. Oysa saltanatın hakiki sahibi Çelebi Mehmed'in soyundan

Halil İnalcık, "Fatih Sultan Mehmed Han"

gelenlerdi ve de Fatih bu soydan geliyordu. Orhan ise Çelebi Mehmed'in kardeşi Süleyman Çelebi'nin oğluydu¹ ve böylelikle sultanlığın kendi hakkı olduğunu iddia ediyordu.

1944 yazında, II. Mehmet (Fatih), tahttan çekilen babası II. Murat tarafından tahta oturtulduktan sonra, İstanbul'da bulunan Orhan Çelebi'nin İstanbul'dan İnceğiz'e ve Dobruca'ya (Ağaç-denizi)

geçerek yaptığı isyan teşebbüsü Osmanlı devletinin o tarihteki başkenti Edirne'de büyük bir telaş doğurmuş (...) Beylerbeyi Şahabettin Şahin'in isyanı önlemesi üzerine, Orhan Çelebi, yeniden İstanbul'a kaçmıştı.² Rumeli'de isyan çıkartıp başkent Edirne'de tahtı ele geçirmek için fırsat bekleyen Orhan, bu isyan girişiminde İstanbul'dan Bizans İmparatorunun yardımıyla İnceğiz'e gelmiş, Osmanlıların II. Mehmet'i

Halil İnalcık (ortada).

İtalyan sanatçı Costanzo de Ferrara'nın 1470'lerde yaptığı Fatih Sultan Mehmet Madalyası. Metropolitan Museum of Art. *(Atların kuyruğunu bağlama İskit geleneği, Osmanlılarda, Fatih Sultan Mehmet'te sürüyordu.)*

bırakıp kendisine biat etmelerini beklemiş, ancak kimsenin gelmediğini görünce "Ağaç-denizi"ne (Dile-orman) kaçmış; Balkan ötesine hakim olmuştu.

1944'ten başlayarak Osmanlı tahtı üzerinde hak iddiasında bulunan Orhan meselesi, İstanbul'un fetihine dek Osmanlı siyaseti üzerinde güçlü bir etkiye bulunmuştu. Öyle ki, Çandarlı Halil Paşa'nın Bizans İmparatorluğu'na karşı ihtiyatlı barış politikası, eğer Bizans İmparatoru kızdırılacak olursa, onun elinin altında bulunan Orhan Çelebi'yi her zaman Osmanlı tahtı üzerinde hak iddiasıyla isyana yönlendirebileceği ve böylece bir iç savaş çıkabileceği kaygısından ileri geliyordu.³

Nitekim, II. Murat'ın 1444'te tahttan çekilerek yerine o tarihte 12-15 yaşlarında olan oğlu II. Mehmet'i (Fatih) oturtmasından; II. Mehmet'in bastırıldığı akçaların değerinin düşük olması ve kendilerine

6 aydır maaş ödememiş olmasından yakının yeniçeriler 1446 ilkbaharında isyan etmiş; II. Mehmet'in indirilmesini ve II. Murat'ın yeniden tahta oturmasını istiyorlardı. Fakat isyanın ikinci safhasında Buçuk-tepe'de

toplandıkları zaman yeniçeriler İstanbul'da Yıldırım Han evladından birinin, şüphesiz Orhan'ın yanına gideceklerini söyleyerek tehditler savurdular.⁴ Bu tehditler üzerine II. Murat, oğlu II. Mehmet'i tahttan indirerek yeniden tahta oturdu.

II. Murat 3 Şubat 1451'de ölünce, Bizans İmparatoru, elinde bulunan Orhan'ı yanında bulunan yüzlerce askeriyile birlikte salıverip başkent Edirne'ye göndererek Osmanlı tahtına oturtabilecekti. Babasının ölüm haberini Manisa'da alan II. Mehmet (Fatih), Orhan'ın İstanbul'dan Edirne'ye gidip tahta oturmasından önce hızla Edirne'ye ulaşmış ve 18 Şubat 1451 günü yeni Padişah olarak ilan edilmişti.

Prof. Dr. Halil İnalçık: *"Yeni Padişah'ın ilk işi, müstakbel bir müddeiyi bertaraf etmek düşüncesiyle henüz bir meme çocuğu*

Panorama 1453 Tarih Müzesi'nden.

Jean Le Tavernier'in İstanbul kuşatması resmi, 1455.

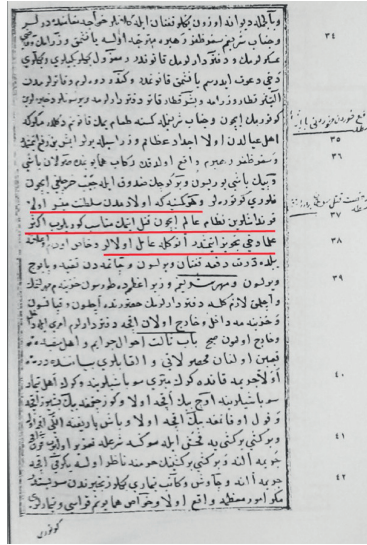
olan İsfendiyar oğlunun kızından Küçük Ahmed'i ortadan kaldırmak oldu." diyor.⁵

Gelgelelim II. Mehmet, rakibi olan Çandarlı Halil Paşa'yı o günlerde iktidardan uzaklaştırmayı göze alamadı. Çünkü Genç Padişah, her tarafta düşmanın harekete hazır bulunduğu ve İstanbul'da Bizans İmparatoru'nun koruyucu kanatları altında bulunan Orhan'ın saltanat iddiasında bulunarak tahtını tehdit etmekte bulunduğu o günlerde, kendi durumunun Çandarlı Halil Paşa'yı devirmeğe girişecek ölçüde sağlam olmadığını biliyordu.⁶

Prof. Dr. Halil İnalcık, sonrasını şöyle anlatıyor:

"Genç Padişah, culusundan takriben iki ay sonra Edirne'de "çok itimad ettiği" Saruca Paşa'yı bırakarak Kapıkulu ve Anadolu askerleriyle Karaman-oğlu üzerine hareket etti.

olmalıdır. İmparator'un yakın zamanda yenilenmiş barış muahedelerini hiçe sayarak çok sıkışık bir anda oynadığı bu kötü oyun, Mehmed'de Bizans'ı yok etme azim ve kararını her zamandan daha kuvvetli bir hale getirmiştir. O, bu tehdide önem vermez göründüyse de, biliyordu ki, bütün bu söylenenler pek alâ gerçekleşebilir, babasının ilk cülûsunda ceryan eden şeyler tekerrür edebilirdi.⁷⁷ (...) "Yukarıda gösterdiğimiz gibi, daha birinci saltanatı esnasında Fatih Mehmed, İstanbul'u zabt etmek lüzumunu duymuştu. Bilhassa İstanbul Tekfur'unun son hareketinden sonra devletini ve tahtını bu tehditlerden kurtarmak için Bizans'ı ortadan kaldırmadan artık katı bir zaruret haline geldiğine inanmış olmalıdır. Orada Orhan, tahtı için daima bir tehdit idi. Yarım asırdan beri Osmanlı devletini daima tefrikaya ve iç harbe sürükleyen Bizans'taki bu müddeiler davasına bir son vermek zamanı gelmişti. Aynı zamanda, devleti dış emniyete kavuşturmak için, Osmanlıları Anadolu'da ve Rumeli'de, iki cepheye birden çarpışmağa mecbur bırakan ittifakların asıl faili ve Haçlı

Fatih Kanunnamesi'nde kardeş katli maddesi.

seferlerinin müte-madi tahrikçisini ortadan kaldırmak lazımdı."⁷⁸ (...) "İstanbul'un fethi, genç Sultan için aynı zamanda saltanatın fethi olmuştur. Fatih, şehrin hemen zabtını müteakip Orhan'ı arattı. Ölü veya sağ getirene büyük bir mükafat vaadetmişti. Bizanslıların yanında kendisine karşı surlar üzerinde savaşmış olan bu Osmanlı şehza-

desinin ölümü ile Yıldırım oğulları arasındaki taht kavgası katı olarak son bulmuş oldu."⁷⁹

Anlaşılabacağı üzere, Bizans İmparatorluğu rehin ya da sığınmacı olarak İstanbul'da elinde tuttuğu kimi Osmanlı hanedan üyelerini, şehzadeleri, kendisine aykırı politika güden Osmanlı Padişahlarını devirmek üzere kullanabildiğinden dolayı, İstanbul fethedilmediği sürece, Osmanlı devletinin tam bağımsızlığı söz konusu olamayacak; devlet Bizans'ın İstanbul'dan kıskırttığı saltanat kavgalarıyla iç savaşlara sürüklenecek; parçalanacak, yok olacaktı.

Halil İnalçık: "Osmanlılarda sırf saltanata rakip olduğu düşüncesiyle kardeş katli, 1389'da I. Bayezid'in

Kosova harp meydanında kardeşini idam ettirmesiyle görülür."¹⁰ diyor. Fatih sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra düzenlediği kanun-namede yer alan:

*"Ve her kimesneye ki evlâ-dından saltanat müeyesser ola, karındaşların nizâm-ı âlem için katil etmek münasip görüldük ekser ülema dahi tecviz etmiştir. Anınla amel olalar."*¹¹

maddesi de böyle bir ortamın ürünü olup günümüz Türkçesiyle anlamı özette şöyledir:

"Egemenlik çocuklarımızdan hangisine geçerse, dünya düzeni için karındaşlarını öldürmesi uygun görüldük, bilgilerin çoğu buna olur vermişlerdir; bunu uyguladılar."

Fatih Kanunnamesi'nin okuyunca insanın tüylerini ürperten bu maddesi, bize Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması; 1923'te cumhuriyetin ilanı; 1924'te hila-fetin kaldırılması; ülkenin seçimle

oluşmuş bir millet meclisince alınan kararlarla yönetildiği ve yönetenlerin seçimle gelip seçimle gittikleri bir düzenin, Türk Devrimi'nin, insanlık açısından ne denli önemli, değerli ve insan onuruna yaraşır olduğunu bir kez daha kavratıyor.

*

Beş yıl önce 25 Temmuz 2016'da yitirdiğimiz "Tarihçilerin Kutbu" Prof. Dr. Halil İnalçık'a saygıyla. •

cengizozakincibd@gmail.com

1- Prof. Dr. Halil İnalçık'tan aktaran: Emine Çaykara, "Tarihçilerin Kutbu / Halil İnalçık Kitabı", İş Kültür Yayınları, Ekim 2005, s.461.

2- Prof. Dr. Halil İnalçık, Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar - 1, TTK yayınları, 1. basım 1954, sz.37, 38, 69, 70.

3- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., s.82

4- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., s.97, 98.

5- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., s.110.

6- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., s.111

7- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., s.114, 115

8- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., s.119

9- Prof. Dr. Halil İnalçık, a.g.e., 1. basım 1954, s.132

10- Halil İnalçık, Osmanlı Hâkimiyetinde Ortadoğu ve Balkanlar, Kronik Kitap, s. 88.

11- Halil İnalçık, Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar - 1, TTK yayınları, s.110, dn.187. "mahut kardeş katli maddesi bu tarihi şerait içinde nazarı itibare alınmalıdır."

ATATÜRK'ÜN HALKÇILIK ANLAYIŞI

Atatürk, demokrasi ile halkçılığı eş anlamlı görmüştür: *"Bizim görüşümüz -ki halkçılıkur- kuvvetin, gücün, egemenliğin, yönetimin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır. Kuşkusuz bu dünyada en geçerli anlayıştır."*

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti bir halk hükümetidir. Ülke çıkarlarına yönelik konularda, görev açısından vatandaşlar ile hükümet arasında ortaklık vardır."

"Ne olduğumuzu biletim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin hakkı vardır. Yetkisi vardır. Fakat çalışmak sayesinde bir hakkı kazanırız. Yoksa sırt üstü yatmak ve hayatını çalışmaktan uzak geçimiek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur! O hâlde... Halkçılık, toplum düzenini çalışmaya, hukuka dayandırmak isteyen bir toplum sistemidir."

"Bizim halkımız çıkarları birbirinden farklı sınıf hâlinde değil; aksine varlıklar, ve çalışmalarının sonuçları birbirine lâzım olan sınıflardan ibarettir."

Arif Hikmet Par-M. Ağah Önen; Atatürk'ü Anlamak İstanbul /1981 s. 70-71.

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Padişah Mustafa Kemal'e Karşı

2

Sivas Kongresi'ni dağıtma ve Mustafa Kemal'i öldürme girişimi

Mustafa Kemal Erzurum'dan sonra kongre için Sivas'a gelmiştir. Padişah Sivas Kongresi'ni dağıtmak ve Mustafa Kemal'i etkisiz hale getirmek amacıyla Elâzığ Valisi Ali Galip isimli eski bir subayı Sivas valiliğine atamıştır. Ali Galip İngiliz istihbarat subayı Binbaşı Noel'i de yanına alarak Kürt aşiretlerinden (Bedirhanilerden) kandırdığı 25-30 silahlı adam ve birkaç jandarma ile birlikte Sivas Kongresi'ni dağıtıp devrimcileri

yakalamak üzere bölgeye gelmiştir.

Mustafa Kemal aldığı bilgileri değerlendirdince tehlikenin büyüklüğünü ve yakınlığını anlamış, Sivas ve Diyarbakır kolordularına bağlı bölgedeki sınırlı askeri birlikleri hainlere yönlendirerek hedeflerine ulaşmadan kaçmalarını sağlamıştır. Ali Galip kaçarken bıraktığı notta “Mustafa Kemal Paşa ve yardımcılarının tepelenmesi giderlerine karşılık altı bin lira alınmıştır” demektedir.

Fetvalar Savaşı

Padişah Mustafa Kemal'e karşı mücadelesinde din kartını da kullanmaktan çekinmemiştir. “Fetvalar savaşı” olarak tanımlanabilecek bu mücadelede aynı zamanda halife olan padişah, Mustafa Kemal ve ulusal mücadele aleyhine şeyhülislam vasıtası ile fetvalar yayımlamıştır.

Fetva bir eylemin şeriat ilkelerine göre doğru veya yanlışlığını hükme bağlayan yetkili din mercileri tarafından çıkartılan belgedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda fetva yayımlamak yetkisi sadrazamdan sonra gelen ve din işlerinden sorumlu olan şeyhülislamdadır.

Sadrazam Damat Ferit 5 Nisan 1920'de dördüncü kez bu göreve getirildiğinde

Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi idi.

Damat Ferit'in dördüncü kez sadrazam olduğu dönemde Mustafa Kemal Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'ni (ARMHC) kurmuş, kendisi de temsil heyeti başkanı olarak 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelerek Ziraat Mektebi'ndeki karargâhında TBMM'nin açılış çalışmalarına başlamıştı. İstanbul 16 Mart 1920'den itibaren işgal edilmiş, Mebusan Meclisi dağıtılmıştı. İşgal kuvvetleri işbirlikçi Osmanlı hükümetlerine dilediklerini yaptırabiliyorlardı.

5 Nisan'da göreve başlayan Damat Ferit ilk iş olarak 8 Nisan'da İngiliz Yüksek Komiseri De Robeck'i ziyaret etmiş ve esas amacının milli hareketi bastırmak

olduğunu söyleyerek İngilizlerden yardım istemiştir. Bu ziyaretten üç gün sonra (11 Nisan'da) Şeyhülislam Dürrizade Abdullah ilk fetvayı yayımlamıştır. Buna göre Anadolu'da kurtuluş hareketini başlatanlar “ülkede fitne çıkartanlar” olarak tanımlanıyor, padişah emirlerine uymayan bu kişilerin öldürülmelerinin şeriatı uygun ve zorunlu olduğu, bu yolda ölenlerin şehit, olacakları söyleniyordu.

Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin verdiği fetvada Anadolu'da kurtuluş hareketini başlatanlar "ülkede fitne çıkartanlar" olarak tanımlanıyordu

Dürrizade'nin fetvası padişah tarafından veya onun emri ile değil, İngilizlerin baskısı ile ortaya çıkmıştır.

Dürrizade'nin fetvası padişah tarafından veya onun emri ile değil, İngilizlerin baskısı ile ortaya çıkmıştır.

Anadolu'ya İngiliz uçakları ile dağıtılan bu fetvadan iki gün sonra 12 Nisan'da Anadolu'da milli harekete karşı isyanların en tehlikelisi ve en yaygın olan Düzce-Bolu İsyanı başlamıştır.

İstanbul'un bu fetvasına karşı Ankara Müftüsü Rifat Börekçi ve 153 Anadolu müftüsü ve din adamı tarafından 16 Nisan'da "karşı fetva" yayımlanmıştır.

İstanbul fetvalarının dinine ve halifeye bağlı Anadolu halkı üzerinde kısmen etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Hilafet Ordusu

Padişahın yukarıdaki eylemlerine rağmen yolundan dönmeyen Mustafa Kemal Ankara'da TBMM'nin açılış hazırlıklarını yapmaktadır. Kuvayı Milliye Örgütleri

Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal'in komutasında işgalci düşmana ve isyancılara karşı direnmekte TBMM düzenli orduyu kurmaktadır.

Bu durumda padişah ve Damat Ferit Kuvayı Millîye'ye karşı silahlı güç kullanma kararı vermişlerdir. Osmanlı ordusu Mondros ateşkesinde dağıtılmış ve silahları toplanmış olduğundan Damat Ferit 8 Nisan'daki İngiliz Yüksek Komiserini ziyaretinde İngilizlerden bu konuda yardım istemiştir. 18 Nisan'da İngi-

Ahmet Anzavur

liz parası ve silahları ile Kuvayı İnzibatiye denilen hilafet ordusunun kuruluş kararnameyi çıkarılmıştır. Buna göre "Kuvayı İnzibatiye Kuvayı Millîye adı altında oluşan Erbab-ı Şekaveti (eşkiyalı) tedip ve tenkil (bastırmak ve yok etmek) için kurulmuş seyyar bir heyeti inzibatiyedir." Eski bir jandarma bin-

başısı Anzavur, paşa yapılarak bu kuvvetin başına getirilmiş, İngilizler bu kuvvete bol silah ve cephane yanında bir milyon 250 bin liradan fazla para vermişlerdir. Personelin maaşları oldukça yüksektir.

Anzavur "Yunanlılar bizim dostumuzdur. Padişahın emir ve rızası hilafına onlara silah çekmek küfürdür, isyandır" diyerek Kuvayı Milliye'ye karşı isyan hareketlerini yönetmiş, TBMM hükümetine zor

günler yaşatmıştır. Anzavur'dan sonra Süleyman Şefik Paşa ve daha sonra Çerkez Ethem Kuvayı İnzibatiye komutanlığı yapmışlardır. Bu kuvvet, TBMM hükûmeti tarafından 25 Haziran 1920'de dağıtılmıştır.

Süleyman Şefik Paşa

Çerkez Ethem

İdam Kararı

Padişahın Mustafa Kemal'e karşı geri çağırma ile başlayan ve gittikçe ağırlaşan hamlelerinin en ağırı idam kararı olmuştur.

İstanbul 16 Mart 1920'den itibaren işgal altındadır. Mebusan Meclisi dağıtılmış, 23 Nisan'da Ankara'da TBMM açılmıştır. Padişahın bu seferki hamlesi Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında idam kararı çıkartmak olmuştur.

Mondros'u takiben, İttihat ve Terakki Partisi (İTP) yönetimi sona ermiş, bu partinin muhalifi Hürriyet ve İtilaf Partisi (HİP) yönetime gelmiştir. HİP savaş suçlularını yargılamak amacıyla Divanı Harbi Örfi (sıkıyönetim mahkemeleri) kurmuştur. Bütün yurtta ittihatçı avı baş-

latılmış, yurtseverler hukuksuz bir şekilde bu mahkemelerde ağır cezalara çarptırılmaktadır. Bu mahkemelerde sanıkların avukat bulundurmaları yasaktır. Oturumlar kapalıdır ve kararlara karşı temyiz yolu kapalıdır.

Tutuklanacakların listesi İtilaf Devletleri'nce verilmekte ve hükümetçe yerine getirilmektedir.

İşte Mustafa Kemal ve arkadaşları Kara Vasıf, Ali Fuat Paşa, Alfred Rüstem, Adnan Adıvar, Halide Edip Adıvar hakkındaki Nemrut Mustafa başkanlığındaki sıkıyönetim mahke-

mesince 11 Mayıs 1920'de idam kararı çıkartılmış Padişah Vahdettin Şeyhülislam Dürrizade'nin fetvasını aldıktan sonra 24 Mayıs'ta hükmü onaylamış ve idari teşkilata yayımlatmıştır. Daha sonra Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Bekir Sami, Celalettin Arif, Rıza Nur, Yusuf Kemal, Rıfat Börekçi, Fahrettin Altay hakkında da giyaben verilen idam kararları da padişah iradesi ile kesinleşmiştir. Hakkında idam kararı verilenler 14 kişidir.

26 Ağustos 1922'de kesin sonuçlu taarruz ile Yunan ordusunu yenen ve İzmir'de denize döken TBMM ordusunun başında Başkomutan Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Batı Cephesi Komutanı İsmet İnönü

Padişahın Mustafa Kemal'e karşı geri çağırma ile başlayan ve gittikçe ağırlaşan hamlelerinin en ağırı idam kararı olmuştur.

ve 5. Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin Altay bu zaferi haklarında padişahın idam fermanı varken kazanmışlardır.

Değerlendirme:

Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal ve önder kadro bir yandan işgal güçlerine karşı askeri mücadele verirken, diğer yandan padişah ve hükümetlerinin engelleme çabalarına hedef olmuşlardır.

Bu mücadelede padişah işgalcilerle işbirliği yapmış, onların istekleri doğrultusunda ve onların desteği ile Mustafa Kemal ve önder kadroyu engellemeye çalışmıştır.

Bu mücadelede halife sıfatından yararlanan padişah dini bir araç olarak kullanmaktan çekinmemiştir.

Padişahın girişimleri geri çağırma ile başlamış, Mustafa Kemal yolundan dönmedikçe ağırlaştırılarak idam kararına kadar gitmiştir.

Mustafa Kemal yapılan engellemelere aldırış etmemiş, ulusal egemenliğe dayalı tam bağımsız devlet kurma hedefine kararlılıkla bağlı kalmış ve başarmıştır.

Sonuç olarak mücadeleyi tutucu, din sömürücüsü, gerici, otoriter, işbirlikçi güç değil, devrimci, ilerici, tam bağımsızlıkçı ve halkçı güç kazanmıştır.

Bu olaylar Atatürk'ün askeri bir deha olduğu kadar siyasi deha da olduğunu göstermektedir.

Bu sonucun alınmasında Mustafa Kemal'in liderlik yeteneği belirleyici etken olmuştur.

Alınacak Ders:

Devrimciler karşılıklarına çıkartılan engellerden yılmaz, koşullar ne olursa olsun doğru bildikleri yolda mücadeleye devam ederler. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

36

Ali Rıza Paşa Hükümeti'ni Kısmen Destekleme Kararı!

Efendiler!

Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin kuruluş niteliğini bildiğimiz halde; elden geldiğince kısmen desteklemeyi neden gerekli gördüğümü önceden bir parçacık anlatmıştım.

Amasya'dan Sivas'a dönüşümüzden sonra, Heyeti Temsiliye ve orada bulunan öteki arkadaşlarımızla yaptığımız toplantıda, Amasya Görüşmesi ve başka konular üzerinde arkadaşlara uzun uzadıya açıklamada bulundum. Bu toplantıda, Heyeti Temsiliye karar tutanaklarının 29 Ekim 1919 günkü görüşmelere ilişkin

Ali Rıza Paşa

sayfasında, olduğu gibi yazılı olan şu kararı aldık:

Başta Sadrazam Ali Rıza Paşa olmak üzere hepsinin yetersiz ve padişahın gözüne girmek isteyen kişilerden oldukları, kimisinin ulusal eylemden yana, kimisinin de buna karşı oldukları, bununla birlikte padişahın, kısa zamanda bunları düşürerek yerine zorbalığı sürdürebilecek bir hükümet getirmek isteyeceğinden ve bu itibarla da Milli Meclis kurulup, yasama görevini yapmaya başlayıncaya kadar, Heyeti Temsiliye'nin bu hükümeti kısmen desteklemesinin, yurt ve ulus için hayırlı bir çözüm yolu olduğu kabul olundu.

Gerçekten bu kararımızı uyguladık. Bunu doğrulayan bir olayı yerli gelmişken bilginize sunayım:

İstanbul'daki örgütümüz, güvenilir kaynaklara dayandığımızı bildirdiği bazı bilgileri, 31 Ekim 1919 gününde, bize ulaştırdı. O bilgiler şunlardı:

İki günden beri, Kiraz Hamdi Paşa Saraya gidiyor, iki-üç saat kadar padişahın yanında kalıyor ve şu karar alınıyor: Müşir Zeki Paşa'nın başkanlığında yeni bir hükümet kurulacak, Hamdi Paşa Harbiye Nazırı, Prens Sabahattin Bey Hariciye Nazırı, Tevfik Hamdi Bey Dâhiliye Nazırı olacak ve Eşref, Mahir, Sait ve başkaları öteki nazırlıkları alacaklardır. Bunlardan Sabahattin, Mahir ve Sait'e daha öneride bulunulmamıştır. Padişah, Ali Rıza Paşa'ya, uygun bir zamanda, belki

bugünlerde çekilmesini söyleyecektir. Bu işin içinde daha önce çalışmalarından söz edilen birleşik bir gizli dernek vardır.

Bu bilgiler alınınca, Cemal Paşa'ya 2 Kasım 1919'da, Sadrazam'ın hiçbir nedenle yerini bırakmamasının kesinlikle gerektiği, bunun kendisine duyurulması, yoksa bütün yurdun İstanbul ile kesin olarak ilgisini keseceği bildirildi. Rumeli ve Anadolu'da bulunan bütün komutanlara da durumdan ve Cemal Paşa'ya çekilen bu telgraftan bilgi verildi. İlişki kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk Merkez kurullarına da bu konuda bilgi verilmesi gerektiği bildirildi.

Salih Paşa'nın İstanbul'a dönüşü üzerine, 21 Ekim 1919 günlü protokolde yazılı ve önemli olduğuna önceki sözlerim arasında işaret ettiğim nokta üzerinde, yani Milli Meclis'in

toplantı yeri hakkın-
da hükümetle aramız-
da tartışma başladı.

Hükümetin Ce-
mal Paşa aracılığıyla
yazdıkları ile bizim
ileri sürdüğümüz
düşünceler, bir kez
daha gözden geçiril-
meye değer sanırım.
Bu yazışmalarımızın
esaslarını Büyük
Millet Meclisi'nin ilk
toplantı tutanakların-
da görebileceğiniz
için burada ondan bir
daha söz etmeyeceğim.

Ancak bu konudaki yazışma ve
tartışmalar, yalnız İstanbul Hükü-
meti ve Cemal Paşa ile yapılmakla
kalmıyor, bütün yurdun ve özellikle
İstanbul'daki örgütlerimizin bu konu
ile ilgili görüşünü anlamak gere-
kiyordu. Burada, bu konulara ilişkin
bazı bilgiler sunacağım.

İstanbul'a Gitmemem ve Milletvekili Olmamam Konusu!

Efendiler!

İstanbul'daki örgütlerimizin
düşüncelerini öğrenmek için 13
Ekim 1919 günü çektiğimiz ilk
telgrafa verdikleri 20 Ekim 1919
günlü yanıtta; "Milletvekillerinin
İstanbul'da toplanmalarında bir
sakinca ve tehlike olmadığı, İtilâf
Devletleri'nin herhangi bir olumsuz
davranışının uygarlık dünyasına
karşı kötü etki yapabileceği bildi-
rildikten sonra, yalnız yasama gücü

şimdiki yetkisini
genişletmeye giri-
şirse; padişahın da
Meclisi dağıtmaya
kalkışması ve bize
karşı olan kimselerin
tehlikeli bir davra-
nışta bulunmaları,
İtilâf Devletleri'nin
de bundan yararlan-
arak sizin gibi yüksek
kişilere saldırmaya
yeltenmeleri düşü-
nülebilir..." sözleri
yer alıyordu. Ayrıca
bu telgrafın sonunda

bizim, barış yapıncaya değin İstan-
bul'a ayak basmamamız ve millet-
vekili olmamamız öğütleniyordu.

İstanbul'daki örgüt merkezi-
mizden Kara Vasıf Bey'in gizli ve
Şevket Bey'in de açık imzasıyla
aldığımız 30 Ekim 1919 günlü tel-
graflarında örgütümüzden olanların
düşünceleri, başka birçok kişilerin
düşüdüleriyle destekleniyordu.

**Bu telgrafın sonunda
bizim, barış yapıncaya
değın İstanbul'a
ayak basmamamız ve
milletvekili olmamamız
öğütleniyordu.**

Bu telgrafın birinci maddesi
şöyle başlıyordu:

"Ahmet İzzet Paşa, Sadrazam,
Harbiye Nazırı, Genelkurmay

Başkanı, Nafia Nazırı, programlara gerçekten bağlı ve hizmet eden, ayrıca bağlılığı ile birlikte önemli bir gücü de bulunan Göz Hekimi Esat Paşa ile bunlarla birlikte Rauf Ahmet Bey’le ve başkalarıyla gerek istekleri üzerine ve gerekse ilişkimiz dolayısıyla görüşüm. Bütün görüşlerin birleştiği noktalar aşağıdadır.”

Bu açıklamadan sonra da bütün görüşlerin birleştiği noktaları özetliyordu.

Buna göre:

Birinci Madde’de: Meclisi Mebusan’ın kesin olarak İstanbul’da toplanması zorunludur. Yalnız, Biz İstanbul’a gitmemeliyiz. Sadrazam Paşa, Meclisin İstanbul’da vicdan rahatlığı ile kararlar alabileceğine, yabancılardan söz alarak güvence verdi. Ama bizim için güvence alınamayacağından, “Milletvekili olurlarsa izinli olarak ya da milletvekili olmayarak daha yüksek ve gönüllerin sevgilisi kalmaları uygun olur” deniliyordu.

Birinci Madde’nin (b) bölümünde: “Aslında hükümet, yapılacak barış antlaşmasında nispi temsili,

azlıkların hakları adına kabul etmek zorundadır. Şu duruma göre azlıkların da yeniden seçime katılması için Milli Meclis’in dağıtılıp yeniden seçileceği, ilgili çevrelerce kesin olarak umulmaktadır” gibi yeni bir bilgi veriliyordu.

Birinci Madde’nin (c) bölümünde ise: “Hükümet gerçekten iyi niyetlidir ve bu işe istekli değildir” güvencesi vardı.

İkinci Madde’de de: Olabildiğince sosyalist, birkaç temiz Hürriyet ve İtilâfçı vb. çıkarmak gibi bizim anlayamayacağımız

çapraşık ve karışık bir görüşün belirtmesine rastlıyorduk.

Üçüncü Madde’de: “Hükümeti güç duruma düşürmemek...”

Dördüncü Madde’de ise: “Bize zararlı dokunacakları, her yoldan inandırarak elde etmek istiyorum. Herkes de bana bunu öğütüyor. Örneğin Refi Cevat ve sosyalistler gibi...” düşünceler yer alıyordu. •

cengizonalbd@gmail.com

**Gelecek Ay: İstanbul Yönetimi
Acz İçindedir!**

Millî irade kendi istikametinde bir nehir gibi coşup taşacaktır. Mücadeleyi her noktasından düşünerek uyanış ve coşkunluk hasil olmuştur. Sadece dayanıklı olmak ve vazifede kusur etmemek temel şarttır. (1919)

Mustafa Kemal Atatürk

Hakimiyeti Milliye

Karşılıklı Görevler

Türkiye, yeni rejim sayesinde güçlü, canlı ve iyi yönetilen bir yurt oldu. “Ülkenin genel havası, vatandaşın çalışmak, işlemek ve kazanmak isteği ile dolgundur...” Bunu söyleyen Başbakan İsmet Paşa, başında bulunduğu hükümetin bu durumu ve havası içindeki görevlerini de biliyor.

İsmet Paşa hükümeti iyi biliyor ki, vatandaşların bu isteklerle duygulanmış olmaları yeterli değildir. Onlara çalışmak, işlemek ve kazanmak olanaklarını da hazırlamak gerekir.

Başbakanımız son konuşmalarında bu olanakların hazırlanmış olduklarını söyledi. İyi yönetimimizde tam bir kararlılık ve denge vardır. Ülkenin her köşesinde bir huzur ve güvenlik havası sürmektedir. Ülkenin bazı taraflarında bu havayı bozmaya çalışan sınırlı sayıdaki bir kısım eşkiya, devletin yasa ve kolluk kuvvetleri tarafından takip

ediliyor.

Bir tarafta koruma güçlerimizin aşıladığı saygı, diğer taraftan dış siyasetimizde izlediğimiz dürüstlük ve samimiyet, dış güvenliğimizi de oluşturmuş bulunuyor.

Yeni rejimin ruhundan doğan sosyal ve ekonomik yeni yasalar,

vatandaşların serbest çalışmalarını kolaylaştıracak hükümler ile doludur. Eğer işlerin ve olayların gelişimi ve hareketi istek ve düşüncelerimize uymayan şekilde seyrediyorsa; bunun nedeni ya bu isteklerimizin mantıklı ve akla uygun olmamasıdır ya da işlere ve olaylara istenilen hareketi vermenin

Adaleti, gerçeği sadece kendi akıllarının ve düşüncelerinin etrafında görmek isteği, insanları öldürücü bir karamsarlığa, kötümserliğe sevk eder.

bazı nedenlerle henüz gerçekleşmemiş olmasıdır.

Adaleti, gerçeği sadece kendi akıllarının ve düşüncelerinin etrafında görmek isteği, insanları öldürücü bir karamsarlığa, kötümserliğe sevk eder.

Ülkenin üretimini artırmak, belli başlı gözeteeğimiz bir amaçtır. Bunun araçları olabildiğince çöktür. Ancak Türkiye için en zengin üretim konusu topraktır, tarımdır.

Güçlerimizi ve çalışmalarımızı bu noktada toplamaya zorunluyuz. Hükümet bu konu çerçevesindeki birçok önlemler arasında özellikle arazisi olmayan köylülere toprak dağıtıyor, onları tarla ve arazi sahibi ediyor. Gerçi bizim ülkemizde, -başka ülkelerdeki anlamıyla-, bir arazi konusu yoktur.

Fakat gerçek de şudur ki, ülkemizin bazı kısımlarında, hele doğu illerimizde, köylülerimizin birçoğu kendilerine ait olmayan topraklarda çalışıyorlar.

Kazançlarının önemli bir kısmını başkalarına veriyorlar.

Bu bir çeşit esarettir. Köylüleri sadece boğaz tokluğuna çalıştırmak, halk egemenliği ve demokrasi ilkelere uymayan, ortaçağa ilişkin bir yöntemdir. Cumhuriyet hükümeti toprak ve tarım konusunda şu ilkelere kabul etmiştir: “Köylü, çalıştığı arazide başkasının hesabına değil, sadece kendi hesabına çalışsın...”

İsmet Paşa hükümeti, bu ilkeyi sadece teorik olarak düşünmüyor, uygulamaya da geçmiş bulunuyor. Sadece doğu illerimizde devletin elinde bulunan arazilerden doksan

bin dönüm ve istimplak etmek suretiyle de başkalarından satın aldığı yirmi bin dönüm olmak üzere toplam yüz on bin dönüm araziye köylülere dağıtmıştır.

Bu karar ve sonuç sadece adalet duygularını tatmin etmiyor, ülkenin tarımsal gelişmesi, üretimimizin çoğalması noktasından da büyük bir önem arz ediyor.

Arazi sahibi olmayan çalışkan Türk Köylüsü’nü, öz malı olacak bir

Köylüleri sadece boğaz tokluğuna çalıştırmak, halk egemenliği ve demokrasi ilkelere uymayan, ortaçağa ilişkin bir yöntemdir.

toprağa bağlamak, hiçbir zaman başka sınıfın zararına olarak bir sınıfı korumak anlamına alınamaz. Konuşmasında bu hususa değinen Başbakan; “Büyük çiftlik işletmekte olan gayret ve servet sahiplerine dokunmak şöyle dursun,

aksine bunların da iyi çalışmalarını ve kazandıklarını görmekten memnun oluyoruz...” diyor.

Halk yönetimlerinde, ülkeyi yönetme sorumluluğu sadece hükümetlerin ve iş başında bulunanların değildir. Her vatandaşın da, -sadece yasalarla değil-, vicdani ve ahlaki kararlar ile sınırlandırılmış görevleri vardır. Onun için bir taraftan hükümet ve diğer taraftan vatandaşlar görevlerini kesinlikle yapmalıdırlar. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

15 Kasım 1929

1915 Olaylarına İlişkin

Ermeni İddialarına Yanıtlar 1

Dergimizde daha önce Pierre Loti'yi konu eden bir yazı yayımlamıştım. Bu kez Loti üzerinden 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarını değerlendireceğim.

İstanbul'a ilk kez 1876 yılında bir Fransız gemisiyle, görevli denizci subay olarak gelen Pierre Loti, Osmanlı yaşam biçiminden etkilendi ve bu kente yerleşmeye karar verdi. Kendisini her zaman Türk dostu olarak nitelendiren Pierre Loti, Haliç'i çok sevdiği için Eyüp'te yaşadı. »

Pierre Loti

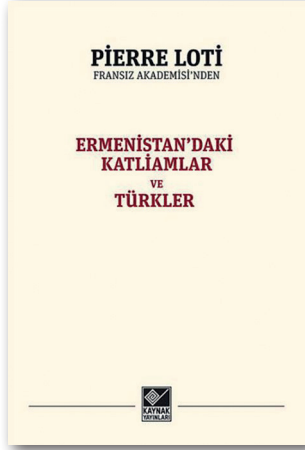
Aziyadé adlı ilk romanına (1879) adını veren kadınla İstanbul'da tanıştı.

Kendini edebiyat çevresine kabul ettiren bir yazar olan Loti'nin hemen her yıl bir kitabı çıktı ve geniş kitlelerce okundu.

Bu çalışmaları sonucu 1891 yılında Fransız Akademisi'ne seçildi. Pierre Loti, 1910 yılında ise Légion d'Honneur nişanını aldı.

1913 yılında yazdığı Can Çekişen Türkiye (La Turquie Agonisante) kitabıyla Batı politikalarını eleştirdi.

Balkan Savaşları'nda, I. Dünya Savaşı'nda hep Türkleri savundu. Millî Mücadele döneminde de Anadolu'daki direnişe destek verdi ve kendi ülkesi Fransa'yı ağır bir dille eleştirdi. Türkiye Büyük Millet Meclisi 4 Ekim 1921' de Pierre

Loti'ye bir teşekkür mektubu gönderdi. Eyüp'te adı verilen bir kahvehaneden ötürü bu kahvehane-nin olduğu tepenin de Pierre Loti Tepesi olarak anıldığını hatırlatalım.

Bu Fransız yazarı kısaca tanıttıktan sonra Pierre Loti'nin ülkesinde sansürlenen kitabına geçelim.

Osmanlı topraklarındaki Ermeni isyanları özellikle Taşnak Sutyun partisinin kurulmasıyla (1890) hız kazanmıştır. Taşnaklar, 1890 yılında Erzurum'da ilk büyük isyanı çıkarmışlardır. Pierre Loti, Ermeni isyanlarına başından beri şahit olması nedeniyle konu hakkında 'Ermenistan'daki katliamlar' adlı kitabı 1918 yılında yazdı. Fransa'da yayımlanan kitabın en ilginç yanı ise Ermenileri eleştiren bölümlerin sansürlenmiş olmasıydı. Söz konusu eleştirilerin geçtiği

sayfalarda beyaz üstüne siyah harflerle 'Sansürlenmiştir' yazıyordu. Söz konusu sansürlü sayfalarda neler yazdığını anlamak

için Pierre Loti'nin, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Aristide Briand'a yazdığı mektuba bakmak gerekiyor. Loti, Fransız Bakan, Anadolu'da olanlara sadece Ermenilerin pençeresinden bakılmasını isteyen bir anlayışın egemen olduğunu ve bunun kırılması gerektiğini hatırlatıyor. Avrupalılar tarafından desteklendiklerini bilen Ermenilerin, bunun verdiği rahatlıkla büyük katliamlar yaptığını vurguluyor.

Pierre Loti, kitapta bir Fransız Konsolosun başına gelenleri şöyle anlatıyor:

"1896 yılında, Anadolu'nun bir kentindeki Fransız Konsolosluğu'nda olabildiğince çok Ermeni'yi koruma altına alan Konsolos, sokaklardaki olayları görebilmek için çatıya çıkar. O sırada arkasından ateş edildiğini duyup geri döner ve kurşunlar vızıldayarak kulaklarının yanından geçer. Baktığında kendisine nişan almış bir Ermeni'yi görür. O Ermeni yakalanır ve sorgusunda, 'Bunu Türkler suçlansın ve Fransa konsolosun ölümünden onları sorumlu tutsun diye yaptım. Böylelikle Fransızlar Türklere karşı harekete geçmelerini sağlarım' der."

Pierre Loti, yine 1896 yılında, İstanbul'daki Ermeni saldırılarını da şöyle anlatıyor:

"Bu saldırıları Ermeni Devrimci Partisi düzenlemişti. Bir grup genç suikastçı 'Bu şehir kısa sürede külden bir çöle dönecek' yazılı afişleri İstanbul sokaklarına yapıştırmışlardı. Ermeni suikastçıların bir bölümü Osmanlı Bankası'nı ele geçirip

havaya uçurmaya hazırlanırken, diğerleri de Samatya Mahallesini kana buluyorlardı. Bunu dehşet dolu

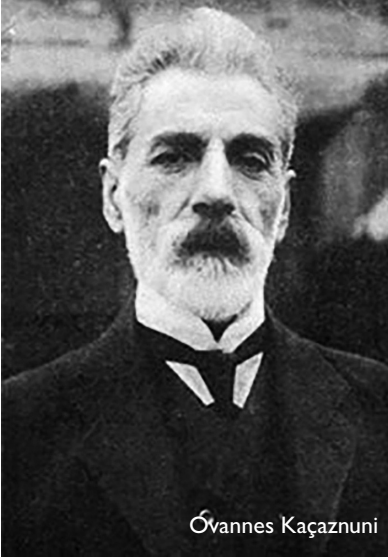
Loti, (...) Avrupalılar tarafından desteklendiklerini bilen Ermenilerin, bunun verdiği rahatlıkla büyük katliamlar yaptığını vurguluyor.

18 saat takip etti. Dinamitler patlatıldı. Askerlerin başına Ermenilerin pencerelerden attığı bombalar yağdı. Cuma namazı için camiye giden Padişah da hedef alındı. Dünyada hangi millet böyle bir saldırıya ibretlik bir karşılık vermez."

Suikastçı Ermenilere ne olduğunu ise Pierre Loti anlatıyor:

"Büyük devletlerin baskısıyla herhangi bir ceza almadan kurtulan bu teröristler, İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi Sir Edgard Vinsel'in yardımıyla Marsilya'ya götürüldüler."

Pierre Loti, Fransa Dışişleri Bakanı Aristide Briand'a bir de açık mektup yazıyor. L'Oeuvre dergisinde 23 Ocak 1921 tarihinde yayımlanan mektubunda Loti, "Ermenistan'daki katliamlar kitabımda kanıtların ve tanıkların desteğiyle söylenecek her şeyi söyledim. Öldürmelerin karşılıklı olduğunu,

Ovannes Kaçaznuni

Ermenilerin Hristiyanlık sıfatını kullanarak, Batı'nın bağınazlığını Türkiye'ye karşı kıskırtmak için yaptıkları şikayetlerdeki çığınca abartmaları anlattım" ifadelerini kullanmaktadır.

Türkleri peşinen suçlu gören Batılılara verilecek en doğru yanıtlar, bizzat Ermenilerin ağzından itiraflardır. Taşnak Sutyun Partisi'nin İstanbul'daki bir temsilcisinin, Robert Kolej'in kurucusu Cyrus Hamlin'e söyledikleri itiraflara en iyi örneklerden biridir.

Taşnak temsilci şöyle demektedir:

"Hedefimiz Türkleri ve Kürtleri öldürmek. Onların köylerini yakmak ve sonra da dağa çıkmaktır. Bu saldırılara tepki olarak Müslümanlar da Ermenilere saldıracak ve onları öldürecektir. Rusya bu saldırılara

tepki olarak, insanlık ve Hristiyanlık namına müdahale edecek ve Ermenilerin yaşadığı bölgeleri ele geçirecektir."

Ermeni iddialarına yine Ermeni tarihinin önemli isimlerinin itiraf niteliğinde açıklamalarıyla karşılık vermenin en iyi yol olduğunu bu konuya yoğunlaştığım günden beri savunurum. Bu duruma en iyi örneklerden biri de Ermenistan'ın ilk Başbakanı olan Ovannes Kaçaznuni'nin raporudur. Aynı zamanda Taşnak Sutyun'un lideri de olan Kaçaznuni, partisinin Nisan 1923'te, Bükreş'teki kongresine sunduğu raporda en somut itirafı yapıyordu:

"1. Dünya Savaşı öncesinde gönüllü silahlı birliklerin oluşturulması hataydı. Bunlar kayıtsız şartsız Rusya'ya bağlanmışlardı. Türklerden yana olan güç dengesi hesaba katılmamıştı. Osmanlı devletinin

Kaçaznuni: "Savaşta ilerleyen Türk ordusu sadece düzenli birliklerle savaşmıştır. Savaşı sivil bölgelere asla taşımamıştır. Türk subayları son derece disiplinlidir ve herhangi bir katliama izin vermemişlerdir."

aldığı tehcir (zorunlu göç) kararı amacına uygundu. Ermenistan'da Taşnak diktatörlüğü kurulmuş, Müslüman nüfus katledilmişti. Ermeni terör eylemleri Batı kamuoyunu etkilemeye ve kazanmaya yönelikti. Taşnak yönetimi dışında suçlu aranmamalıdır. Taşnak Partisi'nin artık siyasi intihardan başka yapacak bir şeyi kalmamıştır."

Kaçaznuni, kongrede yaptığı konuşmada da itiraflarına devam etmiştir:

"Savaşta ilerleyen Türk ordusu

sadece düzenli birliklerle savaşmıştır. Savaşı sivil bölgelere asla taşımamıştır. Türk subayları son derece disiplinlidir ve herhangi bir katliama izin vermemişlerdir."

Ermenilerin ilk Başbakanı Kaçaznuni'nin söz konusu raporunun Ermenistan'da yasaklandığını sanırım söylemeye gerek yok. Yine bu raporun çeşitli dillere çevrilen örneklerinin de Avrupa'daki kütüphanelerden toplatıldığını da vurgulayalım.

Konuya devam edeceğiz. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Uyku, yürüyüş ve zekâ.

"Hafif uyku gizemini koruyor, ama uykunun yüzde 60'ı bu uykudan oluşuyor" diyor Ottawa Üniversitesi'nden nörolog Stuart Fogel. Bu uyku, her biri birkaç saniye süren hızlı beyin aktivitesi ile karakterize olur. "Ne kadar çok uyursanız bu aktivite o kadar çok tekrarlanır" diyor Fogel.

Beyinde ani elektrik enerjisi üretilmesini içeren bu aktivitenin fazla sayıda olması, kişinin "akışkan zeka" adı verilen ve yeni sorunları çözmeye, yeni durumlarda mantığı kullanma ve bağlantıları görme becerisine daha fazla sahip olmasını sağlar.

Einstein'ın okulu sevmemesi ve "bakıp bulabileceğiniz hiçbir şeyi ezberlemeyin" tavsiyesinde bulunmasının nedeni buna bağlanabilir

Ne kadar çok uyursanız o kadar çok sayıda elektrik enerjisi patlaması gerçekleşse de bu fazla uykunun yararlı olduğu anlamına gelmez. Son dönemlerde yapılan bir araştırma, kadınlarda gece, erkeklerde ise gündüz kısa süreli kestirmenin mantık kullanma ve problem çözmeye becerisini geliştirdiğini gösterdi.

Einstein'ın gün içinde düzenli kısa uykulara yattığı biliniyor. Hatta fazla uyumasın diye, koltuğunda elinde bir kaşık ve altında bir tepsiyle uyuduğu, uykuya dalıp da kaşığı düşürdüğü anda uyandığı söylenir.

Einstein her gün yürüyüş yapardı. Princeton Üniversitesi'nde çalışırken işe yürüyerek gidip geldiği, böylece günde yaklaşık 5 km yürüdüğü biliniyor. Darwin de her gün 45 dakika yürürdü.

Yürüyüş sadece vücut sağlığı açısından yararlı değil, aynı zamanda hafızayı ve problem çözmeye yeteneğini de geliştiriyor. Ayrıca dışarıda yürümenin yaratıcılığı da geliştirdiği biliniyor.

Payitaht

ve Yandaşları

Gençliğin Dünyası

Kaya Boztepe

Mustafa Kemal bunları söylerken, sadece kendi tahtını, kendi geleceği ve rahatını düşünen padişah ile onun yandaş ve yalakaları Milli Mücadeleyi yok etmek için inanılmaz hainliklerine devam ediyorlardı.

“**Millî müdafaamızı, düşmanların bayrakları, babalarımızın ocakları üstünden çekilinceye kadar terk edemeyiz. İstanbul mabetleri etrafında düşman askerleri gezdikçe, öz vatan toprakları üstünden yabancı adamların ayakları çekilmedikçe biz mücadelemizde devam etmeye mecburuz.**

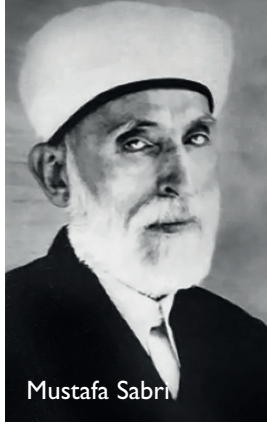
Milli Mücadeleye karşı düşman ile işbirliği yaparak bir ordu kurdular. Silah, araç, gereç ve tüm masraflar İngilizler tarafından ödeniyordu. Alemdar gazetesinin sahibi saray yandaşı Refi Cevad “Bizi kurtaracak olan İngilizlerdir, Türkler kendi güçleriyle adam olmazlar” diyordu. Mustafa Kemal için “kafası ezilmesi gereken bir çapulcu” diyordu.

Sevr Antlaşması'nın imzalanması için özel çaba sarfeden hainlerden biri Vahdettin'in en yakını ve Şeyhülislamı Mustafa Sabri'ydi.

Bu sözde din adamı, “Mustafa Kemal ve Ankara Hükümeti kahpe-dir” diyordu. Bu hain Ayasofya’nın hemen yanında Sultan Ahmet Camisi’nde şöyle diyordu. “Eyyy Allah’tan korkmayan, eyy Peygamberimizden hayâ etmeyen mahlûklar, Cenabıhakk’ın gazabı ve laneti üzerinizde olsun!”

Mustafa Kemal’in idam fetvasını yazıp Dürizade isimli haine veren de bu Mustafa Sabri’den başkası değildi. İfadeleri sadece kendisinin değil, hain padişahın da hislerine tercüman oluyordu.

“İngilizlerin, Fransızların vesa-ir devletlerin, iki

Mustafa Sabri

**Şeyhülislam Mustafa Sabri:
“...Yunan’a karşı kazanmak İngilizleri kızdırır. Bizim İngiliz gibi muazzam bir devlete karşı kazanma ihtimalimiz yoktur. Yunan ordusu halifenin ordusudur, asıl kafası kopartılacak mahlûkat Ankara’dadır”**

paralık Mustafa Kemal kuvvetlerinin baskısına boyun eğerek İstanbul’dan çekip gideceklerine, ancak Kemalist Türk aklı kabul edebilir. Yunan’a karşı kazanmak İngilizleri kızdırır. Bizim İngiliz gibi muazzam bir devlete karşı kazanma ihtimalimiz yoktur. Yunan ordusu halifenin ordusudur, asıl kafası kopartılacak mahlûkat Ankara’dadır” diyordu.

Zafer sonrası İngiliz gemisiyle Yunanistan’a kaçtı.

Bu hain fetva hazırlanırken işgal gazetesi Le Journal d’Orient’de şöyle bir haber vardı:

“Mustafa Kemal zorla gasp ettiği 12 odalı köşkünde sabah kalkınca Trablusgarp’da kaybet-tiği gözünün boşluğuna eliyle cam gözünü yerleştirip Avrupa’dan yanına kadınlar getiriyor.

Kadınların ellerinde parmaklarında halktan toplanmış paralarla alınan kıymetli yüzükler mücevherler var. Anadolu’nun kaderi işte bu kadınların ellerindedir.”

Elbette yandaş medya böylesine rezil palavralarla Milli Mücadele ruhuna zarar vermeye çalışıyor, gerçekleri halktan saklıyordu.

12 odalı köşk bir yana dursun, Ankara’da su yoktu. Ekmek yoktu, elektrik yoktu. Kiralık ev bile yoktu. Eski tipik Ankara evleri,

toz toprak içinde küçük yollar vardı. Bir yağmurda çamur deryasına dönüşüyordu. Mustafa Kemal ise Keçiören'de Ziraat Mektebi'nde kalıyordu. Ziraat Mektebi'nin tek

Mazhar Müfit

Börekçizade Rifat Efendi

eğlencesi Doktor Saydam'ın kedisiydi. "Kadife Hanım!" yaptığı maskaralıklarla herkesi güldürüyordu. Yavruladığında Karargâh'ta herkese şerbet ikram edilmişti.

Zaten sınırlı olan para da bitmiş, ekmeğe, bulgura bile kalmamıştı. Mustafa Kemal'in özel kalemi olan Mazhar Müfit kürklü paltosunu satmış, en azından bir kaç günlük yiyecek ihtiyaçlarını karşılamıştı. Gaz lâmbasının önünde sıkıntılı bir şekilde ne yapacağını düşünürken kapı çaldı. Gelen müftü Börekçizade Rifat Efendi'ydı. Odaya davet ederken Mazhar Müfit'i daha da bir sıkıntı basmıştı. Sadece Paşa için nohutla karıştırıp sakladığı bir lokma kahve vardı ama ne şeker vardı ne de başka bir şey. Ne ikram edecekti şimdi?

"Hoşgeldiniz, kahve alır mısınız?" diye sordu. "Yok;

Müftü Rıfa Efendi "Fazla vaktinizi almayayım, biraz sıkıntıda olduğunuzu duyduk." deyince Mazhar Müfit "Paramız var, sağolun." dedi.

teşekkürler." cevabını aldı. Sigara ikram etti, müftü efendi yine teşekkür ederek "Kullanmıyorum" dedi. Oysa hem kahve içtiğini, hem de sigara kullandığını herkes biliyordu. Müftü efendi "Fazla vaktinizi almayayım, biraz sıkıntıda olduğunuzu duyduk." deyince Mazhar Müfit "Paramız var, sağolun." dedi. Müftü efendi elini cebine attı, masanın üzerindeki küçük kasaya baktı. İçinde paltodan geri kalan ve sadece 48 kuruş bulunan kasanın yanına elindeki mendili koydu. Mendilin içinde müftünün eşi Samiye Hanım

ile beraber kendi cenazeleri için biriktirdikleri kefen parası olan 200 lira vardı.

İdam için fetva yazan da bir din adamıydı, Börekçizade Rıfat Efendi de. Mazhar Müfit sevincini gizlemeye çalışarak “En azından bu gece rahat bir uyku çekerim” diye düşündü...

Mustafa Kemal ise iki gün neredeyse hiç uyumamıştı. Etrafı ahırlarla dolu iki katlı taş bina olan Ziraat Mektebi'nin üst katında derme çatma eşyalarla bir araya getirilen odasındaki yatağa uzanı-verdi. Aklında Payitaht ve düşman devletlerinin çıkarttığı Anadolu isyanları vardı. Gözünü kapattı ve tam uykuya dalacakken bir ses duydu. Hemen elini yastığının altında bulunan revolver tabir edilen toplu silaha attı ve dikkat kesildi. Yine hafif bir

ses duydu ve odasının kapı kolunun yavaşça aşağıya indiğini gördü. Usulca ayak ucu tarafına geçerken yavaşça açılan kapının ardında zifiri karanlıkta içeri süzölmeye çalışan üç kişinin karaltısını gördü. Birden ayağa fırlayıp tabancasını onlara doğrulttu ve “Kimsiniz!” diye haykırdı. Hiç beklemedikleri bir şekilde karşılarında dimdik duran Paşa ve onlara doğrultulmuş silahı gören hainler panikledi ve kendilerini tekrar kapının dışına attılar. Karanlıkta merdivenlerden yuvarlanırcasına inerek, düşse kalka koşarak kaçtılar.

Bu ne ilk suikast tertibi idi ne de sonucusu olacaktı...

Atatürk'e dil uzatan hainlere nispet, tarihi, gerçekleri, yaşananları ve gizli kahramanları anlatmaya devam edeceğiz. •

kayaboztepebd@gmail.com

Atatürk danışmaya büyük önem verirdi.

Atatürk'ün başarısının en önemli nedeni halkın duygu ve düşüncesine her zaman büyük değer vermiş olmasıdır. Gerçekleştirmeyi düşündüğü projelerini uygulamaya koymadan önce halkın nabzını yoklardı. O, Türk insanında güçlü bir sağduyunun bulunduğunu bilmekteydi. Hedefine de bu cevherden yararlanarak ulaşmıştır. Aşağıdaki anekdot Atatürk'ün bu konudaki bakış açısını yansıtan güzel bir örnektir. Atatürk'e neşeli bir gününde sordular:

“Paşam, şu fikir danıştıklarının içinde de bazen öyleleri vardır ki, şaşıyoruz; bunların düşüncelerini nasıl olsa, sonunda kabul etmeyeceksiniz. Kararınızı da önceden vermiş olduğunuz biliniyor, o hâlde ne diye bunları birer birer çağırıp karşınızda söyletirsiniz?”

Atatürk gülümseyen bir bakışla şu karşılığı verdi:

“Bazen hiç olmadık adamlardan, ben çok şeyler öğrenmişimdir. Hiçbir düşüncüyü hor görmemek lâzımdır. Neticede kendi fikrimi uygulayacak bile olsam, herkesi ayrı dinlemekten zevk alınm...”

Atatürk, bu alışkanlığını hayatının sonuna kadar değiştirmemiştir.

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Tarihin Bunları Bilmesi Gerek

Türkiye Büyük Millet Meclisi eski başkanı Ferruh Bozbeyle, İsmet İnönü'yle ilgili anısını anlatmaya başlamadan önce kısa bir açıklama yaptı:

“İsmet İnönü'yle ilgili bu anımı naklederken Türk milleti ve Türk tarihi karşısında bir görevimi yerine getirmiş olacağıma da inanıyorum” dedi. “Rahmetli İsmet İnönü bu anısını emanet ederken, kendisinin sözlerinden, bana bu anıyı uygun bir biçimde Türk milletine ve Türk tarihine nakletmem görevini de verdiği anlamını çıkardım.”

İsmet İnönü'nün, kendisine güvenerek anlattığı ve emanet ettiği bu “tarihsel anı”yı şöyle aktardı Ferruh Bozbeyle:

“Türk Tarih Kurumu her yıl, Atatürk'le ilgili bir konferans düzenler ve bu konferansta işlenen konuları, Belleten adlı dergisinde yayımlardı.

1969 yılındaki konferansın İsmet

İnönü tarafından verileceğini duyduğumda, bunu özellikle kaçırmamaya dikkat ettim. Konferans günü Türk Tarih Kurumu salonuna gittim, büyük bir dikkatle İsmet İnönü'nün,

Ferruh Bozbeyle

Atatürk konusunda anlattıklarını dinledim.

Konferanstan sonra Türk Tarih Kurumu Başkanı, salondaki birkaç milletvekilini, İsmet İnönü'yü ve beni odasında kahve içmeye davet etti.”

Türkiye Büyük Millet Meclisi

si başkanı olduğu sürece Ferruh Bozbeyli'ye özel görüşmelerinde hep "Genç Başkan" diye hitap eden İsmet İnönü, yine aynı biçimde hitap etmiş:

"Bugünkü konuşmamı nasıl buldunuz, Genç Başkan?" demiş.

Genç Başkan, konuşmasından edindiği izlenimlerini, gençliğine yararlı bir doğrulukla açıklamış:

"Paşam, iki konu dışında hep dinlediğimiz sözlerden ibaretti konuşmanız..." demiş.

"Dikkatimi çeken bu iki konudan biri, Damat Ferit'le ilgili sözlerinizdi. 'Damat Ferit bir hain değildi' dediniz. Bu çok önemli bir şeydir. Senelerdir biz, Damat Ferit'i hain olarak tanıdık, hain olarak bildik. Fakat siz dediniz ki 'Damat Ferit hain değildir. O sadece Anadolu harekâtına inanmamış bir insandır' dediniz."

İsmet İnönü ve Ferruh Bozbeyli

Ve Ferruh Bozbeyli, İsmet İnönü'nün biraz önceki konuşmasında ilk kez duyup, şimdi öğrendiklerini yinelemiştir:

"Aynen şunları anlattınız, Sayın Paşam" demiş. "Damat Ferit'in bir hain olmadığını onun sadece Anadolu harekâtına inanmamış bir insan olduğunu söylediniz ve 'Anadolu harekâtına inanmamış insan zaten yalnız Damat Ferit değildi' dediniz. 'Birçok insan vardı bu harekâta inanmamış olan... Onlar, böyle bir

maceranın, elimizdeki toprakların kâmilten elimizden gideceği kaygısını taşıyorlardı. Onun için bir manda idaresinin, hiç değilse, istikbalde bütünlüğümüzü koruyabileceğini, meselenin istikbalde de halledilebileceğini düşünüyorlardı. Ama giderek Anadolu harekâtıyla çatışmaya girdiği bu anda, bize karşı gelmiş durumuna girdi. Bu nedenle kendisine hain damgasının vurulması yanlıştır. Hainlik damgası tamamen

yanlıştır' dediniz. Bu çok önemli bir açıklamadır."

Ferruh Bozbeyli, konferansta İsmet İnönü'nün söylediği ve kendisine çok ilginç gelen ikinci konuyu da belirtti:

"Dikkatimi çeken ikinci önemli husus da şudur, Sayın Paşam" demiş. "Sanki bir noktayı yarım söylediniz gibi geldi bana."

Bu kez İnönü sormuş:

"Nedir o yarım söylediğim konu?" demiş.

Ferruh Bozbeyli, tane tane açıkladı:

“Konuşmanızda dediniz ki, paşam, ‘Birinci Büyük Meclisi, zaman zaman kapanma tehlikesine maruz kalmıştır’ dediniz. Cümleler aynen böyleydi. Ama ne oldu da Meclis kapanma tehlikesine maruz kaldı? Neydi konu? Meclisi kapanma noktasına getiren tehlikeler nelerdi? Bunları anlatmadınız.”

Ferruh Bozbeyli:

“Konuşmanızda dediniz ki, paşam, ‘Birinci Büyük Meclisi, zaman zaman kapanma tehlikesine maruz kalmıştır’ dediniz. Cümleler aynen böyleydi. Ama ne oldu da Meclis kapanma tehlikesine maruz kaldı?”

İsmet İnönü yanıt vermek yerine Ferruh Bozbeyli’ye ilgisiz bir soru sormuş ve “Giderken beni arabanıza alır mısınız?” demiş.

Ferruh Bozbeyli, bu konudaki anısını anlatmayı şöyle sürdürdü: “Başüstüne paşam’ dedim... Toplantıya eşiyile gelmişti. Mevhibe Hanımefendi paşanın arabasına, İsmet Paşa da benim arabama bindi. Arabada ikimizden başka bir şoför ve bir de özel kalem müdürüm Hamdi Bey vardı.”

İsmet İnönü öndeki bu iki kişiyi görürnce Ferruh Bozbeyli’ye sormuş: “Senin arabanda, ön bölümlerle

irtibatı kesen cam yok mu?” demiş.

Olmadığını öğrenince bu kez, “Özel kalem müdürünüze güvenirmisiniz?” diye bir soru sormuş.

Ve özel kalem müdürüyle ilgili olarak Bozbeyli’den aldığı “garanti”den sonra, konuşmaya başlamış: “Öyleyse şimdi dikkatli dinle” demiş.

Anısının bu noktasında Ferruh Bozbeyli, zarif bir açıklama yapmak için durdu:

“İsmet İnönü’nün söylediklerini aynen nakletmiş olmak için bu kelimeyi kullanıyorum” dedi ve şöyle devam etti:

“Bana, ‘Sen ahlâklı adamsın. Onun için anlatıyorum bunu sana’ dedi.”

İsmet İnönü, bunları söyledikten sonra, Birinci Büyük Millet Meclisi’nin kapanma tehlikesiyle karşı karşıya geldiği olayı anlatmış:

“Olay şöyle cereyan etti: Meclis’te Atatürk, cevabı verilmesi güç birçok soruya muhatap oluyordu. Mecliste, harp içindeki devletin harp gücüyle ilgili sorular soruluyor, bunlara cevap verilemediği için de asabi bir hava meydana geliyor. Bir gün yine böyle, cevap verilmesi güç sorulara muhatap oldu. Çok bunalmıştı. Meclis o gün çalışmasını tamamladıktan sonra bana dedi ki, ‘Ben Çankaya’ya gidiyorum, hemen gel.’

Atatürk’ten kısa bir süre sonra ben de gittim Çankaya’ya... Çok öfkeliydi, ayakta konuşuyordu. Bana dedi ki ‘Bu meclisle bu harp

kazanılmaz' dedi. 'Bu meclisi kapatacağız.'

Ben Atatürk'ün yakın arkadaşı olduğum için onun huyunu suyunu çok iyi bilirdim. Böyle sinirliyen, öfkeliyen onun söylediği bir şeye karşı gelmek mümkün değildir. Onun için hiç cevap vermedim. Bekledim, uzun uzun başka şeyler konuştu, hükümetin bazı meselelerini anlattım.

Daha sonra onu biraz yumuşamış görünce dedim ki 'Paşam, Sultan Abdülhamid de meclis açan adamdır. Ama tarihe, meclis kapayan adam olarak geçmiştir. Ben, sizin tarihe meclis kapayan adam olarak geçmenize razı olamam.' Atatürk o zaman bana, 'Paşa doğru söylüyorsun. Senin dediğini yapacağız' dedi. İşte Birinci Meclis'in geçirdiği kapanma tehlikesinin içyüzü budur."

Ferruh Bozbeyli, İsmet İnönü'nün bu anısını dinledikten sonra biraz da sitemli bir biçimde sormuş:

"Paşam, bu kadar güzel bir şeyi bugüne kadar neden anlatmadınız?" demiş. "Bu tarihi gerçeği hiç değilse bugünkü konuşmanızda niçin açıklamadınız?"

İsmet İnönü, Bozbeyli'nin bu sitemine karşı çıkmış:

"Anlatamam" demiş. "Sen ahlaklı adamsın. Onun için sana anlatıyorum bunu" demiş.

Ve hemen arkasından eklemiş:

"Bu anlatılacak. Bunu millet de öğrenecek, tarih de bilecek" demiş ve şu açıklamayı yapmış:

"Biz Atatürk'ü o kadar kusursuz

göstermişiz ki... Onu böylesine gösterdiğimiz için de onun hakkında her şeyi olduğu gibi anlatamamı-sız. Ben siyaset yapan bir adamım. Bunu herkesin içinde anlatsam, 'Bak İsmet Paşa Atatürk'ü idare etmiş, onun yanlışlarını o düzeltmiş' diyecekler. 'Bak kendine pay çıkarıyor, onu bile beğenmiyor' gibi yorumlara gireceklerdir. Ben böyle yorumları kendim için de, Atatürk için de doğru bulmuyorum. Ama bunlar, mutlaka anlatılacak. Millete de, tarihe de anlatılacak bunlar."

Ferruh Bozbeyli bunları söyledikten sonra bir süre durdu:

"İsmet Paşa'nın bu cümlesindeki 'anlatılacak' sözünü ben, 'Bunu anlat' manasında aldım ve bunu bana emanet edilmiş, bana verilmiş bir görev olarak benimsedim yıllarca. Bunu şimdi ilk kez size anlatarak, milletimize ve tarihimize olan bir görevimi yerine getirdiğime inanıyorum. Onun için anlattım size bunu..."

Ferruh Bozbeyli bu ülkede uzun yıllar İsmet İnönü ile birlikte hizmet etmiş olmanın mutluluğuna benzer bir mutluluğu o an, ondan aldığı bir görevi yerine getirirken yaşıyordu.

İsmet İnönü'nün kendisine "Sen ahlaklı adamsın" diyerek güvenip emanet ettiği bu görevi Ferruh Bozbeyli'nin bana güvenerek, benim aracılığım ile yerine getirmeye karar vermesi karşısında şimdi de ben, onun bu görevi İnönü'den alırken duyduğu düzeyde bir gurur ve mutluluk duyduğumu, kendisine teşekkürlerimle bildirmek istiyorum. •

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

- 1 Ürtiker** (Fr.)
a-İbadet dönemi
b-Savunma sanatı
c-Nisaiye
d-Kurdeşen
- 2 Tümülüs** (Lat.)
a-Kabala
b-Höyük
c-Hafif şarkı
d-Kabare oyunu
- 3 Şömizye** (Fr.)
a-Hela
b-Kablolu televizyon
c-Kolu manşetli kadın bluzu
d-Savaş gemisi
- 4 Yak** (Tib.)
a-Uzun kılıklı sığır
b-Ceket
c-Açıkgöz
d-Tekerin çelik bölümü
- 5 Aberasyon** (Fr.)
a-Sapınç
b-Çevreye uydurma
c-Nakliyat
d-Palavra
- 6 Urodel** (Yun.)
a-Kuyruklular
b-Abartmak
c-Kadın şarkıcı
d-Çok karışık
- 7 Abis** (Yun.)
a-Okyanus derinliği
b-Anamalcılık
c-Sömürgeci
d-Kaportacı
- 8 Şömisiz** (Fr.)
a-Kapris yapan
b-Fosfat
c-Eksi elektrot
d-Kitap cildine geçirilen kapak
- 9 Ciro** (İta.)
a-Senedin devredilmesi
b-Kauçuk kaplama
c-Toprak kap
d-Böcek öldürücü
- 10 Egoistlik** (Fr.)
a-Plastik sanat
b-Tapınma
c-Bencillik
d-Gönül çelmek
- 11 Jambon** (Fr.)
a-Tatlı çörek
b-Tuzlanmış/ tütsülenmiş domuz budu
c-Kanser ilacı
d-Ölçü birimi
- 12 Çinekop** (Yun.)
a-Lüfer yavrusu
b-Amca kızı
c-Gemi mutfağı
d-Resim türü
- 13 Volkmen** (İng.)
a-Yolcu gemisi hizmetlisi
b-Yabancı para
c-Kampanya
d-Küçük kasetçalar
- 14 Barba** (İta.)
a-Karışık kumaş
b-Traktör lastiği
c-Dirençli
d-Yaşlı, sakallı erkek
- 15 Dalyancı** (İta.)
a-Bizans imparatoru
b-Yeraltı siperi
c-Mayalı içecek
d-Dalyan kullanan balıkçı

Orkestra Provası

Kültür ve Sanat Dünyasından

Tekin Özertem

Cok sesliliğin uyumunu simgeler birbirinden farklı yaylı, telli, vurmali, üflemele çalgılardan oluşan orkestra. Bu uyumu sağlamak da orkestrayı yöneten şefinin görevidir. Orkestra Provası / Prova d'orchestra, ünlü İtalyan yönetmen

Federico Fellini'nin İtalya'da ekonomik, politik kargaşa ve sosyal huzursuzluğun, yolsuzluğun, işsizliğin -özellikle gençler arasında- giderek yaygınlaşıp arttığı, grevlerle, enflasyonla baş edile-

mediği, bütçe açığının önleneemediği 1970'li yılların sonuna doğru, 1978 yılında çektiği filmin adı...

Bu filminde, orkestrayı bir metafor olarak kullanmış Federico Fellini. Toplumsal ve ekonomik kargaşanın hüküm sürdüğü İtalyan toplumunu, üyelerinin her birinin ayrı telden çaldığı, şefin yönetmeyi beceremediği bir orkestra ile benzeştirerek, yakın geçmişte yaşanan faşizm tehlikesine karşı uyarılmış kendine özgü sanatçı sorumluluğuyla.

Faşizm / fascismo, tüm yetkilerin tek partinin ve tek kişinin elinde toplandığı, demokratik düzen yerine aşırı, çarpıtılmış bir ulusçuluğa dayanan basıkcı düzenin adı. Bu otoriter devlet anlayışına dayalı radikal /köktenci ve aşırı milliyetçi politik ideoloji ilk olarak 1922 yılında iktidara gelen Benito Mussolini »

tarafından İtalya'da uygulanmıştır. Sonra da demokratik hakların, özgürlüklerin terör ve zulümle tümüyle baskı altına alındığı bu anlayış nasıonel sosyalizm / national

sozialismus olarak ırkçı, anti-kapitalist, anti- Marksist ve anti-semitik / Yahudi karşıtı bir kisveye bürünerek 1933 yılında Almanya'da Adolf Hitler, 1936 yılında da Yahudi karşıtlığı dışlanarak diktötör Francisco Franco tarafından İspanya'da iktidara taşınmıştır. Siyasal şiddeti, savaşı ve emperyalizmi ulusal gelişim ve güçlenme için bir araç olarak benimseyen bu sapık ideoloji sonunda II. Dünya Savaşı'na ve milyonlarca insanın ölüp sakat kalmasına ve Avrupa'nın bir harabeye dönmesine neden olmuştur.

Orkestra Provası, adlı filmde, duvarları ideolojik sloganlarla kaplı köhne bir kilisede düşük bütçeli bir konser provası için bir

Fellini'nin filminden: Yıkım güllesi ile bir duvarın yıkılması sonrasında harabeye dönen mekân sahnesi

araya gelen; orkestra şefinin Alman aksanını andıran uyarılarla horladığı orkestra üyelerinin kendi enstrümanlarının / çalgılarının orkestra içindeki vaz-

geçilmezliğini iddia ederek birbirlerini küçümseyip horladığı; sendika temsilcilerinin yerli yersiz provalara müdahale ettiği; sonunda iskemlelerin havada uçtuğu, silahların patladığı bir kavgaya dönüştüğü; demir bina yıkım güllesi ile bir duvarı yıkıldıktan sonra harabeye dönen mekânda süt dökmüş kediye dönen bir orkestrayı çerçeve dışında kalan bir İtalyan televizyon ekibi tarafından gerçekleştirilen bir belgesel film gibi kendisi seslendirerek perdeye aktarmış Federico Fellini.

Fellini'nin bu filmi gösterime girdikten sonraki yıllarda İtalya'daki ekonomik durgunluk ve toplumsal sorunlar bir dizi reformlar ve Merkez Bankası'nın bağımsızlaştırılması ile giderek azalarak devam etmiş 1980'li yılların sonuna kadar. Ama siyasi yolsuzlukların, rüşvetin önü alınamamış... 1990 yılında Temiz Eller / Mani Pulite adı verilen ulusal ölçekte gerçekleştirilen soruşturma ve yargılamalar, bir çok siyasi partinin ortadan kalkması sonucunda derlenip toparlanabilmiş İtalya.

Orkestra Provası / Prova d'orchestra'nın İtalyan toplumunun aklını başına devşirmesine, sorunlarının üstesinden gelmesine ne ölçüde katkısı olmuş bilinmez; ama sanatın ve sanatçıların toplumlarına, toplumlarının da ötesinde dünyanın gidişatına olan olumlu katkısı tartışılmaz bir gerçek. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu böyle... Özellikle de demokrasinin bütün kurallarının geçerli olduğu, sanatın, sanatçının, düşüncenin özgür olduğu toplumlarda. Bu kural demokrasinin olmadığı ya da az gelişmiş ülkeler için de geçerli. Yeter ki sanatçılar, aydınlar gereğince cesur ve korkusuz olsunlar!

Federico Fellini'nin orkestra üyelerini İtalyan halkının 1970'li yıllardaki durumuyla benzeştirmesinin orkestra sözcüğünün kadim kökeniyle de yakın bir ilişkisi var: orkestra sözcüğü İtalyanca ve Fransızca da hem müzisyenler topluluğu,

hem de tiyatrodaki müzisyenlere ayrılan yer anlamında kullanılmakta. Eski Yunancada da anlamı hem dans, hem de antik tiyatrolarda koro ya ayrılan yer anlamına gelmekte. Koro ise Antik Yunan tregedy ve komedilerinde 12 ile 50 kişiden oluşan, dans edip ezgili konuşan; halkı temsil eden kişilerin oluşturduğu topluluğun adı. Orkestra sözcüğü bu

...sanatın ve sanatçıların toplumlarına, toplumlarının da ötesinde dünyanın gidişatına olan olumlu katkısı tartışılmaz bir gerçek. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu böyle...

nedenle halkı temsil eden topluluğun yer aldığı mekân olarak değerlendirildiğinde, antik tiyatro yapıları da orkestralarının ortasında yer alan sunaklarıyla aynı zamanda kutsal mekânlar. Federico Fellini'nin mekân olarak köhne bir kiliseyi seçmiş olması da bundan olsa gerek. Bu filmde orkestra terörü, orkestra şefinin de giderek Hitler'in sesine benzeyen sesiyle ölümü, Nazizm ve faşizmi simgelemekte.

Arapçadan dilimize yerleşen

...Orkestra Provası'nın bu bilinçten yoksun şefi, uyum sağlamaktan çok orkestra üyeleri / halk arasında karmaşaya yol açan hükmedici bir güç peşinde olan kifayetsiz bir muhteris.

halk sözcüğü de herhangi bir insan topluluğu, ahali anlamına gelmekte. Görevi, Antik Yunan tragedya ve komedilerde yer alan ve halkı temsil eden koro üyelerinin söz ve hareketlerinin birbirleri ile uyumunu sağlamak olan koro başlarının işlevi de günümüzdeki orkestra şeflerinin işlevlerine eş. Ama Orkestra Provası'nın bu bilinçten yoksun şefi, uyum sağlamaktan çok orkestra üyeleri / halk arasında karmaşaya yol açan hükmedici bir güç peşinde olan kifayetsiz bir muhteris.

İnsanlık tarihi boyunca halklar genellikle kendi seçmedikleri / seçemedikleri kişiler tarafından

yönetilerek sömürülmüşler gelene ağam gidene paşam diyerek. Ta ki 18. yüzyılda kimi ülkelerde seçme ve seçilme özgürlüğüne kavuşana kadar. Ama yine de bu özgürlüklerin tüm halklar tarafından gereği gibi özüksenebildiğini söyleyebilmek pek kolay değil. Halk dalkavuşu; Mussolini, Hitler, Franko özentisi siyasetçilerin vaat ettikleri küçük çıkarlar uğruna faşizim özentisi, ırkçı, dinci, çıkarıcı kişilerin seçimle iş başına gelmeleri; terörizmden, halkları kutuplaştırmadan medet umarak ülkelerini yönetebiliyor olmaları başka nasıl açıklanabilir ki!

İlk gösterimi 1979 yılında Cannes Film Festivali'nde yarışma dışı yapılan Orkestra Provası, kimi sinema yazarları tarafından otoriterliği meşrulaştırıyor denilerek eleştirildi. Öyle değil...

Frederico Fellini'nin bu filminde birlikte uyum içinde yaşamının önemini kavramamış, farklı düşüncelere saygısı olmayan halkların birbirlerine düşüklerinde başlarına ne geleceğini; bir başka deyişle de birlikte uyum içinde yaşamayı, farklı düşüncelere saygılı olmayı beceremeyen halkların önünde sonunda zorbalardan yönetilmeye mahkum olacakları anlatılmakta.

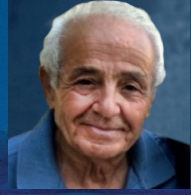
Teşekkürler Frederico Fellini... •

tekinozertembd@gmail.com

Boz Urbalı KöyKahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Bir Kardeşlik Dersi

İsa Öztürk, Cılavuz'un okumaya en meraklı öğrencilerindendi. Okul kitaplığından en fazla o yararlanıyordu. Salt kitaplıktaki kitaplarla yetinmez kendisi de kitaplar edinirdi. Bir keresinde Aġanođlu'nun elinde Tekin Alp diye birinin kitabını görmüş, müdürünün okuduğu bu kitabı merak etmiş, gitmiş, Kars'tan satın almış, okumuşt u. O okumanın sonunda öğrenmişti Tekin Alp'in kim olduğunu.

Olay,
1942 yılının
son aylarında
yaşanmıştır.

Adam Musevi asıllı Türkleşmiş biriydi. Tekin Alp de takma addı. Kitap, Türklükle ilgili bilgi ve görüşler içeriyordu.

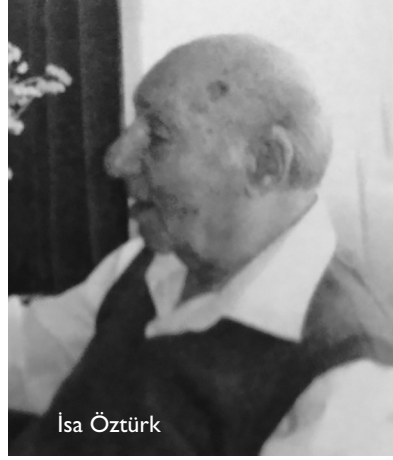
Edebiyat ve fikir dergileri de ilgi alanı içindeydi. Okula düzenli gelen dergileri de okuyordu. Dönemin en ilgi çeken dergilerden biri de Çınaraltı'ydı. Orhan Seyfi Orhon'un sahiplik ve yönetiminde çıkan Çınaraltı, ilk sayısı Ağustos 1941'de yayımlanmış olan Türkçü bir fikir ve sanat dergisiydi. Temel sloganı, "dilde, fikirde, işte birlik"ti. Derginin yazarlarının çoğu, Alman-

larla yakın dostluklar kurulmasını savunuyorlardı. İsa'nın anladığına göre Orhan Seyfi Orhon, öyle fazla Türkçü biri değildi, ama dergi Türk ırkının üstünlüğünü savunuyordu. İsa, sürdürücüsü olduğu bu dergiyi fırsat bulduğu boşluklarda açıp okuyordu.

Bir sabah çalışmasında Halit Ağanoğlu, sınıflarına girdi. Öğrenciler arasında gezinirken İsa'nın bir dergi okumakta olduğunu gördü. Bilsene duygusu içinde dergiyi istedi, aldı, baktı. Baktı gördü ki Çınaraltı, bir konuşma yapma gerekmesi duydu:

"Arkadaşlar, bırakın ders çalışmayı, beni dinleyin." dedi.

Öğrenciler müdürlerinin ne diyeceğinin bilmesi içinde gözlerini

İsa Öztürk

Ağanoğlu'na diktiler.

Ağanoğlu çok iyi konuşan biriydi. Sözcükler iri bünyesiyle uyum içinde bir gürlükte çıkardı ağzından. "Konuşurken ağzından köpük saçmazdı, ama köpürerek konuşurdu." Heyecanı konuşmasına yansırı. Kala-balığa duyurmak için yüksek sesle söylerdi

sözcükleri. Tonlama ve vurguyu yerli yerinde yapardı. Dinleyen herkesi etkileyen bir konuşma biçemi vardı. Konuşma yeteneği ile öğrenci ve öğretmenleri etkiler, onlarda müdürleri gibi konuşma isteği uyandırır. Ağzından kötü tek söz de çıkmazdı konuşurken. Her zaman bir eğitim kurumunun yöneticisi olduğunun bilincinde olarak söylerdi söyleyeceklerini. Bu özelliğiyle de çok sevilir, sayılırdı, hem Enstitüde

hem çevrede.

“Bakın, İsa arkadaşınız bir dergi okuyor.” diye sürdürdü sözlerini.

Dergiyi öğrencilere göstererek;

“Çınaraltı okuyor.” dedi. “Bu dergiyi içinizde bilen başkası var mı?”

Öğrencilere tek tek göz gezdirdi Ağanoğlu. Kimse “Ben biliyorum.” demedi.

“Arkadaşlar, biz size hep okumanızı tavsiye ediyoruz. Okuyun, okuyun, okuyun diyoruz. Ama okurken seçici olmak da çok önemlidir. Arkadaşınızın okuduğu bu dergi ırkçı bir dergidir. Yani zihniyeti şudur; ırkçılık güder, Türk ırkını her

**“Arkadaşlar,
biz size hep
okumanızı
tavsiye ediyoruz.
Okuyun, okuyun,
okuyun diyoruz.
Ama okurken
seçici olmak da
çok önemlidir...”**

ırkın üstünde tutar. Şimdi diyeceksiniz ki ne var bunda? Türk ırkını diğer milletlerden üstün tutmanın nesi kötüdür? Arkadaşlar, sevgili öğrencilerim, ırkçılık tehlikeli bir şeydir. Türk ırkı her ırkın üstündedir, diye düşünmek ayrımcılık yapmaktır. Ayrımcılık yapmak cemiyetimiz için çok zararlıdır. Millet içinde ayrılık yaratır, farklılık, ikilik doğurur, kardeşliği zedeler. Türk olmayan kardeşlerimizi incitir.

Halit Ağanoğlu

•Halit Ağanoğlu, 1926'da Trabzon Öğretmen Okulu'nu bitirdi. 1932'de Erzincan'da İlköğretim müfettişi olarak göreve başladı. 1937'de Kars/ Cılavuz Eğitim Kursu'nu, 1940'ta Cılavuz Köy Enstitüsü'nü kurdu. Enstitülerin kapatılmasından önce yeniden ilköğretim müfettişliğine atandı. 1954'te Demokrat Parti'den Trabzon milletvekili seçilerek TBMM'de görev yaptı.

Düşününüz; bu okulda kimler okumaktadır? Sadece Türkler mi? Yoksa sadece Kürtler mi? Lâzlar yok mu? Gürcüler yok mu? Aramızda Şavşatlı arkadaşlarımız var. Onların ana dili Gürcücedir. Hopalı arkadaşlarınız Lâz'dır. Ağrı-lı, Karslı Kürt arkadaşlarınızın ana dili Kürtçedir. Şimdi siz bunları bir kenara koyup yok sayarak ‘Türk milleti en üstün millettir’ der, ırk ayrımı yaparsanız, kafataşçılık yapmış olursunuz. Türk olmayan arkadaşlarınızla aranızda ayrılık sokmuş olursunuz.

Arkadaşlar, Türkiye etnik menseleri farklı olan pek çok milletin bir arada yaşadığı bir mozaiktir. Bu mozaiki meydana getiren bütün unsurlar, birbiriyle kardeşlik içinde yaşarsa birlik ve beraberliğimizi koruruz. Aksi takdirde birbirimize girer, kardeşi kardeşe düşman ederiz. Bu hakikati böylece bilmemiz ve kabul etmemizde fayda vardır.” diyerek sustu.

Böylesi nazik bir konuda bu kadar konuşmanın yeterli olduğuna karar vererek bağladı sözlerini: “Şimdi çalışmalarınıza devam

edebilirsiniz.” deyip çıktı sınıftan.

Öğrenciler büyük bir dikkat içinde dinlemişlerdi müdürlerini. Onların, Kürt olarak, Gürcü olarak, Lâz olarak, Türk olarak, Ermeni olarak varlıklarını ayrı ayrı kabul etmiş, en önemlisi hepsini bir bütünü parçaları olarak tanımlamıştı. Ona göre kimse kimseden ne aşağıdaydı ne yukarıda.

İsa o gündün sonra Çınaraltı dergisi sürdürümcülüğünü sonlandırdı. •

(*Firdevs Gümüşoğlu, Cılavuz Köy Enstitüsü, s.162, 163*)

Ben gelir, hallederim!

“Yıl 1944. Ilgaz dağlarının eteklerinde bir köy... Köy Enstitüleri için güç bela alınmış dört jipten biriyle çok sayıda köyü bizzat gezmesiyle tanınan İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, okulun önünde araçtan iner. Bardaktan boşanırcasına yağın yağmurun altında uzun süre kapıyı açtırmaya çalışır. Sonunda okulun başöğretmeni gelir ve okulu gezdirmeye başlar. Tonguç, daha yeni inşa edilmiş okulun sınıflarından birinde tavandan damlamakta olan suyu görünce başöğretmene nedenini sorar. Başöğretmen umursamaz bir tavırla; “Birkaç kez Çankırı İl Eğitim Müdürlüğü'ne yazdım ama kimse ilgilenmedi.” der.

Tonguç; “Peki, siz bir şeyler yapamaz mısınız?” deyince başöğretmen birdenbire çıkışır:

“Ben başöğretmenim, dam aktancısı değil!”

İlköğretim Genel Müdürü'nün bu sözleri duymasıyla bahçeye fırlaması bir olur. İnşaattan kalma bir merdiven bulur. Çatıya tırmanarak kırk kiremitlerin yerini tespit eder ve yenileriyle değiştirir. Bütün bunlar birkaç dakika içinde olup bitmiştir. Tonguç, aşağı inince başöğretmene dönerek;

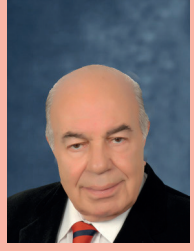
“Bir daha dam akarsa Çankırı'ya bildirme. Hemen bana haber ver, ben gelir hallederim.” diyerek kartını uzatır.

Başöğretmen elindeki kartta yazan isme ağzı açık bakarken Tonguç çoktan başka bir köye gitmek üzere uzaklaşmıştır bile...

Çağdaş Düşünce

Dr. Öğüt Yazman

Covid 19 Ekonomik ve Sosyolojik Etkileri

Aralık
2019'da
Çin'de

başlayan ve bütün dünyaya yayılan Korona Virüs salgını Mart 2020'de Türkiye'de de görüldü. Dergimizde her ay salgınla ilgili yazılarımda konuyu çeşitli yönleriyle incelemeye çalıştım. (Bkz. Bütün Dünya 1 Nisan 2020 ve devamı)

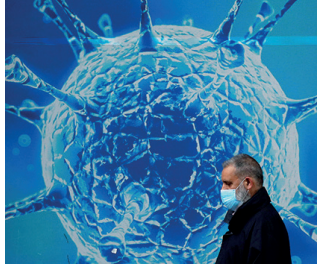
Dünya Sağlık Örgütü'nün olayı pandemi olarak açıklamasından sonra yayılmanın ve can kayıplarının hızla artması karşısında yüzyıldır görülmemiş böyle bir salgının II. Dünya Savaşı'ndaki can kayıpları kadar olabileceğini belirtmişim.

Konunun tıp (sağlık bilimleri) açısından bir çok uzmanlık alanını ilgilendirmesi yanında zooloji, iklim değişikliğiyle meteoroloji, neden olduğu ekonomik zararlar ile alınan önlemler açısından ekonomi politik ve siyasal, devletlerin önlemler ve aşı konusunda işbirliği yapması ve/veya yapamayışı açısından uluslararası ilişkiler, yarattığı gerginliklerle politik psikiyatri, neden olduğu sosyolojik değişimler ve sosyo-psikolojik sorunlar nedeniyle birçok bilim dalını ilgilendiren bir konu olmuştur. Bu çeşitli konulardaki etkiler de iç içe geçmiş ve daha karmaşık duruma gelmiştir.

■ MUTASYON VE VARYANTLAR

Covid-19 pandemisi alınan hijyen önlemleri ve aşı uygulamasının başlamasıyla bitecek sanılırken virüs mutasyonla kılık değiştirip uluslararası seyahat eden yolcuların üzerine gizlenip sorgusuz, pasaportsuz sınırları aşarak küresel yayılma ile bir kasırgaya dönüştü.

Virüslerin çoğalma esnasında kendi genetik bilgilerini kopyalarken yaşanan rastgele değişime mutasyon denilirken Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir veya birkaç yeni

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir veya birkaç yeni mutasyona sahip her virüsü ilk görüldüğü ülkelere göre “varyant” olarak adlandırdı.

mutasyona sahip her virüsü ilk görüldüğü ülkelere göre “varyant” olarak adlandırdı.

Buna göre İngiltere varyantı, Güney Afrika varyantı, Brezilya varyantından söz edilirken ABD’de California varyantı ve Hindistan’da Hint varyantı görüldü.

■ HİNT VARYANTI

Hindistan, ilk kez Ekim 2020’de keşfedilen corona virüsün “çift mutasyonlu” olduğunu ve ülkedeki ölümcül ikinci dalgayla “bağlantılı” olabileceğini açıkladı. Çifte mutasyona uğrayan Hint varyantına B.1.617 adı verildi. Hükümetin üst düzey bilimsel danışmanı, üçüncü dalganın kaçınılmaz olacağını açıklayarak uyarılarda bulundu.

Hindistan’da sağlık sistemi çökme noktasına geldi ve hastanelerde yatak ve oksijen bulunamadı. Daha önceki yazılarımızda belirttiğimiz gibi ABD ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde bile sağlık sistemi çökerken Hindistan gibi 1,4 milyar nüfuslu az gelişmiş insanların “kirli ve bulanık Ganj Nehri’nde yıkandığı” bir ülkede yayılma ve can kayıpları çok büyük boyutlara ulaştı. (Tablo 1’de dünyamızın perişanlığı ile son durumu özetlenmiştir.)

■ COVID-19'UN ZARAR BİLANÇOSU

Korona Virüs pandemije dönüşünce Aralık/2019'da başladığı için "Corona Virus Disease -19" anlamında kısaca "Covid-19" denildi.

Covid-19'un dünyaya açtığı çok yönlü hasar ve zararlar gittikçe artarken aşılardan devreye girmeyle sonlanacağı umuldu. Fakat mutasyon ve varyantlarla devam ettiği görüldüğü gibi aşılama konusunda da ülkeler arasında farklılıklar ve eşitsizlikler oldu. Günümüzde salgınla uğraşmasına karşın hiç aşı sağlayamamış yoksul ülkeler var. Bu konuda uluslar arası tartışmalar sürüyor.

■ İŞSİZLİK

En önemli olumsuzlukların başında işsizlik konusu geliyor. Kapalı işyerleri, hava alanlarında boş bekletilen uçaklar ve devletlerin destek paketlerindeki farklı uygulamalar gelirlerinden yoksun kalmış dar gelirli kişileri zor durumda bırakmış, kayıt dışı çalışanlar ise hiç yardım

Kapalı işyerleri, hava alanlarında boş bekletilen uçaklar ve devletlerin destek paketlerindeki farklı uygulamalar, dar gelirli kişileri zor durumda bırakmış, kayıt dışı çalışanlarsa hiç yardım alamamıştır.

alamamıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) son tahminlerine göre küresel işsizlerin sayısı 220 milyonu geçmiştir. Buna göre çalışabilir durumda olduğu halde iş bulamayanların küresel işsizlik oranı yüzde 45'tir.

■ FELAKETİN EN KÖTÜ MİRASI

Son değerlendirmelerine göre, Covid-19 küresel salgınının neden olduğu işgücü piyasası krizi yakın zamanda bitecek gibi durmuyor ve istihdam büyümesi ise, en azından

2023 yılına kadar, yaşanan kayıpları karşılamaya yetmeyecektir. (ILO, 2 Haziran 2021). İstihdam ve çalışma sürelerindeki bu açık, kriz öncesi dönemde zaten var olan kronik, yüksek işsizlik ve kötü çalışma koşullarının olduğu ülkelerde Covid-19 felaketi de eklenince durum çok daha tehlikeli olacaktır.

İşgücü piyasasında coğrafi ve demografik eşitsizliğin artması, yoksulluğun yayılması, insana yakışır işlerin azalması ve artan intihar olayları ile Covid-19, gelecek yıllara çok kötü bir miras bırakacaktır.

■ SOSYOLOJİK DEĞİŞİM SORUNLARI

Daha önce yazdığımız gibi salgın sonrası hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Dünya ölçeğinde yaşanan bu kasırga, sınır tanımadan hızla yayılarak çok tehlikeli ve yüz yıldır görülmemiş bir şekilde tarihin yeni bir biçimde yeniden yazılmasına neden olacaktır. Salgın, sadece sağlık sistemini değil, yaşamın bütün boyutlarını etkilemektedir.

Salgınlar açısından dünya, büyük bir risk alanı hâline gelmekte ve oluşturduğu korku tünelleri ile güvenlik duygusunu aşındırmaktadır. Büyük riskleriyle gelen bu salgının sonrası için temel öngörülerden birisi de salgının çok boyutlu sosyolojisini, yeni normaller meselesi bağlamında incelemeyi hedeflemektedir. (M. Karakaş, 2020 İst. Üni. Sosyoloji Dergisi, sayı:40)

“Yeni normallerle yaşamaya devam edileceği” öngörüsünün

getireceği yeni arayışlarla birlikte birçok hususun sorgulanması ve sorgulamalar sonucunda da birçok şeyin değişime uğrayacağı açıktır.

Yeni normal, karşılaşılan ve yaygın etkisi bulunan riskleri, en aza indirme, meşrulaştırma ve alıştırma stratejisi olamaz mı? Yeni normal kavramsallaştırması, riskler dünyasında yeni bir alan açma çabası veya bir baş etme stratejisi de olabilir.

Tablo1 salgının günümüzde ulaştığı korkunç bir bilançosunu gösteriyor. Ne yazık ki ikinci yılına girdiğimiz bu felaketin nefes kesen üzücü can kayıpları ve olgu (vak'a) sayısındaki yıkıcı etkileri devam ediyor.

Covid-19'u sosyoloji penceresinden bakarak incelemeye ve geleceğe dair bazı ipuçları yakalamaya çalışarak ekonomi politik, sosyo psikolojik, uluslar arası ilişkiler bağlamında diğer etkileri gelecek yazılarımızın konusu olacaktır. •

ogutyazmanbd@gmail.com

Covid-19 Küresel Sonuçlar ve Vaka Sayısı En Yüksek Ülkeler

	Vakalar Kümülatif	Ölümler Kümülatif
Dünya	176.693.988	3.830.304
ABD	33.151.678	594.888
Hindistan	29.570.881	377.031
Brezilya	17.452.612	488.228
Fransa	5.636.249	109.572
Türkiye	5.336.073	48.795
Rusya	5.236.593	14.185
Uygulanan Toplam aşırı:		
2.377.780.590 (16 June 2021)		

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 17 June 2021

Satır Arasında

Ömer Dedeoğlu

Tarihin Sonunun Sonu

İnsanoğlu, büyük aydınlanma döneminden sonra, kendini çok gelişmiş gördüğü 20. yüzyılda, tarifi olmayan barbarlıklara imza attı. Kapitalizmin krizleri, kaynak paylaşımı ve silahlanma yüzünden iki dünya savaşı ve ardından da sürekli bir nükleer yok olma korkusuyla geçen Soğuk Savaş döneminde Kore ve Vietnam gibi vekâlet savaşları yüzünden milyonlarca insan katledildi. »

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir daha asla diyen kuvvetler büyük ekonomik buhran ile tekrar birbirlerine girip büyük bir drama imza attılar. Bu dram ABD'nin gövde gösterisi yapmak için gereksiz yere iki Japon şehri atom bombalarıyla yok etmesiyle sona erdi.

Kötü günler geride mi kalmıştı?

Bir yandan ABD serbest piyasa kapitalizmini diğer yanda da SSCB, Stalin'in komünizm kisvesi altın-

cumhuriyetimizin de içinde olduğu pek çok ülke olumsuz etkilendi. Sağ-sol kavgaları, tıkanmış siyasi irade ve darbeler gölgesinde geçen yıllar bir sürü kayba sebep oldu. Soğuk Savaş'ın sıcağa dönüştüğü Vietnam'da, ABD İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılan patlayıcının yaklaşık üç mislini gariban köylülerin üstüne yağdırdı. 58.000 ABD askerine karşılık çoğu sivil 5 milyon Vietnamlı öldü. Amerika pılını pırtını toplayıp kaçmak zorunda kaldı. ABD yönetiminin korktuğu gibi

“domino etkisiyle”

tüm Asya'nın SSCB hükmü altına gireceği senaryosu da gerçekleşmedi. Bunun yerine, Ben Tre isimli bir Vietnam köyünü yerle ettikten sonra “**köyü kurtarabilmek için onu yakmamız gerekiyordu**” diyen ABD'li binbaşının akıl dışı ve acı sözleri gibi durumlar hafızalara kazandı.

SSCB yıkıldı, Soğuk Savaş sona erdi. “**tarihin sonu**” geldi diyerek meydanı boş bulan kibirli ve zorba neoliberalizm, para odaklı yozlaşmış

21. yüzyılın ilk 20 yılı Batı'nın özellikle de ABD'nin gökten yağın patlayıcı demokrasisi, kışkırtılan iç savaşlar, acılar ve göçlerle geçti.

daki devlet kapitalizmini, kaynak sömürsü amacıyla, dünyanın her yerine yaymak için amansız bir mücadeleye girişti. Bu mücadeleden

normlarını ahlaki standart olarak tüm dünyaya dayatma derdine düştü. Bu dayatma insanlığı büyük bir ahlâki çöküntüye doğru itti. 21.

yüzyılın ilk 20 yılı da Batı'nın özellikle de ABD'nin gökten yağın patlayıcı demokrasisi, kışkırtılan iç savaşlar, acılar ve göçlerle geçti. İnsanın bu açgözlülüğü toplumlara iyice çürütmeye başladı.

Bu çürüme sonunda doğa anamıza da sirayet etti. Türler yok olmaya, buzullar erimeye, denizler ölmeye başladı. 2019 yılının sonunda da Covid-19 salgını ile doğa insanlığına tekrar isyan etti.

Askeri harcamalar dünya ekonomisi üzerinde ki en büyük külfet

“Teröre karşı savaş”

adı altında icat edilen yeni ve bitmeyen vekâlet savaş türü ile ABD hegemonyasını sürdürmeye çalışırken Rusya ve özellikle de yakın geleceğin yeni mutlak süper gücü Çin sistemli bir şekilde küresel etki alanlarını genişletiyorlar.

Napolyon'un **“Bırakın Çin uyusun çünkü uyandığı zaman dünyayı sarsacaktır”** demesinin üzerinde 200 yıl geçti. Çin artık uyandı, dünyayı da sarsmaya başladı ve dünya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük süper gücü olma yolunda ilerliyor. Halihazırdaki büyük gücün yerini tehdit ederek gelen yeni bir büyük gücün varlığı ufukta bir savaşın belirtisidir. ABD mutlak askeri üstünlüğüne rağmen ekonomik olarak geriliyor. Yani gelecekte

Türler yok olmaya, buzullar erimeye, denizler ölmeye başladı. 2019 yılının sonunda da Covid-19 salgını ile doğa insanlığına tekrar isyan etti.

ABD-Çin eksenli bir büyük savaş kaçınılmaz duruyor. Bunun bir benzeri bir asır önce, sanayileşmeye başlayan Almanya'nın o zamanın egemen gücü Büyük Britanya'nın tahtını sallamasıyla yaşanmış ve bunun sonucu da Cihan Harbi olmuştu.

Çin Pasifik Okyanusu'nda ABD'ye karşı, Rusya ise buzların erimesiyle ortaya çıkan yeni gemi yolları ile buralardaki doğal gaz ve petrolü garanti altına alabilmek için kuzey kutup dairesinde üsler kuruyor, silah yığınakları yapıyor. Avrupa Birliği içinde de açığa çıkmaya başlayan bir çekişme var ve eski emperyal güçler kaslarını şişirmeye başlamış durumdadır.

Şimdi bir dünya savaşı olsa daha mı az vahşi olacak?

Silah üreticisi ülkeler stoklarını boşaltabilmek için bu sürekli savaş halini benimsediler. Tarihin bize öğrettiği bir ders; üretim kabiliyeti ve teknolojiyi en ileri olanın tüm savaşları kazanacağıdır. Yönetici sınıfın, en tepede yoğunlaşma eğiliminde olan sermayenin ve kurlsız (piyasaların kendi kendini düzeltme zırvası) serbest piyasaların çıkarlarını koruyan, II. Dünya Savaşı'nda da silahlanmaya ve savaşa bağımlı hale gelen vıcansız kapitalizm kaçınılmaz bir şekilde tüm dünyayı topyekûn yeni bir savaşa sürüklüyor.

Neil Faulkner'a göre kapitalizm beş evreye ayrılır:

1- 1450-1800 arası
Tüccar Kapitalizmi- Tüccar kapitalistlerin uluslararası pazarlarda ya da denizaşırı ticaret ile kâr biriktirmesi.

2- 1800-1875 arası Sanayi Kapitalizmi- Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı fabrika sistemi ile gelişen rekabet ortamının oluşması.

3- 1875-1935 arası Emperyal Kapitalizm- Karteller şeklinde örgütlenmiş dev tekelci firmaların egemenliği altında bankaların

Neil Faulkner

finans ettiği ve denizaşırı sömürgelelere bağımlı devletlere sermaye ihracı temelinde genişleyen bir ekonominin yaratılması.

4- 1935-1974 arası Devlet Güdümlü Kapitalizm- Özel kesim kapitalizminin çok zayıf olduğu ülkelerde, devletin kendisinin dev bir işletmeye dönüşmesi. Bu model dünyanın dört bir yanında aynen ya da kısmen kopyalandı.

5- 1975'ten itibaren ise Neoliberal Kapitalizm- Zenginliği ücretlerden kârlara, emekten sermayeye, işçilerden zenginlere gidecek şekilde yeniden bölüşüren, finans sektörünün hiçbir kurala tabi olmadığı, küreselleşme-piyasalaşma- özelleştirme-finansallaşma eyleyle yapılandırılan model. Diğer bir deyişle kumarhane kapitalizmi...

Bunlara ek olarak da **Shoshana Zuboff**'un, dev veri toplama-teknoloji şirketlerinin şafağı olan 2008'den itibaren başlayan ve kapitalizmin altıncı evresi diyebileceğimiz **"Gözetleme Kapitalizmi"** oluştu. Bu modelde ürün internet kullanıcılarının kendi elleriyle paylaştıkları verileri, müşteriler ise reklam veren dev firmalar. Yeni makyajlarla bugünlere kadar gelen

Shoshana Zuboff

Hukukun egemen olmadığı ülkelerde “mafyaokrasi” veya “kleptokrasi” gibi kapitalist ucube modeller ve kan emici vampirleri aratmayan yöneticiler hüküm sürmekte.

kapitalizm artık yama tutmaz bir şekilde tamamıyla vahşileşmiş durumda. Uluslararası finans kuruluşları ve çokuluslu dev şirketler her alanda söz sahibi. Hukukun egemen olmadığı ülkelerde “mafyaokrasi” veya “kleptokrasi” gibi kapitalist ucube modeller ve kan emici vampirleri aratmayan yöneticiler hüküm sürmekte. İşçi sınıfının omurgasını oluşturan üretim hattındaki işçiler otomasyon yüzünden ortadan kalıyor. Emekçinin olmadığı ve işsiz yoksulların olduğu dünyada toplumsal değişime kim öncülük edecek?

Biricik vatanımız ise Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Stalin'in yayılmacı tehdidi altında Batı kampına katılınca devriminden vazgeçti. Hazır ve hibe mallar ile borç para ulusa tatlı geldi ve tembelleşti. Çalkantılı yılların ardından 1980'den itibaren neoliberal

çürümüşlük Türkiye'de artık mutlak iktidarını kademeli olarak ilan etti. Hem ulus temel hak ve özgürlüklerini kaybediyor hem de açgözlü ve doymak bilmeyen bir zümre tarafından çocuklarımızın ekonomik geleceği hortumlanıyor. Kadim Türk atalarımızda-analarımızda tek kutsal doğanın kendisi iken, artık tek kutsal var o da para. Sevgili okurlar bu da ister istemez tarihin sonunun sonunu getiriyor...

Oysa işin doğrusu; 1797'de idam edilen Fransız devrimci **François-Noel Babeuf**'un da söylediği gibi **“Doğa her insana tüm mülkten eşit olarak faydalanma hakkı vermiştir”** değil mi?

mehmetomerdedeoglubd@gmail.com

Kaynakça:

- 1-Marksist Dünya Tarihi-Neil Faulkner
- 2-The Age of Surveillance Capitalism-Shoshana Zuboff
- 3-Destined For War-Graham Allison
- 4-The Best and The Brightest-David Halberstam
- 5-Karşı Devrim-Çetin Yetkin

Organik Düşünceler
Necef Uğurlu

Dokuz
Çocuklu
Bir Kadın

Kraliçe Victoria

Kraliçe Victoria, 19. yüzyılda yaşamış ve dünyaya hükmetmiş bir kadın. Büyük Britanya yanı sıra İrlanda ve Hindistan imparatoriçesi unvanlarına sahipti.

Dokuz çocuk sahibi olan Kraliçe Victoria'nın çocuklarının ve torunlarının Avrupa ve dünyaya dağılımını bilmeden, yani Kraliçe Victoria'nın akrabalık bağlarını bilmeden Avrupa hanedanlarını, emperyalizmi, kolonyalistleri, Hindistan'ı, Avustralya'yı, Afrika'yı, ABD ilişkilerini, Ortadoğu ve hatta Avrupa demokrasisini anlamak güçtür.

Çünkü Kraliçe Victoria'nın 9 çocuğu ve torunları uzun süre Avrupa ve hatta dünyada etkinliklerini korudular. Kim bilir; belki de hâlâ koruyorlardır... Kendileri Hanover Hanedanı olarak biliniyorlar ve Almanya dışında her yerdeler.

Tarihte bir döneme adını veren 9 çocuklu kraliçe, imparatorluğu »

*Kraliçe Victoria
ülkesinin
tarihinde 1819
ve 1901 yılları
arasında hüküm
sürmüş şimdiki
kraliçeden
sonra en uzun
hüküm süren 2.
hükümdardır.*

Genç Victoria

genişletmekle kalmamış; siyasi, politik, askeri alanda olduğu kadar bilimsel alanda da pek çok ilerlemele- re imza atmış.

Yalnız bir çocuk olarak ve katı kurallarla büyüyen Victoria, amcaları çocuksuz olduklarından tahtın tek varisiydi. Denetçisi John Conroy'dan hiç hoşlanmaz. Ve kraliçe ilan edilir edilmez ilk işi Conroy'u kovmak olur. Üstelik bir de

Conroy'un annesinin sevgilisi olduğunu öğrenince iyice küplere biner. Ancak Conroy genç kraliçenin hizmetinden kovulmakla beraber annesinin hizmetinde kalır ve hatta kendisine 'baron' unvanı verilir.

Çocukluğundan itibaren çizim yapmayı seven ve erken yaşlarından itibaren günlük tutan Victoria, amcasının ölümü üzerine annesinin sabahın 6'sında kendisini yataktan kaldırdığını ve Canterbury Archbishop ve Lord Conyngham'ın onu görmek istediğini söylediğini yazmış günlüğünde...

Devamında ise geceliğiyle apar topar görüşmeyi yaptığını anlatıyor ve amcasının ölümünü kendisine bildirdiklerini yazıyor: "Lord zavallı amcacığımın sabaha karşı 2'yi 12 gece öldüğünü ve artık benim kraliçe olduğumu söyledi."

Kral III. George'un 4. oğlunun

biricik kızıdır Victoria. Yani Kaçık Kral lakaplı George'un torunudur. Malûm büyükbabası George III porphyria hastalığından muzdaripti. Bu kalıtsal kan hastalığı, endişe, huzursuzluk, uykusuzluk, kafa karışıklığı, paranoya ve halüsinasyona yol açıyor.

Porfiria (bazı kaynaklarda porfiri), hem biyosentezinde (diğer adıyla porfirin biyosentezi) yer alan

enzimlerin doğuştan ya da kazanılmış bozukluğu ya da eksikliği sonucunda gelişen bir hastalık diyorlar. Bu hanedanın sorunları bu hastalıkla sınırlı değil, bir başka kalıtsal kan hastalığı hemofiliye de çocuklar ve torunlarında rastlanıyor. Nedeni

Kraliçe Victoria, kuzeni Albert ile 1840'ta evleniyor ve 18 yıl içerisinde 9 çocuk doğuruyor. Bu akraba evliliği sonucu çocuklar ve torunlarda da hemofili çıkar.

soy içi üreme mi tartışılıyor.

Kraliçe Victoria, kuzeni Saxe-Coburg-Gotha Hanedanı'ndan Albert ile 1840'ta evleniyor ve 18 yıl içerisinde 9 çocuk doğuruyor. Bu akraba evliliği sonucu çocuklar ve torunlarda da hemofili çıkar. En bilineni Rus Çarı ve Çariçesi'nin erkek çocukları.

İmparatorluğunun çöküşünü bile Çar'ın eşi Victoria'nın torunu Alexandria'nın (Alix of Hesse) kalıtsal olarak oğluna geçen hemofili hastalığı yüzünden olduğuna, Raptun'e bağlayanlar hâlâ az sayıda değil. Çar ve Çariçe de zaten akraba kuzenler.

Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve İrlanda'nın 1837-1901 yılları arasında hükümdarı olan Kraliçe Victoria 1877'de Hindistan'ın da imparatoriçesi olur.

Victoria ülkesinin tarihinde şimdiki kraliçeden sonra en uzun hüküm süren 2. hükümdardır. 1819 ve 1901 yılları arasında hüküm sürer. Akıllı, güzel eşine aşık bir kadındır. Alman Prens Albert zaman zaman eşinin öfke krizlerinden ürkep büyükbabası gibi aklını oynatmasından korksa da, korktuğu başına gelmez.

Kraliçe Victoria endüstriyel gelişme, toprakların genişlemesi, eğitimde ilerleme, esaretin kaldırılması ve işçilerin refahı için zorunlu ciddi çalışmalar sanayi devrimi için dönüşümler yapmış, zamanının değerlerini değişimini özetleyen yeni roller yüklemiş bir kraliçe.

Victoria'nın kocası
Alman Prens Albert

9 çocuklu bir kadından ibaret değil; politika yapmasını da çok iyi bilen bir kadın. Benim sayabildiğim 20 başbakanla çalışmış. Gladstone, Benjamin Disraeli en ünlü ikisi. Hele Disraeli onun emperyalist politikalarını harfiyen uygulayıp Britanya'yı dünyanın en güçlü ulusu yapanlardan.

Katı Kensington kurallarıyla Alman prensesi olan annesi tarafından büyütülen Victoria kraliçe olunca her gün kendisiyle yalnız kalacağı 1 saat istiyor. Anneyi kendisinden uzaklaştırıyor. Aslında Prens Albert en büyük yardımcısı, danışmanı

ve akıl hocası. “Karı koca arasındaki gerçek bir aşkı” diyor tarihçiler.

Öldükten sonra hep matem tutması ve siyahlara bürünmesi tamam da, peki koruması John Brown nesi diyecek olursanız; rivayet çok gezdikleri ve kaldıkları hanlarda Mr. ve Mrs. Brown adı kullandıkları yönünde!

Prens Albert’in ölümünden sonra elinin alçı kalıbını yaptırıp onu tutarak uyuyor olması ise ayrı

bir muamma ya da iki adama aynı anda duyduğu sevginin tezahürü. John rahatsızlandığında başucunda beklediği ve onu ölüm anına kadar bir an bile yalnız bırakmadığı söyleniyor. Victoria’nın cenazesi ise sırlarla dolu bir efsane. Vasiyeti üzerine Kraliçe Victoria 81 yaşında öldüğünde cenazesinde beyazlar giydiriliyor, giydirilenin gelinliği olduğu söylenir.

Cenazesiyle ilgili başka tuhaflıklar da var. Kraliçe 22 Ocak 1901’de öldüğünde 60 yıllık saltanatı sonrası yapılmasını istediği cenazeye ilişkin talimatlarının kendi çocuklarından bile saklanan sırlar olduğu nihayet yıllar sonra ortaya çıkıyor.

Bazı mektup, bilezikler, ziynet eşyaları, Prens Albert’in el kalıbı, fotoğraflar, kendisinden önce ölen

Prens Albert’in ölümünden sonra elinin alçı kalıbıyla alınmış modeli

kızı Prenses Alice’e ait üstünde ismi işlenmeli şal, annesinin nikah yüzüğü, John Brown’un fotoğrafı, bir tutam saçı birlikte gömüldüğü objeler.

Hele annesinin kendisini gerçekte çok sevdiğini, korumak için katı davranmak zorunda kalmış olduğunu ölümünden önce anlamış olması onu çok üzüyor ve kabahati ana kız arasına giren denetçisi Conroy’da buluyor.

Cenazeye katılanlar yine Victoria’nın tali-

matıyla beyaz giyiyor. Kendisinin cenazesinde beyaz giydirilmiş olması Prens Albert’e saygısından olarak yorumlanmış, zira 40 yıl yas tutarak siyahlar giyinmiş.

Yine vasiyeti üzerine son yolculuğuna çıkarken özel doktoru Sör James Reid tarafından giydirilmiş. John Brown’ın resim ve saçını gizlice koyanın da doktor olduğu söyleniyor. Ve Frogmore yerine Westminster Abbey’e gömülüyor; Victoria gelenek filan tanımıyor. “Cenazesinde bile kontrolü elinden bırakmadı” deniyor.

Gelelim hemofili genlerine... Kraliçe Victoria ve Prens Albert’in 3 veya 4 çocuğunda var olduğu biliniyor. Bir oğulları, 4 torunları ve 6, 7 torun çocukları ve bir kız torunları

hemofili hastası. 3 kızı, 4 kız torunları ise taşıyıcı ama kendilerinde sorun yok. Tabii bütün bu tıbbi bilgilerin hangi temellere dayandığını bilme imkanım yok, okuduklarımı aktarıyorum. Ancak Kraliçe Victoria'nın torunlarından birini Velihaht Murad Efendi ile (geleceğin V. Murad'ı) evlendirmek istemiş olması Kraliçenin Avrupa, Ortadoğu ve dünyanın geleceğini şekillendirirken Osmanlı'yı meselenin dışına itmediğini gösteriyor.

Bu fikre Fuad Paşa çok sıcak bakıyor lakin herkes Sultan Abdülaziz'in tepkisini merak ediyor. Böyle bir izdivacın Osmanlı sarayı için çok önemli hadiselere neden olacağı belli.

Fuad Paşa durumu hemen sultana haber veriyor. Çok sinirlenen Sultan Abdülaziz "Tövbe estağfurullah" diyerek böyle bir evliliğin katiyetle gerçekleşmeyeceğini maiyetine bildiriyor. "Hem padişahın kararı hem de Velihaht Murad Efendi'nin çekingen ve kararsız kalması İngiliz prensesi ile evlilik hikâyesinin resmiyete dökülmeden unutulup gitmesine neden oldu" diyor tarihçiler.

Yani Abdülaziz yeğenin, Prof. Ortaylı'nın bir TV programında

söylediği gibi hemofili olmasından korktuğu için mi bu izdivaca hayır dedi yoksa başka nedenler mi vardı bilemem. Ancak Osmanlı'nın ve İngiltere'nin ve Ortadoğu'nun sonrası malum. Sultan Abdülaziz, Sultan V. Murad ve Sultan Abdülhamid'in sonraları da malum... Victoria'nın aklına uyulsaydı acaba ne olurdu diye düşünmekten kendini alıkoyamıyor insan.

Victoria'nın cenaze töreni

Gözümüzün bebeği Cumhuriyet ve reformlarımıza giden yolda büyük bedeller ödenirken bir evlilik kestirme bir yol olabilir miydi büyük değişimlere? Hani ecele faydası olacağından değil de... Yalnızca gerçekleşmemiş bir başka senaryonun neler getireceğinin merakı diyelim...

Hastalaksız, iyi düşünen Cumhuriyetimiz payidar olsun.

Saygıyla efendim. •

necefugurlu@gmail.com

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

SİYASET KAFASI

Pandemi ve önlemleri, daha önce farkına varmadığımız ya da bana dokunmayan yılın bin yaşasın diye görmezden geldiğimiz bir sürü konuyu su yüzüne çıkardı. Birbirimizle ilişkilerimiz, iş yapış tarzımız, ticaret vb. asit testinden geçti. Yeni normal diye pek de anlam taşımayan bir söylem dolaşiyor. Bu aslında pandemiye bağlı bir şey değil. Hayatımızdan memnun

Yeni normal diye pek de anlam taşımayan bir söylem dolaşiyor. Bu aslında pandemiye bağlı bir şey değil.

olmadığımızı, değiştirmek için de tembel olduğumuzu söylüyor. Yeni normalin normalikle bir alâkası yok, bizim durumumuzdan memnun olmamız ile alâkası var. Nöro bilim en önemli keşiflerinden biri ayna nöronlar ile empatiye yol açan örüntü yollarının ortaya çıkarılması olmuştur. “Empati Eksikliği” Obama’ya seçim kazandıran bir söylem olmuştur. Demokrasi fikri empati

üzerine kurulmuştur: Diğerlerini düşünmek ve bu düşünce etrafında sorumlulukla hareket etmek. Eğer çocuklarımıza empatiyi öğretmezsek diğerlerini düşünmeyen bir nesil yaratmış oluruz, bunun vahim sonucu da halkını düşünmeyen bir siyasi yönetim olur.

Topluumsal olaylara bakışımız aydınlanma düşüncesinin hayaleti altındadır: Akılcı insan. Bugün, bu düşüncenin insan davranışını açıklamada ne kadar eksik kaldığı ispatlanmıştır. Bu hayalete göre akıl, bilinçli, sarih, mantıksal, evrensel, duygusal olmayan olarak nitelendirilir. Bu görüş, aklın ve duyguların birbirlerinin zıddı olduğu inancı üzerine kurulmuştur. Duygular aklın önüne dikilen engeller olarak görülür. Ama son araştırmalar aklın duygulara gereksinim duyduğunu ortaya çıkarmıştır. Kitle siyaseti 18.yüzyılda ortaya çıktı ve akılcılığı savunduğu içinde evrensel olduğunu iddia etti. 21. yüzyılda bunun sadece bir serap olduğunu gördük.

Siyaseti genel olarak, toplumsal eşitlik, insan hakları, toplumsal sorumluluk, farklılıkların içerilmesi gibi ileri değerlerle, hiyerarşiye dayalı bir otoriterlik, taciz, tehdit, korku ve itaat etrafında bir düzen, kuvvetler ayrılığının olmadığı, sorumluluğun toplumdan bireye kaydığı, seçimlerin kontrol altında olduğu, ataerkil değerlerin yayıldığı iki kamp arasındaki savaş olarak karikatürize edebiliriz. Siyaseti

anlamak için kafa yapısını da anlamak gerekir.

Ayna nöronların keşfi, empatinin doğuştan gelen temel bir insan yetkinliği olduğunu yetiştirme sürecinde beslenmesi gerektiği yoksa azalabileceğini gösterdi. Ayna nöron devreleri beynimizin duygularla ilgili bölgelerindedir.

Eşgüdüm halindeyken, işbirliği yaparken bunlar çok daha güçlüdürler. Beynimizdeki nöral sistemler, iki taraflı konumları kısıtlar, yani bir birine zıt değerlerden birisini kabul edince diğerini kısıtlamış oluruz. Düşüncelerimizin %98'i bilinçli değildir. Bu duruma bilişsel bilinç dışı deniyor. Bilinç dışı düşünce reflektif yani otomatiktir. Bilinçli düşünce ise yansıtıcıdır. Siyaset ve ahlak soyut fikirler değildir ve genellikle bilişsel bilinç dışındadırlar.

İnsan beyni yansız değildir. Belli bir yapıdadır ve çevremizdeki dünyayı anlama şeklimiz beynimizin bunu anlamlandırması ile sınırlıdır. Düşüncelerimizin bir kısmı kelimesi kelimesine gerçeklikle aynıdır, ama daha çoğu sembolik ve metaforiktir. Gerçeği anlamlandırma şekillerimiz farklılık gösterdiği için kullandığımız dil de radikal farklılıklar gösterir. Metaforlar, zihinsel yapılarıdır. Dilden bağımsızdırlar ama dil aracılığı ile ifade edilirler. Metaforik düşünce otomatiktir. Fiyatların yükseldiğini düşündüğümüzde onların gerçekten de yüksek bir yere yol aldığını kastetmeyiz. Sıcak kanlı birinin vücut ısısı normalin üstünde değildir. Karmaşık metaforlar, ilksel

metaforlar denilen basit metaforlardan oluşurlar. İlkse metaforlar, daha çocukluk yıllarında ve kendiliğinden oluşurlar. Herhangi bir deneyim anında, beynin farklı iki bölümünün aynı anda faaliyete geçmesiyle ortaya çıkarlar. Faaliyet bu iki farklı bölümden nöron ağları boyunca yayılır ve yolları bir devre yapacak şekilde keşir. Bu devre, zaman içinde tekrar tekrar aktive olursa güçlenir ve kalıcı devre oluşur. İlkse metaforlar bu nöral bağlanma sonucu karmaşık metaforları oluşturur.

Ahlâki anlatılarımız iki bölümden oluşur. Birincisi, anlatının teatral yapısı, burada kahraman, zorba, kurban, kurtarıcı gibi rollerin sahne almasını görürüz. İkincisi ise duygusal yapıdır. Burada teatral yapıyı pozitif ya da negatif duygusal devrelere bağlarız. Nöral olarak bağlandıkları için bu iki bölümü birbirinden ayıramayız.

Karmaşık anlatılar, daha basit yapılara sahip küçük ölçekli anlatılardan oluşur. Bu yapılara çerçeve diyoruz. Çerçeveler, bilişsel yapılardır. Her çerçeve bir role, roller arasında ilişkiye ve bu rollerin sahnelendiği senaryolara sahiptir. Çerçeveler nöron seviyesinde incelenebilirler. Çerçeve içindeki senaryolara uygun olarak,

İlkse metaforlar, daha çocukluk yıllarında ve kendiliğinden oluşurlar.

Herhangi bir deneyim anında, beynin farklı iki bölümünün aynı anda faaliyete geçmesiyle ortaya çıkarlar.

iyi-kötü şeyler ile duygular ortaya çıkar. Çerçeveler ve anlatıları ortaya çıkaran nöral bağlantılardır. Nöral bağlantı, beynimizin farklı bölgelelerindeki nöral aktiviteleri birleşik tek bir bütün haline getirir. Bu bağlantının özel bir etkisi vardır, yeni deneyimleri yaratır.

Çerçevlendirme ve politika oluşturma arasında çok önemli bir ilişki vardır. Eğer genel sağlık politikası sağlık sigortası olarak çerçevlendirilirse sigorta bakış açısından görülmeye başlar. İdari maliyetler, aktüerya, primler, kar-zarar kavramları etrafında düşünülür. Politikalar çerçevelere oturtulur. Çerçeveyi politikaların sunulduğu olarak görürsek

yanılığa düşeriz.

Siyaset ahlâki değerlerle ilgilidir. Liderler programlarını doğru oldukları için savunurlar. Ama kariyatürünü çizdiğimiz iki görüş, farklı iki ahlâk görüşünden hareket ederler. Bilişsel bilinçdışı burada önemli bir etkidir. Siyasi söylemlerden anladığımız bilişsel bilinçdışının söylenenlere yüklediği anlamdır. Muhafazakârlar, değerlerini ve fikirlerini dile getirmede mükemmelleştiler. Aynı şeyi ilerici siyaset için de bekliyoruz. Muhafazakârlar ile ile-

Muhafazakârlar ile ilericiler, farklı hedef ya da değerlere sahip değiller aslında, sadece farklı düşünce kiplerine sahipler.

riciler, farklı hedef ya da değerlere sahip değiller aslında, sadece farklı düşünce kiplerine sahipler. İlerici düşünce yapısı empati ve onun için gerekli şart olan sorumluluk üstüne kurulmuştur. Devlet yönetimi, önemseme ahlâkı etrafında oluşturulmalıdır diye düşünürler. Buna göre devletin iki rolü olmalıdır, koruma ve güçlendirme. Toplumsal, siyasal, ekonomik tanınma ve eşitlik güçlendirme ile olur. Koruma ordu ya da kolluk gücünden fazlasıdır, sosyal güvenliği, kamu sağlığı, tüketici koruması, çevre koruması gibi konuları da kapsar. İlerici yönetim özgürlükleri de azamiye

çıkarmalıdır. Hükümet yönetimi, şirket yönetiminden farklı olmalıdır. Empati aynı zamanda yurttaşları devletin suistimallerinden de korur. Adil yargılama, hakkaniyet özgürlüklerin temelidir.

Günümüzün hegemonik neo-liberal düşüncesi de benzer ahlâki temeller üzerinden yükselir. Ama farklı bir düşünce kipiindedir. Duyguları akıldışı dolayısı ile zayıf ve verimsiz olarak görür. Dolayısı ile akılcılığı, verimliliği ve gücü savunur. Verilerle, gerçeklerle ilgilenir. Halkı demografik gruplar olarak görür. Talepleri ve konuları birbirinden kopararak silo haline getirip, tek tek çözüm getirmeye çalışır. Ayrıca seçkinciliğe teşnedir. Bu yüzden de muhafazakârlar düşünce çerçevelerine teslim olur.

Muhafazakârlar düşünce yapısı ahlâklı olmanın yetkeye itaat etmekle gerçekleşeceğini ileri sürer. Yetke, iyiyi kötüden ayırırken, kötü ile savaşında güç kullanmanın hem hak hem görev olduğunu söyler. İtaat cezalandırma ile el ele gider. Yetkeye itaat, hem kişisel sorumluluk hem de disiplin gerektirir. Bir yetke hiyerarşisi vardır. Sadakat hiyerarşiyi ayakta tutmak için şarttır. Kurallara uyduğun sürece özgürsündür. Kurumlar kişiselleştirilir ve kişiler gibi hakları vardır. Adam Smith'in fakir ve güçsüzleri ekonomik baskıdan kurtarmak için öne sürdüğü serbest piyasa kavramı,

1800’de Edmund Burke tarafından muhafazakârlar görüşü desteklemek için yeniden çerçevelendirilmiştir. Ve serbest piyasanın işleme için devlet müdahalesine karşı çıkan bırakınız yapınlar haline dönüşmüştür. O yüzden serbestleşme (deregulation) ve özelleştirmenin savunucularıdır. Yetkeyi bölünmez olarak görürler. Yetke sahibi tüm gücün sahibi olmalıdır ve her zaman doğruyu bilir, yanılmazdır. Güçlerin ayrılığı ayak bağıdır. Sağlık, eğitim, milli güvenlik gibi klasik düşünürlerin devletin vatanına olan görevlerini birer ticari meta olarak görürler.

Siyaset metaforlar ile çalışır. En yaygın kullanılan metafor ise aile ilgili olanlardır: anayasa, ana muhalefet, devlet baba gibi. İdeal tiplere olarak (Weber’in kullandığı anlamda) iki grup görüyoruz. Katı baba tipi ile şefkatli ebeveyn tipi. Katı tiplere muhafazakârlarlığa, şefkatli ise ilerici siyasete doğru gelişirler. Katı baba, ailenin ahlâki lideridir ve itaat edilmelidir. Katı baba, aileyi dış dünyada ki kötülöklere karşı korur. Dış dünyada acımasız bir rekabet vardır. Baba buradan galip çıkmalıdır ki ailesine bakabilsin. Çocuklar, istediklerini yapabilmek isteğinde oldukları ve doğruyu yanlıştan ayıramadıkları için doğuştan kötüdürler. Yanlış yaptıklarında sertçe cezalandırılmalıdırlar ki doğru yapmayı öğrensiner. Böylece

iç disiplin duyguları gelişir. Bu disiplin ile dış dünyada başarılı olacaklardır. Muhafazar düşünce, yetke, itaat, disiplin ve ceza ile bu yüzden çok ilgilienirler. Patriarhi ve erkek egemenliğini ön plana çıkarırlar. Katı aile yapısında eşcinsellik olamaz. Doğru ve yanlış mutlak anlamlı kavramlardır. Rekabet hayattır, kazanma arzusunu geliştirir. Kazanmak, iyiliği güzelliği, serveti hak etmektir. Kazananlar iyi insanlardır. O yüzden sınavlardan yüksek not almak önemlidir.

Tanrı, katı baba imgesindedir. Bireysel sorumluluğu savunurlar çünkü birey aldığı kararların sonuçlarına katlanmalıdır. Bu yüzden muhafazakârlarlar yoksulluğu, yarıdama muhtaç olma durumunu kötü olarak görürler. Kabahat toplumsal düzende değil, bireysel tembellik ya da yeteneksizliktedir.

Siyaset metaforlar ile çalışır. En yaygın kullanılan metafor ise aile ilgili olanlardır: anayasa, ana muhalefet, devlet baba gibi.

İlericiler ise şefkatli aile ortamlarındandır. Ebeveynler arasında eşitlik vardır, sorumluluk paylaşılr, cinsiyet ve tercihler bir sorun değildir. Şefkat, bakım, kendine ve diğerlerine karşı sorumluluk, ve bunları gerçekleştirmek için gerekli güç hep empatiden kaynaklanır. Disiplin

İlericiler şefkatli aile ortamlarındandır. Ebeveynler arasında eşitlik vardır, sorumluluk paylaşılır, cinsiyet ve tercihler bir sorun değildir.

pozitifdir, sınırları çizip açıklama üstünerdir. Karşılıklı saygı vardır. Zarar karşılama cezanın yerine geçer.

Muhafazakarlar, düşünce yapılarını harekete geçiren dil, fikir, imge, ve sembolleri tekrar tekrar kullanarak ve topluma yerleşmesini sağladılar. Muhafazakar düşünce ve dil basında da baskın oldu;

emekli maaşları, aile yapısı vb. Bu ilgili nöron devrelerinin güçlenmesine, ilerici devrelerin ise baskılanmasına yol açar. Bu da bireylerin daha fazla mufazakar düşünceye meyiletmesine yol açar. Demokrasi, empati ve sorumluluk üstüne kurulmuştur. Eşitlik, özgürlük, hakkaniyet, genel refah gibi idealler bu temellerden kaynaklanır. Neoliberalizmin güç kazanması ile, günümüzde demokrasi yetkeye itaat tehlikesi ile tehdit ediliyor.

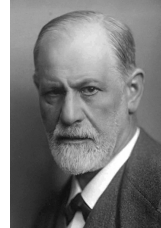
Yeni bir yaşam felsefesine ihtiyacımız var. Aydınlanma dü-

şüncesinin akılcı düşüncesini gerçek akıl ile birleştirmeliyiz. Diğer bir deyişle, vücudumuz, beynimizin gerçek dünyadaki etkileşimlerle şekillendirilmiş akıl ile, duyguları da kapsayan akıl ile birleştirmeliyiz. İnsan olmanın yeni bir tanımını yapmalıyız. •

barbarosenecbd@gmail.com

Herkes doğru insanı bulmak ister, yanılmamak için. Oysa kimse uğraşmaz, doğru insan olmak için.

Sigmund Freud

دَرْگَاه

Ahmet Haşim

Yahya Kemal

Yüz Yıl Önceki Bir Dergi

DERGÂH

Bir Şiir Kitabı

GÖL SAATLERİ

I. Dünya Sava-
ş'ından ağır
kayıplarla çıkan
Osmanlı İmpa-
ratorluğu'nun
uğradığı yıkım,
Mondros Mütarekesi'nin (silah bıra-
kışmasının) ardından da sürüp gitti.
Umut bağlanan barış görüşmeleri,
beklenenleri getirmedeği gibi İz-
mir'e Yunanların girmesi (15 Mayıs

1919), İstan-
bul'un işgali
(16 Mart 1920)
ulusal vicdanda
ağır yaralar
açtı.

Anadolu'da başlayan Kurtuluş
Savaşı'nın siyasal ve askeri atılım-
ları hızla gelişirken işgal altındaki
Osmanlı başkentinde basın ve üni-
versite çevresi de ulusal direniş

kendi olanaklarıyla destek oluyordu. Yenilginin acısını 1918 şiirinde, *Ölenler öldü, kalanlarla mustarip kaldık.*

Vatanda hor görülen bir cemaatiz artık.

diye anlatan Yahya Kemal, *Fakat bu çok süremez, mutlaka şafak sökecek.*

Ateş ve kanla boğar, bir gün ordumuz lekeyi,

Bu, insanoğluna bir şeyn (leke) olan Mütarekeyi.

diyerek de kamuoyunun kurtuluşu beslediği inanç ve umudu dile getiriyordu.

Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Yahya Kemal'in bu sıralarda İleri gazetesinde Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen coşkulu yazıları ona dönemin önde gelen kalemleri arasında seçkin bir yer kazandırmıştı.

Falih Rıfki, Yakup Kadri gibi İstanbul basınında Ankara Hükümetini destekleyen güçlü yazarlar arasındaki yerini almış olan şairin, sorunlar karşısında tarihsel olguları, uluslararası ilişkileri tüm yönleriyle

değerlendirilerek yargılara ulaşması dikkati çekmekteydi. Bu makalelerin de zaman zaman yazarın basındaki öteki kalem arkadaşlarının yazıları gibi kimi zaman işgal sansürünün baskısı altında silinip atılmış cümleler, çıkarılmış paragraflarla yaralandığı görülmüştü!

1921 yılının 10 Ocak günü, direnişçilerin umudunu pekiştiren müjdeyi getirmiş, I. İnönü Zaferi'nin kazanıldığı öğrenilmişti.

Yahya Kemal'in üniversitedeki öğrencilerini, öğretim üyelerini, dönemin ünlü edebiyatçılarını çevresinde toplayan on beş günlük Dergâh dergisi böyle bir ortamda

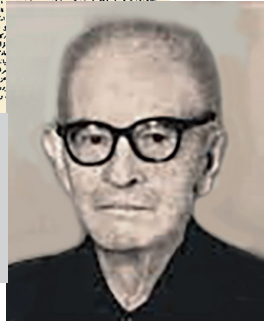
yayımlanmaya başladı. 15 Nisan 1921'de yayın dünyasına giren dergi 5 Ocak 1923 tarihli 42. sayısı ile artık bütünüyle değişmiş bir toplumsal çevrede, yeni sorunlar, yeni çözüm arayışları arasında yayımını tamamlayacaktı.

Derginin sorumlu yazı işleri müdürü, Yahya Kemal'in üniversitedeki öğrencilerinden olan, ilkeri yıllar-

da Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev alacak tanınmış edebiyat tarihçisi

Dergâh dergisi ve sorumlu yazı işleri müdürü Mustafa Nihat Özön

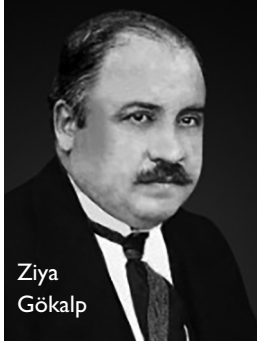
Mustafa Nihat Özön'dü. Şairin başka bir öğrencisi olan Ahmet Hamdi Tanpınar'dan, dergiye adının şöyle verildiğini öğreniyoruz:

"(Yahya Kemal'in) bizi etrafına toplamak için çıkarttığı Dergâh mecmuasının adı da bu manzumenin

(-Oktay Rifat'ın babası- Samih Rifat'ın, içinde 'Dolaştım hû deyip dergâh dergâh' dizesi yer alan İthaf şiirinin havasından

gelir. Ahmet Haşim kendisine has fantezisi ve bütün şahsiyetini yapan rüya ve şiir havasıyla mecmuanın Haşhaş olmasını istiyordu. Fakat Baudelaire'in Sun'i (yapay) Cenet'ini, Quincey'in Bir Opyomanın (afyonkeşin) Hatıraları'nı henüz tanımayan ve sembolist edebiyatın, rüya ile şiir arasında kurduğu münasebetleri henüz bilmeyen bizler Dergâh adını tercih etmiştik. Zaten bir ara zaviye (tekke) adı da ortada dolaşmıştı. Bergson'un felsefesinin ortada yüzdüğü bir devirdeydik. Anadolu dışardan bakılırsa biraz da istatistiğe karşı vitalitenin (hayatiyet) harbini yapıyordu."

Ziya Gökalp, Türk Devletinin Tekâmülü başlıklı -yedi sayı süren- incelemesiyle dergi sayfalarında yerini almıştı. Ancak Dergâh çevresi Türkçülük akımına öncülük eden

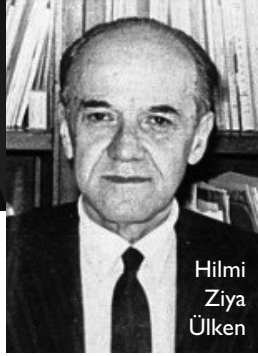

Ziya
Gökalp

filozofun Durkheim'den beslenen evrimci felsefesine karşılık Bergson metafiziğine bağlı görünüyordu.

Hilmi Ziya Ülken sonraları konuyu şöyle açıklayacaktı:

"Batı istilası karşısındaki direnmemiz büyük bir ölüm-dirim anından ve bunun uyandırdığı son derece şiddetli bir hayat gerginliğinden ileri gelmektedir. (...) Başarımızın

Hilmi
Ziya
Ülken

sırrı canlıların hayat mücadelesindeki hâkim güçleri olan içgüdülerden, 'hayat hamlesi'nden gelmektedir.

Bu ana fikir etrafında toplanan genç nesil İstiklâl Savaşının zaferini niceliğe karşı niteliğin, mekanizme karşı yaratıcı hamlenin zaferi sayıyorlardı."

Dergâh'ta Yahya Kemal'in yanı sıra İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Mustafa Şekip Tunç, Fuat Köprülü gibi üniversite çevresinden bilim adamları; Ahmet Haşim, Abdülhak Şinasi Hisar, Halide Edip Adivar, Falih Rıfkı Atay, Ruşen Eşref Ünaydın gibi dönemin ünlü yazarları; Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Ahmet Kutsi Tecer, Hasan Âli Yücel, Kemalettin Kamu gibi genç imzalar bir araya gelmişti.

II. İnönü Zaferi'ni izleyen

günlerde yayın dünyasına giren Dergâh'ın ilk sayısında Yahya Kemal'in ünlü Üç Tepe makalesi bulunuyordu:

"Türk edebiyatı yeni unvanını takındığı elli seneden beri iki tepeden âleme baktı, bu tepelerden biri Çamlıca Tepesi, öteki de Tepebaşı'dır."

Üçüncü tepe ise, İnönü Savaşı'nı kazanan komutana Mustafa Kemal'in çektiği telgrafla, *"Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz."* derken konu edindiği Metris Tepe idi. Dergâh yazarı, İsmet Paşa'nın zafer günü Metris Tepe'den gördüklerinde "yarının müjdesini" buluyor, derginin bir başka yazarı olan Yakup Kadri'nin Metris Tepe'yi bundan sonraki Türk edebiyatının eksenini olarak göstermesine katıldığını anlatıyordu...

Yahya Kemal'in dergideki ünlü Esir Jeminüs ve Altör Şehri yazısı da şairin, Kurtuluş Savaşı'nın ardından oluşmasını beklediği aydınlık Türkiye'yi işaret etmekteydi:

"Artık Anadolu'da her köy bir Altör şehridir. Biz bu büyük olaya pek yakınız da inanıyoruz; yarın bu olay kutsal bir efsane olunca herkes Mustafa Kemal'i ve arkadaşlarını bir başkan ve savaşçı olmaktan farklı görecek; çünkü yalnız efsanelerde iman tılsımı vardır; bizim nesil hürriyeti bir hayal gibi özlüyordu. Yarının Türk çocukları hürriyetin toprağında doğup büyüyecek!"

Memet Fuat'a göre, Cumhuriyet

dönemi Türk şiiri iki ayrı kanal içine gelişmiştir. Birinde Nedim-Yahya Kemal-Nâzım Hikmet, ötekinde Şeyh Galip-Ahmet Haşim- Necip Fazıl ve onların yollarını izleyenlerden alır. Dergâh dergisinde birbirinden ayrı iki ayrı şiir uygulamasının temsilcisi Yahya Kemal ile Ahmet Haşim henüz bir aradaydı. Cumhuriyet'in ilk on yılı içinde ise iki büyük şairin birbirlerinden hızla uzaklaştığı görülecektir!

Dergâh'ta dönemin toplumsal- siyasal sorunlarının yanı sıra sanat-kültür dünyasında yaşananlar üzerine duruluyor, sorunlara çözümler öneriliyordu.

Dergâh'ta dönemin toplumsal- siyasal sorunlarının yanı sıra sanat-kültür dünyasında yaşananlar üzerine duruluyor, sorunlara çözümler öneriliyordu. Örneğin Arap abecisinin Türkçeye uygulanmasında ortaya çıkan güncel sorunlar, üzerinde durulan konulardan yalnızca biriydi.

Dergi sayfalarında Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Hasan Âli Yücel'e, Kemalettin Kamu'dan Ahmet Kutsi Tecer'e kadar genç şairler ürünlerini sergiliyordu.

Dergide yayın süresince sekiz şiiri çıkan Ahmet Haşim'in ilk sayıdaki şiiri, geniş tartışmalara yol açacaktı:

BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU

*Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi... Sonsuz, iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân,*

*Gün doğdu, yazık arkalarında:
Altın kulelerden yine kuşlar;
Tekrârını ömrün eder i' lân,
Kuşlar mıdır onlar ki, her akşam
Âlemlerimizden sefer eyler...
Akşam, yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kemerdir, suya*

baksam;

*Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bir dem bir kamış
olsam!..*

Dergâh yayını olarak şairin şiir kitabı da çıkacak, sanat çevrelerinde onun şiirinin anlamdan uzak olduğu, yaşamdan kopuk görüldüğü, toplum sorunlarına yan çizildiği eleştirileri birbirini izleyecektir.

Ahmet Haşim'in şiir yolculuğu yirmi yıl önce başlamıştı. "Sanat için sanat" ilkesine bağlı Fecr-i Âti topluluğu içinde yer alan şair, Fransız Sembolizm akımını etkilerini sanatına taşımıştı.

Dergâh'ta şiirleri çıkarken sanatına art arda yöneltilen yergiler, şiiriyle ilgili eleştiriler karşısında Ahmet Haşim, derginin 5 Ağustos 1921 tarihli sayısında Şiirde Mâna başlıklı yazısını yayımladı. Bu yazıda şiir dilinin "düzyazı dili gibi anlaşılacak için değil, duyulmak üzere oluşmuş; musiki ile söz arasında, sözden çok musikiye yakın, ara bir

dil" olduğunu ileri süren şair, "şiirde anlam" konusunu kendi sanatı açısından açıklıyordu:

"Şiirde kimi bölümlerin kuşku ve belirsizlikte kalması bir yanlış, bir eksiklik değil, tersine şiirin güzelliği açısından gereklidir.

(...) Şiir, peygamberlerin sözü gibi türlü yorumlamalara uygun bir genişlik ve kapsama sahip olmalı. Bir şiirin anlamı, başka bir anlam olmaya uygun buldukça her okuyan ona kendi yaşamının da anlamını verebilir."

Bu açıklamayı izleyen 1921 Eylül'ünde Ahmet Haşim'in Göl Saatleri adını taşıyan şiir kitabı, Dergâh dergisi yayını olarak çıktı. Ahmet Haşim'in yapıtı yüz yıl boyunca yeni şiir hareketlerinin eleştirilerine hedef olurken şairin çok farklı sanat görüşlerine bağlı yeni şiirleri etkilemeyi de sürdürdüğü görüldü.

Örneğin İlhan Berk onun şiirini şöyle değerlendirmiştir:

" 'Bir Günün Sonunda Arzu' gerçekten de bir şey anlatmaz. Ama gene de her şey anlatılmış gibidir.

(...) Şiirinin içeriği, yapısı poetikası her bakımdan moderndir. Modern şiirin ne olduğunu Ahmet Haşim daha o zaman görmüştür."

"Benim için Ahmet Haşim Batı'yla ilişkilerimizde Türk şiirini en doğru (yere) koyan şairdir. Çağdaş şiire en yakın adam olarak görüyorum onu."

Beni en çok etkileyen Ahmet Haşim olmuştur. Bir Ahmet Haşim şiirini tanınam bana yetmiştir." •

konurertopbd@gmail.com

Bilginizi Denetleyin

1-Özel bir bozukluğu belirleyen ve bir arada görülen bulgulara ne denir?
a-Sendrom
b-Fetori
c-Fantom
d-Paradoks

2-Eski dilde “güney” anlamındaki sözcük hangisidir?
a-Şark b-Garp
c-Cenup d-Şimal

3-Temiz ahlaklı anlamına gelen kelime aşağıdakilerden hangisidir?
a-Nekir
b-Nezih
c-Kefir
d-Salim

4-Bir organı su vererek yıkama ve temizleme işlemine ne ad verilir?
a-Santrifüj b-Suje
c-Livaj d-Lavaj

5-İstedğine kavuşmuş, mutlu olana ne ad verilir?
a-Halaskar b-Şevval
c-Kamuran d-Halasa

6-Homeros’un İlyada destanında anlattığı efsanevi kent hangisidir?
a-Wilusa
b-Truva
c-Hierakonpolis
d-Nesa

7-Acı tadı almamızı sağlayan Papillalar dilin hangi tarafında bulunur?
a-Dilin arka kısmında
b-Dilin yan kısmında
c-Dilin alt kısmında
d-Dilin uç kısmında

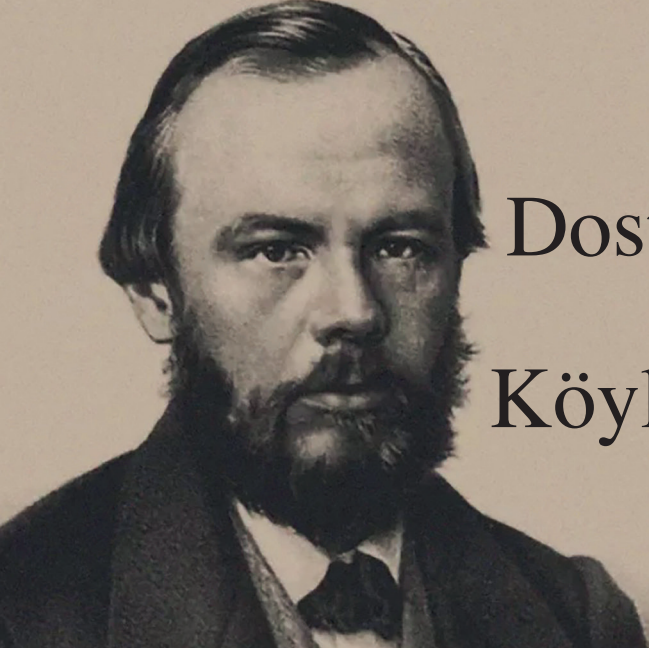
8-Kuşların yemek borusu üzerinde olan ve yiyeceklerin toplandığı torba şeklindeki organına ne ad verilir?
a-Toy b-Tangara
c-Tura d-Kursak

9-Aşağıdakilerden hangisi Küreselleşme anlamındadır?
a-Partazisyon
b-Fermasyon
c-Globalizasyon
d-Devüülaston

10-Aşağıdakilerden hangisi nefesli bir çalgıdır?
a-Cümbüş
b-Sipsi
c-Tar
d-Mandolin

11-“Lobut” hangi oyunda kullanılan bir malzeme türüdür?
a-Bowling
b-Bilardo
c-Masa Tenisi
d-Kriket

12-Geceleri ışığın çevresinde dönen küçük kelebeğe ne ad verilir?
a-Gudduk
b-Rakkase
c-Circir
d-Pervane

Dostoyevski ve Köylü Marey

1821 yılında Moskova'da doğan Dostoyevski, döneminin yazarları arasında toprak sahibi olmayan (gerçi sonraları babası Moskova'dan 150 kilometre uzakta Darovoe'de ufak bir arazi ve sayısı çok az da olsa köle sahibi olacak ve aile yaz aylarını burada geçirecekti) soylu bir aileden gelmeyen bir yazardı. Babası askeri doktor, (baba tarafından ondan evvelki kuşaklar kilise papazıdır) annesi ise tüccar bir ailenin kızıydı. Babasının ve annesinin toplum yaşamına merdivenin alt basamaklarından başladıklarını, zamanla eğitilmiş bir meslek sahibi olmanın neticesinde çalışarak yükseldiklerini

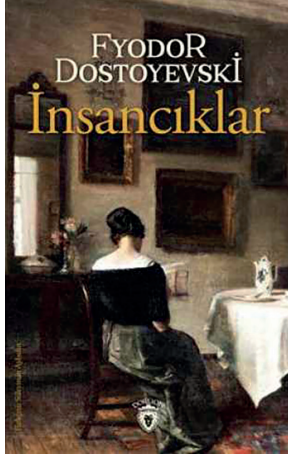
söylemek doğrudur.

Dostoyevski Moskova'nın o zamanlar varoşlarında sayılan Marinski Yoksullar Hastanesi'nde doğdu. Yirmi yıllık evlilik hayatlarının sonunda anne ve baba Dostoyevski, sekiz çocuklu bir aile olmuşlardı. Bugün müze olan, hastanenin hemen yanındaki lojmanda ikamet etmekte, akşamları, edebiyat eserlerinden parçalar okuyarak, dini kıssaları öğrenerek yaşamlarını sürdürmekteydiler. Okul öncesi yaşlarında olan Dostoyevski, annesinin hazırladığı yemekleri öğle saatlerinde, sefertasında hastaneye babasına götürürdü. Ancak bu baba

ziyaretinden sonra hastaneden hemen ayrılmaz, koridorlarında dolaşır; yoksul hastaların hayat hikayelerini büyük bir merakla, üzülecek – içlenerek dinlerdi. Çok etkilendiği bu gerçek öyküler, daha sonraları hep romanlarında, arka tasarlardaki yaşam koşulları olarak işlenmiştir.

Baba Dostoyevski, çocuklarının eğitimi ve yabancı dilleriyle yakından ilgilenmiş, mevcut imkânlara göre verebileceği en iyi eğitim olanağı olarak St Petersburg'daki yatılı askeri mühendislik okulunu seçmişti. Ancak bu eğitim yazarın ruh yapısına hiç uygun değildi. Yine de Dostoyevski okulunu tamamladı, mühendis olarak mezun oldu. Ancak bir sene sonra, ordudan ayrıлып tamamen yazar olmaya karar verdi.

Henüz 24 yaşındayken de ilk romanı (novella demek daha uygun, romandan kısa – hikâyeden uzun) *İnsancıklar*'ı yazdı. Dostoyevski konusunda uzman, ünlü edebiyatçı Joseph Frank Dostoyevski için: "Rus edebiyatında, edebiyat sahnesine çıkışı Dostoyevski'ninki kadar akıldaki kalıcı şekilde anlatılmış, aslına bakarsanız çok büyük bir heyecan dalgası yaratmış başka bir yazar yoktur" der. Gerçekten de yazarın üne kavuşması, âdeta bir Yeşilçam

Dostoyevski'nin henüz 24 yaşında yazdığı ilk romanı *İnsancıklar*.

öyküsü gibidir. Genç Dostoyevski'nin romanı okul arkadaşı olan Grigoroviç tarafından edebiyatçı olan Nekrasov'a verilir. Nekrasov ilk başta genç bir mühendisin edebiyat eserini okuyamayacağını kızgınlıkla belirtmiş, reddetmişti. Ancak, ısrarlar üzerine kitabı eline almış, okumaya başladıktan sonra da bırakamamıştı. İki arkadaş, (Grigoroviç ve Nekrasov) sabahın

dördünde Dostoyevski'nin dairesine koşular ve gözyaşları içerisinde romanı çok beğendiklerini söylediler. Ertesi gün roman, zamanın edebiyat otoritesi, eleştirmeni Belinski'ye ulaşmıştı. Belinski de romanı elinden bırakmadan okumuş, bu yeni yeteneği çok beğenmiş, *İnsancıklar*'ı daha önce hiç kimsenin hayal bile edemeyeceği bir sosyal roman olarak değerlendirmişti. Aleksandr Herzen ise bu yapıtı gerçek bir sosyalist eser olarak tanımlamıştı. Dostoyevski artık ünlü bir edebiyatçı konumunda, St Petersburg'un edebiyat çevresine girmiş ve kabul görmüştü.

24 yaşına rağmen çok farklı bir roman tekniği kullanabilen Dostoyevski aynı zamanda iki zıt cinsi, çok genç bir kızla, yaşı ileri bir erkek karakteri karşı karşıya getirebilmiş, kahramanların iç duygularını,

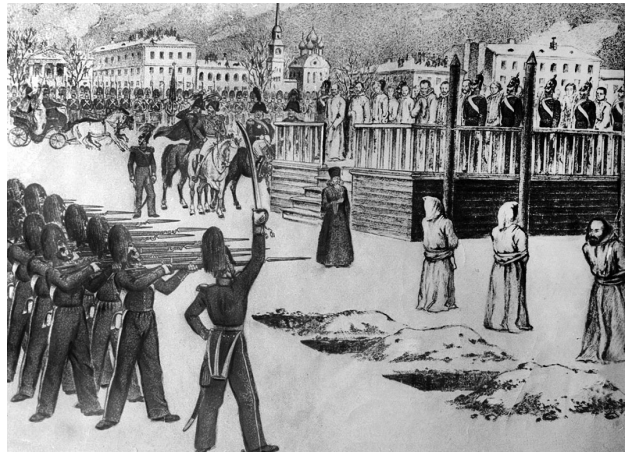
bilinçaltılarını bu yapıtta bize çok güzel sunmuştur. Sadece ilk romanı olması dolayısıyla değil, (genel eğilim Dostoyevski romanlarının yazılış sırasına göre okunmasını önermektedir) daha sonra karşılaşıcağımız konuların çekirdek hali ve roman karakterlerinin prototipleri İnsancıklar'da teker teker karşımıza çıkar, önemlidir ve mutlaka okunmalıdır.

Genç yazar bir gecede gelen ünün etkisinde, farklı ortamlara girmekte, kendi ününden başı dönmektedir. İşte o günlerde, ikinci romanı İkiz'den sonra sosyalist düşüncenin ve köleliğe karşı bir grubun gizli üyesi olmuştur. Dönem 1848 Avrupa'da devrimin olduğu, Rusya'da yönetici sınıf arasında büyük panik ve telaşın yaşandığı (zaten Çar'a karşı girişilen Dekamberist hareketinin izlenimleri ve tedbirleri halen mevcuttur), buna karşın aydınlar arasında büyük heyecan ve coşkun olduğu dönemdir.

Avrupa'da krallar tahtlarından indiriliyor, yeni özgürlükler gündeme geliyordu Dostoyevski Çar'dan nefret etmiyordu, karşı geldiği kölelik sistemiydi. Petraşevski Grubu olarak bilinen bu tartışma grubunun (tehlikesiz bir

kitap klübü gibi düşünülebilir) üyeleri, Dekambriist Hareketi sonrası çok sıkı kontrol altında olan polisler tarafından tutuklandılar ve sekiz ay süren mahkeme neticesinde sansürün kalkması, hukuk sisteminde reform yapılması ve kölelerin özgürleştirilmesini istedikleri için 16 Kasım 1849'da Dostoyevski'nin de aralarında bulunduğu 15 sanık idama mahkûm edildiler. Gerçi grup son zamanlarında, toplanmanın dışında bildiriler basıyor ve el altından dağıtıyordu.

22 Aralık sabahı mahkûmlar Semonovski Meydanı'na getirildi. Kurulan idam sehparına üçerli gruplar halinde çıkacaklar ve kurşuna dizileceklerdi. Dostoyevski ikinci üçlü gruptaydı. Esasında bütün bunlar Çar'ın bir mizanseniydi ve son anda mahkûmların cezası Sibiriya'ya sürgüne ve kürek mahkûmluğuna çevrildi. Böylesine büyük bir travma, son dakikaya kadar hissettikleri, Dostoyevski'yi doğal olarak

çok etkilemiş ve bu idam ve yeniden hayata dönüş, yirmi yıl sonra yazılacak Budala'da işlenmiştir.

Yaşamının en verimli çağında, Dostoyevski gibi hassas ruhlu, iyi eğitim görmüş, idealist bir genç en korkunç caniler arasında, ailesi ile bir kez dahi haberleşmesine izin verilmeksizin, okuyacağı tek bir kitap olarak İncil'e izin verildiği bir ortamda dört yıl sürgün hayatı yaşamış ancak bu tecrübe karşımıza bambaşka bir Dostoyevski çıkarmıştır. Dostoyevski'nin görüşlerini sürgün öncesi ve sonrası olarak ayırmak ve bu değişimi iyi anlamak, değerlendirmek önemlidir.

Dostoyevski'nin sürgün yıllarını en iyi anlayabileceğimiz yapıtı Ölüler Evinden Anılar'dır. Usta yazar, basında cezaevi yaşamından hiç bahsetmez. Ancak, Ölüler Evinden Anılar'da hayali bir kişinin gözüyle, karısını öldüren bir caninin ağzından anlatır cezaevini. O kadar gerçekçi ifade etmektedir ki, kitap piyasaya çıktıktan sonra, birçok kişi karısını öldürdüğü için mahkûm olduğunu düşünmüştür. Sürgün hayatı ve

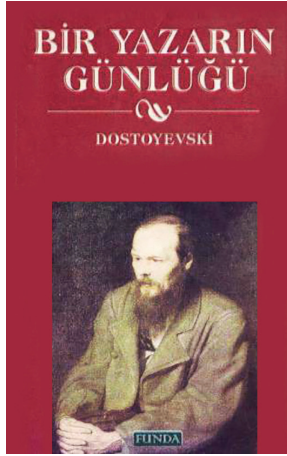
kürek mahkûmlarının yaşamlarının en ince detayına kadar çok güzel anlatıldığı bu satırları Çar okurken ağlamıştır.

Dostoyevski Bir Yazarın Günlüğü'nde cezaevi anılarından bahseder. Bunlardan bir tanesi de çocukluk anısı olan Köylü Marey'dir. "O zaman dokuz yaşındaydım ama hayır, önce 29 yaşından başlarsam daha iyi olacak" diye

başlar. Usta yazar, ırz düşmanı, çocuk katili caniler arasında, entelektüel yapısı yüzünden cezaevi mahkûmları tarafından hep dışlanmış, uzun müddet hiç kimse kendisi ile dostluk kurmamıştır. İşte Köylü Marey anısı Dostoyevski için cezaevi yaşamının bir kırılma noktasıdır.

Cezaevinde Yortu Haftası boyunca mahkûmlar çalışmamakta ve kiliseye gitmekte, büyük bir ciddiyetle dua etmektedirler. Azıcık parası olan mahkûmlar, mum satın almakta, kilise kumbarasına yardımda bulunmakta ve tüm bunları, "Tanrı'nın önünde hepimiz eşitiz, ben de bir insanım" düşüncesiyle gayet ciddi, hiç kavga etmeden,

birbirleriyle dalaşmadan yapmaktadırlar. Sabah ayininde Papaz: "Bir hırsız da olsam beni cennetine kabul

Köylü Marey anısı Dostoyevski için cezaevi yaşamının bir kırılma noktasıdır.

et” dediği zaman heyecanlanmakta, kendileri için söylenmiş kabul etmekte ve prangalarını şangırdatmaktadırlar. (Dostoyevski 1881’de vefat ettiğinde, bir buçuk kilometreyi bulan cenaze alayında bazı yurttaşlar ayaklarında prangalarla yürümüşlerdi.) Ancak, bu güzel kilişe ortamı ve havası sabah ayını ertesi bozulmakta ve mahkûmlar tekrar eski davranışlarına, didişmelerine dönmektedirler.

Bayramın ikici günüdür. “Hava ılık, gökyüzü masmaviydi; tepede güneş parlıyordu, ama (benim) yüreğim kapkaranlıktı tabii.” diye başlar. Barakaların arkasında dolaşmakta ve canı sıkılmasın diye, her zaman yaptığı gibi çit kazıklarını saymaktadır. O gün kürek mahkûmları çalışmaya götürülmemişti. Mahkûmlar arasında ölesiyeye bir kavga çıkar ve bu kutsal günde, gördüğü manzara, küfürler, çekilen bıçaklar Dostoyevski’yi çok yaralar. Daha fazla dayanamayacağı için, koğuşuna çekilir ve tahta ranzasının üzerine kendisini atar, sırtüstü uzanır. Böyle yatmak, karşısındaki demir parmaklıklı pencereye bakmak, uyuyan insana dokunmayacakları için gözlerini kapamak hoşuna giderdi. Böyle zamanlarda, içinden bulunduğu ortamdan kendisini kurtarmaya çalışır ve eski hatıralarını gözünün önüne getirmeye çalışır ve oyalanırdı. Şimdiyse bilinçaltı geçmişte dolaşmasında zorlanıyordu. Uzun müddet yaşadığı çirkin olayın etkisinden kurtulamadı. Ancak, aniden bir çocukluk anısı âdeta

imdadına yetişir.

Bir gün babasının çiftliğinde dolaşırken annesinin devamlı ormanda uzaklara gitmemesini tembih etmesine karşın, farkına varmadan evden epeyce uzaklaşmış, patika yollara dalmıştır. Birden bir ses duyar ve âdeta birisi kurt var diye bağırır. Çocuk Dostoyevski çok korkar ve koşa koşa ormandan uzaklaşmaya çalışır, tarlada çalışmakta olan köylünün yanına koşar. Bu babasının kölelerinden birisi Marey’dir. Elli

Bir gün babasının çiftliğinde dolaşırken annesinin devamlı ormanda uzaklara gitmemesini tembih etmesine karşın, farkına varmadan evden epeyce uzaklaşmış, patika yollara dalmıştır.

yaşlarında, sağlam yapılı, uzun boylu mujik Marey işini hemen bırakır ve şefkatle çocuğu korkmaması için teselli eder: “Bak sen, nasıl da korkmuş, vah vah! Tamam yavrum, nasıl da küçücük, vah vah.”

Mujik Marey elini uzatır ve birden Dostoyevski’nin yanaklarını okşar:

“Tamam, İsa yanındadır, haç çıkar hadi! Haç çıkaramıyordum, dudaklarım titriyordu, sanırım görünüşüm onu bayağı şaşırtmıştı.

Tombul, toprak bulaşmış kara tırnaklı parmağıyla hafifçe titreyen dudaklarına dokundu.

İkide bir: ‘Bak sen vah vah! diyerek anne şefkatiyle uzun uzun gülümsüyordu bana. ‘Oh Tanrım, nasıl korkmuş çocuk, vah vah!..’

Sonunda kurt falan olmadığını, ‘kurt geliyor’ çılgınlığını hayalimden uydurduğumu anlamıştım; ama bu ses o kadar açık seçikti ki! Böyle sesleri arada bir duyduğum oluyordu, bunu biliyordum.

Köylü Marey’e çekingen, soran bir bakışla bakarak: ‘Ben artık gideyim’ dedim.

‘Peki’ dedi. ‘Peşinden bakacağım, seni kurda vermem!’ Anne şefkatiyle gülümseyerek: ‘Hadi, yürü, Tanrı seninledir!’ diye ekledi, elleriyle bana haç çıkarttırdı, sonra da kendi haç çıkardı.”

Dostoyevski korka korka evine giderken, her on adımda bir arkasına bakar; Marey işine başlamamış, onu gözüyle takip etmekte, başını sallayarak ona güven vermektedir. Marey’in “Merak etme ben buradayım” demesi ve gülümseyen yüzü, yazarın gözlerinin önüne gelir. Çocukluktan hatırladığı o gülümseyen yüz, şimdi âdeta bir fotoğraf karesi gibi canlıdır.

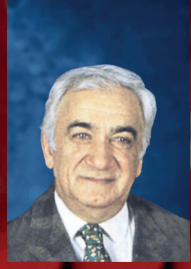
Dostoyevski, bu olayı bir daha hiç hatırlamamıştı, yirmi yıl sonra Sibirya’da sürgünde birden, çok net, bütün ayrıntılarıyla aklına gelmişti. Birden kendine gelir, ranzasında oturmaktadır ve hala yüzünde; o huzurlu anın gülümsemesi vardır.

Günlükte şöyle der usta yazar:

“Ben Marey’in öz oğlu olsaydım bana yine o sevgi dolu ışıltılı gülümsemesiyle bakar mıydı, kim onu zorlardı ki? Bundan daha sahici bir sevgiyle, ıslıl ıslıl yüz ifadesiyle bakamazdı. Onu bunu yapmaya zorlayan kimdi? O bizim köylü kölemizdi, bense sonuçta onun sahibinin oğluydum; onun bana ne kadar iyi davrandığını kimse bilmeyecek, onu ödüllendirmeyecekti. Karşılaştığımızda orada bizden başka kimse yoktu. Boş bir tarladaydık, henüz özgür olmayı beklemeyen, hatta olabileceğini aklına dahi getirmeyen kaba, bir hayvan kadar cahil bir Rus köylüsünün yüreğinin ne kadar duyarlı ne kadar aydınlık olduğunu, ne biçim insanca bir duyguyla, ne zarif ve neredeyse kadınsı bir sevecenlikle dolu olabileceğini belki de yalnızca yukarıdan Tanrı gördü.”

Oandan itibaren Dostoyevski’nin cezaevi mahkûmlarına olan tavrı ve duyguları tamamen değişmiştir. Ranzasından kalkar, etrafında sefil bir şekilde horlayarak, kavga sonrası kan revan içinde, kafaları kazanmış yüzlerinde damgalar olan bu bahtsız insanlara artık başka türlü bakabileceğini hisseder. Adepta bir mucize olmuştur, yüreğinde artık nefret, öfke ve tiksinti yoktur. Dış görünüşleri ne olursa olsun, mahkûmların yüreklerinin içini bilemeyeceğini ve onların her birinin birer Marey olabileceğini duyumsamıştır. •

demiraytacbd@gmail.com

Seyircisiz Olmuyor

Virüs dolayısıyla izole hale gelen yaşamlarımız, maske-me-safe-temizlik tedbirlerinin disiplini içinde sürüyor. Ölüm saçan salgın durmadığı gibi, hayatta kalmak isteyen milyonlarca insanda da, çok uzun süren bir savaşın izleri gibi derin izler bırakıyor.

Diğer taraftan, yaygın biçimde süren aşılama çalışmaları tüm

insanlara olduğu gibi, spor dünyasına da umut ve cesaret veriyor. Özellikle dünyanın en sevilen spor dallarından birisi olan ve milyonlarca kişiyi arkasından sürükleyen futbolun o tatlı heyecanı, son olarak Türkiye-İtalya mücadelesinde can buldu. Türkiye ile İtalya arasındaki maç, bizim açımızdan yenilgi şokuyla sona ermesine karşın, doksan

dakikalık bir özgürlüğün izlerini taşıyor gibiydi.

İtalya'nın tarihi kenti Roma'da oynanan karşılaşmanın genel atmosferi, adeta yıllardan beri kafesinden bırakılmayan bir aslanın tepkilerini andırır nitelikteydi.

Yaklaşık 16 bin şanslı futbolseverin tribünlerden izlediği mücadelede, 5 bin Türk vatandaşımız da heyecan ve coşkuyla takımımızı destekledi.

Binlerce İtalyan tarihi stadın tarihi tribünlerinde, ulusal bayrakları ellerinde, marşlarını yürekten söylüyorlardı. Yaklaşık 16 bin şanslı futbolseverin tribünlerden izlediği mücadelede, 5 bin Türk vatandaşımız da heyecan ve coşkuyla takımımızı destekledi.

Özgürce yaşamının biz Türkler için ne denli yaşamsal olduğu

gerçeği bir yana, futbolun coşkusu ve heyecanı dolu yüreklerin de buna nasıl hasret kaldıkları da besbelliydi.

Adının ne olduğunu bilmiyorum; belki Antonyo, belki Ricardo ve belki de Casio ya da Costa ola-

bilirdi. Ekrana gelen İtalyan taraftarın yüzü, coşkulu bir desteğin yanında bir isyanın da izini taşıyordu. Ülkesinin adını haykırırkenki hali, katil virüsün bir an önce tüm dünyayı terk etmesini ister gibiydi. O kendine özgü bir dünya yaratmıştı Roma'da. Biz Türklerin azınlık oluşu önemli değildi.

Orada Ahmet'i gördüm, belki de Mehmet'i, Ali olabilirdi, Mustafa da... Orada Türkler de vardı.

İnsanlar yeniden bir araya gelebilmenin özgürlük savaşı içindeydiler. Futbolun coşku ve heyecan duygularına, katil virüse karşı hissedilen isyan duygusu karışıyordu. Bu isyanın ilk izleri Roma'da

görülmişti.
Ve sonra
Azerbay-
can'da... Da-
ha sonra tüm
dünyada...

Yavaş
yavaş güç-
leniyordu
dünya insanı.
Ölüm vakala-
rından bıkmış
usanmıştı.
Yeniden ya-
şamın renkli
dünyalarında

kaybolmak istiyordu. Kuşkusuz,
bundan sonra daha bilinçli savaşa-
caktı. Ve kuşkusuz, virüs denilen
katili hep birlikte yok edeceklerdi.

Çünkü insanlık tarihinin mirası
olan tüm birlikte yaşama güzelli-
kleri, katil virüsün ortaya çıkmasıyla
ötelenir olmuştu. İnsanların birlikte
yaşadıkları ve paylaştıkları bu gü-
zelliklerden biri de futbolun seyirci-
li olmasıydı...

Sıkı önlemlerle virüse geçit ver-
meden... Abartmadan, maskeleri-
mizi takarak, mesafemizi koruyarak
ve temizliğe özen göstererek... Ve
en önemlisi bilinçli ve kontrollü
bir uygulamayla; yaşamın değerli
güzelliklerinden birisi olan futbolun
coşkusu ve heyecanını tribünlere
taşımamızın ne denli özlemediğini ve
gerektiğini gördük bir kez daha...

metingorenbd@gmail.com

Lionel Messi

Yeşil sahalarn altın çocuğu Lionel Messi, 1987 yılında Arjantin'in Rosario kentinin yoksul mahallelerinden birinde dünyaya geldi. Henüz 5 yaşındayken ağabeylerini izlemeye gittiği yerel kulüp maçlarından birinde kadroda eksik oluşunca kadroya dahil edilen Messi, performansıya göz doldurdu. 9 yaşındayken Newell's Old Boys'a katılan Messi, sadece 1 maç kaybeden efsanevi jenerasyonun yıldızı oldu. 11 yaşında büyüme hormonu bozukluğu yaşadığı tespit edilen bu yetenekli çocuk, kulübünün tedavi masraflarını karşılayamaması nedeniyle transfer piyasasına düşüverdi. Bir tenis topunu 113 defa sektirdiği videosunu izleyen Barcelonalı yöneticiler, Messi'yi bir deneme antrenmanına davet edince efsanevi kariyer yolculuğu da başlamış oldu. Başarılı bir tedavi ile hastalığını yenen Messi, La Liga tarihinin en golcü futbolcusu olmayı başardı. Katalan ekibi ile 26 kupa kazanan Lionel Messi, 5 Ballon D'Or ödülünün de sahibi.

Kaynak: fcbarcelona

Prof. Dr. Afet İnan

*Atatürk'ün Işığını Yansıtan
Cumhuriyet Aydını*

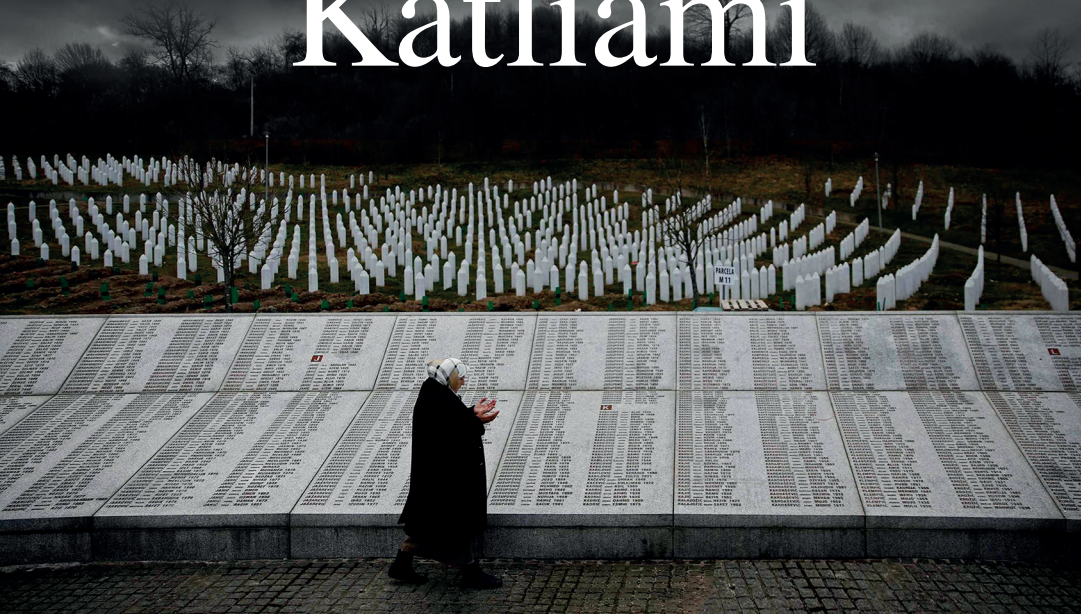
Cumhuriyetinin ilk tarih profesörlerinden sosyolog, tarihçi ve akademisyen Afet İnan 1908 yılında Selanik'te doğdu. Eskişehir'in Mihalicçık ilçesinde başladığı ilköğrenimini Ankara ve Biga'da sürdürdü. Bursa Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Fransızca öğrenmesi için Atatürk tarafından İsviçre'ye gönderildi. Yurda döndüğünde orta öğrenim tarih öğretmenliği sınavına girerek Ankara Musiki Muallim Mektebi'ne "tarih ve yurt bilgisi öğretmeni" olarak atandı. Atatürk'ün isteği üzerine Fransız Kız Lisesi'nde okuduğu Instruction Civique / Yurttaşlık Eğitimi adlı kitaptan çeviriler yaptı. "Vatandaş İçin Medenî Bilgiler" kitabı 1931 yılında ortaokullarda okutulmaya başlandı. Cenevre Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Bilimler Fakültesi'nin Yakın Çağ ve Modern Tarih

bölümünde lisan eğitimini "Türk Osmanlı devrinin ekonomik tarihi" adlı tezi ile tamamladı. "Türk halkının ve Türk tarihinin antropolojik karakteri üzerine" başlıklı tezi ile sosyoloji doktoru unvanını aldı. 1950 yılında profesör oldu. Türk Tarih Kurumu'da başkan olarak görev aldı. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda Türk Tarih Kurumu'nu temsil etti. Türkiye Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti hakkında eserler verdi. Çocuk Haklarını Koruma Derneği ve Türk Kadının Sosyal Hayatı Tetkik Kurumu, Milli Kütüphane'ye Yardım Derneği'nin kurucuları arasında yer aldı. 1977 yılında Ankara Üniversitesi Türkiye Cumhuriyeti ve Türk devrim tarihi kürsüsü başkanlığını görevinden kendi isteği ile emekliye ayrıldı. 1985 yılında Ankara'da yaşama veda etti. •

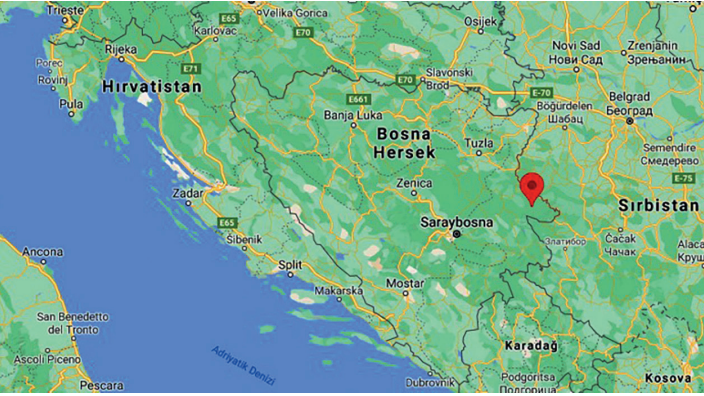
Tarihten Sayfalar
Erhan Kanyılmaz

Srebrenitsa Katliamı

Bosna Hersek'in doğu kesiminde bulunan Srebrenitsa'nın Saraybosna'ya olan mesafesi yaklaşık 130 km, Sırbistan sınırına olan mesafesi ise yaklaşık 12 km'dir. Bu bölgede 1995 yılının Temmuz ayında Bosnalı Sırp Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen saldırılarda 7.000'den fazla sivil Boşnak erkek katledildi. »

Srebrenitsa'nın coğrafi konumu

Öldürülenlere ilaveten 20.000'den fazla sivil Boşnak da etnik temizlik adı altında bölgeden zorla uzaklaştırıldı. Avrupa'da II. Dünya Savaşı'ndan beri yaşanan en büyük toplu katliam olarak kayıtlara geçen bu olaylar, Batı dünyasını Bosna'da yaklaşık üç yıldır devam etmekte olan savaş ortamının sona erdirilmesi için harekete geçirdi. Öte yandan yaşanan katliam, savaştan sağ kurtulanlar üzerinde derin izler bırakan Bosna Hersek'te yaşayan etnik gruplar arasında bir uzlaşmaya varılması yönünde atılacak adımların önünde kalıcı engeller teşkil etti.

Bosna Hersek'te

icra edilmekte olan askeri faaliyetleri incelemek üzere Srebrenitsa Katliamı gerçekleşmeden önce kurulan Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi yaşanan insanlık dışı olaylara dair daha sonra

verdiği kararlarda, Srebrenitsa'daki katliamların sivil Boşnakların toplu halde bölgeden sürülmesi eylemiyle birleşmek suretiyle bir soykırım olduğuna hükmetti. Mahkeme kararlarında, temel sorumluluğun Bosnalı Sırp Kuvvetleri içinde görev yapan yüksek rütbeli subaylara ait olduğu belirtildi.

Ayrıca Birleşmiş Milletler (BM) ve BM'nin Batılı üyeleri de BM'nin 1993 yılında "Güvenli Bölge" olarak belirlediği Srebrenitsa'daki sivil Boşnakları koruyamadıkları

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi

için kısmen suçlu olduklarını kabul ettiler. Bu kapsamda 1999 yılında BM’de yapılan bir iç değerlendirilmede dönemin BM Genel Sekreteri olan Kofi Annan’ın “Hata, yanlış değerlendirme ve karşı karşıya olduğumuz kötülüğün boyutunu fark edemediğimiz için, Srebrenitsa’daki Boşnak halkını Sırpların gerçekleştirdiği toplu katliamdan kurtarmada başarısız olduk.” şeklindeki cümlesi yazılı olarak kayıtlara geçti. Sırbistan

yasal olarak toplu katliama dahil olmamasına rağmen Sırbistan Ulusal Meclisi katliamı önleyemediği için özür dileyen bir kararı 2010 yılında çok az bir oy farkı ile kabul etti.

Katliam Öncesinde Yaşanan Gelişmeler:

Bosnalı Sırp Kuvvetleri, 1992 yılının başlarında Bosna Hersek’in doğusunda bulunan önemli bir arazi kesiminin kontrolünü ele geçirmek amacıyla, Srebrenitsa’yı hedef olarak seçti. Bosnalı Sırp Kuvvetleri’nin buradaki nihai amacı, kendisini Karadağ ile birlikte Eski Yugoslav Federasyonu’nun devamı olarak gören Sırbistan’a katmaktı. Bosnalı üst düzey Sırp yetkililer bu amacı gerçekleştirmek için, ilhaka karşı çıkan bölge sakini Boşnakların yaşadıkları yerlerden kovulması gerektiğine inandılar. Kendini Bosna Hersek içinde otonom bir

yönetim olarak ilan eden Bosna Sırp Cumhuriyeti’nin Başkanı Radovan Karadzic, 1995 yılının Mart ayın-

Radovan Karadzic (Mahkeme kararı yüzüne okunurken)

da kendi askerlerine “Srebrenica sakinleri için daha fazla hayatta kalma veya yaşam umudu olmayan dayanılmaz bir güvensizlik durumu yaratın.” şeklinde emir verdi. Aynı yılın Mayıs ayına gelindiğinde bölgeyi elinde tutan Bosnalı Sırp Kuvvetleri, yiyecek ve buna benzer yaşam malzemelerinin şehre girmesini engelledi. Bu gelişme, silahlı Boşnakların bölgeden ayrılmasına neden oldu. Şehir civarında kalan az sayıdaki silahlı Boşnak ile Bosnalı Sırp Kuvvetleri arasında yaşanan küçük çaplı çatışmaların ardından Bosnalı Sırp Kuvvetlerinin komuta heyeti, katliam ile sonuçlanacak kod adı “Krivaja 95” olan operasyona başlanmasını için resmen emir verdi.

Srebrenitsa Katliamının Gerçekleştirilmesi:

Bosnalı Sırp Kuvvetleri 6 Temmuz 1995 tarihinde şehrin

güneyinden başlattıkları saldırılarla bölgede bulunan Boşnaklara ait evleri ateşe verdiler. Derin korku yaşayan binlerce Boşnak büyük bir koşuşturma ve kaos içinde Srebrenitsa'yı terk ederek yakında bulunan ve 200 kadar personeli olan Hollandalı Barış Gücü'nün bulunduğu Potocari köyüne gitti. Hollandalı askerlerden bazıları Bosnalı Sırp Kuvvetlerine teslim olurken bazıları da geri çekildi. Hiçbir Hollandalı asker ilerlemekte olan Sırp Kuvvetlerine ateş etmedi. Bosnalı Sırp Kuvvetlerin Komutanı olan Ratko Mladic, 11 Temmuz 1995 tarihinde Srebrenitsa caddelerinde bizzat yürüyerek, bir Sırp gazeteci tarafından çekilen kamera kaydında şu sözleri sarf etti. "Bu şehri Sırp Milletine veriyorum. Müslümanlardan intikam alma vakti geldi."

Ratko Mladic
(Bosna Savaşı sırasında)

11 Temmuz 1995 gecesi 10.000'den fazla Boşnak erkek daha güvenli olduğuna inandıkları sık ormanlık bölgeye gitmek için gruplar halinde Srebrenitsa'yı terk etti. Ertesi günün sabahında Bosnalı Sırp Kuvvetleri içinde görev yapan bazı subaylar, ormanlık bölgede saklanan Boşnaklara BM'ye ait bazı malzeme ve teçhizatı da kullanarak yaptıkları çağrı ile teslim olmaları halinde, bu insanların güvende

olacaklarına dair söz verdiler. Oysa bu söz tamamen Boşnakları kandırıp ele geçirmeye yönelikti. Nitekim bu söze inanıp teslim olan binlerce Boşnak kısa süre içinde öldürüldü. Aynı gün Srebrenitsa yakınlarındaki bir yerleşim yeri olan Potocari'de yaşayan Boşnaklar da Bosnalı Sırp Kuvvetleri tarafından tecavüz ve cinayet de dahil olmak üzere çeşitli terör yöntemleri kullanılmak suretiyle, buradan zorla uzaklaştırıldı. Kadın, çocuk ve yaşlı Boşnaklar, bir

kısmi Sırbistan'dan getirilen otobüslere bindirilerek Bosna Hersek'te Boşnakların kontrolünde olan bölgelere gönderildi. Yetişkin veya ergen olan erkekler ise 12 ve 13 Temmuz 1995 tarihlerinde toplu halde çoğunluğu Srebrenitsa'nın yaklaşık 15 km kuzeyindeki Bratunac adlı yerleşim yeri olmak üzere, birkaç farklı

yere getirildi. Boşnak erkeklerden bazıları 12 Temmuz günü vurularak öldürüldü. Esas toplu katliam, kurbanların gözleri bağlanmak suretiyle 13 Temmuz günü ağırlıklı olarak Srebrenitsa'nın yaklaşık 55 km kuzeyinde bulunan ve Bosna Hersek ile Sırbistan arasında sınır teşkil eden Drina Nehri kıyılarında gerçekleştirildi. Ayrıca Bratunac'daki bir futbol sahası, Vlasenica ve Nova Kasaba yakınlarındaki bazı

Srebrenitsa'da öldürülen kişilerin bulunan vücut parçalarının konulduğu tabutlar

Esas toplu katliam, kurbanların gözleri bağlanmak suretiyle 13 Temmuz günü Bosna Hersek ile Sırbistan arasında sınır teşkil eden Drina Nehri kıyılarında gerçekleştirildi.

tarlalar ve meralar, Kravica'daki bir depo, Karakaj'daki bir fabrika, Orahovac'daki bir okul, Cerska Vadisi içinde bulunan bir toprak yol ile Pilica'daki bir kültür merkezi binası da katliam için kullanıldı. Katliamlar, Branjevo köyündeki bir çiftlikte yüzlerce Boşnak erkeğin

öldürüldüğü 16 Temmuz gününe kadar devam etti. Toplu katliamı gerçekleştirenler esasen Bosnalı Sırp Kuvvetlerinde görev yapan personeldi ancak bazı kamera kayıtlarında altı Boşnak asıllı insanı katledenlerin arasında Sırbistan'dan gelen bir polis birliğine mensup kişiler de görüldü. Daha sonra yapılan araştırmalarda katledilen Boşnakların çoğunun el ve ayaklarının bağlı olduğu ve öldürülmeden önce bazı organlarının kesilerek kötürüm haline getirildikleri tespit edildi.

Katliam Sonrasındaki Gelişmeler:

Katliamda öldürülen yetişkin ve ergen Boşnak erkeklerin sayısı hakkında ilk başlarda birbirini tutmayan iddialar ortaya atıldı. Savaşın sona ermesinden sonra anayasal olarak Bosna Hersek'in resmi kurucu unsurlarından biri olan Bosna Sırp Cumhuriyeti, uluslararası baskının

artması üzerine 2004 senesinde Srebrenitsa’da yaşanan “çok büyük suçlar” sonucunda tahminen 7.800 kişinin öldürüldüğünü kabul ederek bir özür metni yayınladı. Bazı kaynaklar, bu rakamla mutabık olmasa da genel olarak katliamda en az 7.000 kişinin öldürüldüğünü kabul etmekte, bazı tahminler ise bu sayının 8.000’den fazla olduğunu ileri sürmektedir.

Bosnalı Sırp Kuvvetleri, katliamda öldürülen Boşnakları 1995 yılının Eylül ve Ekim aylarında büyük iş makineleri kullanarak suretiyle oluşturdukları derin çukurlara topluca gömdüler. Bir şekilde toprak dışında kalmış vücut parçalarını da katliamın izlerini yok etmek amacıyla birbirinden uzak yerlere götürüp sakladıkları için ölen kişilerin cesetlerini bulmak hiç de kolay olmadı. Nitekim bu toplu mezarların birçoğunu bulmak için ABD’nin istihbarat uzmanları uydu fotoğraflarını kullandılar. Toprak, deri, polen, vücut kalıntısı ve elbise parçası gibi bulguların laboratuvarlarda incelenip karşılaştırılarak öldürme işinin nerede ve nasıl gerçekleştirildiği, ardından öldürülen kişinin cesedinin yaklaşık 80 toplu mezardan hangisine getirildiği sonucuna ulaşabilmek için Batılı bilim insanlarının yıllarca çalışması gerekti. 1996 yılında kurulan Uluslararası Kayıp Kişiler Komisyonu adlı bir hükümet dışı kuruluş, 2010 yılı başlarına kadar geçen sürede 6.400’den fazla kişinin DNA testini

tamamladı. Bosna Sırp Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından 2005 yılında yayınlanan bir raporda 19.473 Bosnalı Sırpın katliama karıştığı ve bunlardan yüzlercesinin resmi görevlerinde kaldığı belirtildi.

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, yirmiden fazla kişi hakkında katliam nedeniyle soruşturma açtı. Bosnalı Sırp Kuvvetlerinin Srebrenitsa bölgesinden sorumlu kolordusunun komutanı olan Radislav Krstic 2001 yılında soykırım ve cinayete azmettirmekten suçlu bulundu. Bosnalı Sırp Kuvvetlerinin istihbarat subayı olan Momir Nikolic ise 2003 yılında insanlığa karşı suç işlediğini kabul etti. Adı geçen bu kişiler uzun süreli hapis cezalarına çarptırıldılar. Mahkeme, 2010 yılında Bosnalı Sırp Kuvvetleri içinde yüksek mevkilerde bulunan Vujadin Popovic ve Ljubisa Beara’ya soykırım suçundan dolayı ömür boyu hapis cezası verirken, Drago Nikolic adlı üst rütbeli bir subayı ise soykırımı azmettirmekten ötürü 35 yıl hapis cezasına çarptırdı. 2008 yılında yakalanan Radovan Karadzic’in yargılanmasına ertesi yıl başlandı ve kendisi 2016 yılında verilen kararla soykırım, insanlığa karşı işlenen suçlar ve dokuz ayrı savaş suçundan 40 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ratko Mladic ise 2011 yılında Sırbistan’da yakalanıncaya kadar yargıç karşısına çıkmadı. Hakkında 2017 yılının Kasım ayında verilen karar ile soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı işlediği suçlar nedeniyle ömür

boyu hapis cezasına hükmedildi. Bu ceza 8 Haziran 2021 tarihinde onandı. Sırbistan Cumhurbaşkanı Tomislav Nikolic, Srebrenitsa bölgesinde yaşanan olaylar için soykırım yerine “suç” kelimesini kullanarak 2013 Nisan ayında özür dileyen bir açıklama yaptı.

Hollanda Temyiz Mahkemesi 2011 yılında verdiği bir kararla, 1995’de Srebrenitsa bölgesinde görev yapan Hollanda Barış Gücü Birliğinin Potocari’deki BM yerleşkesinden erkek Boşnakları çıkarmasının ardından, bu kişilerin Bosnalı Sırp Kuvvetleri tarafından öldürülmesi suçunda Hollanda’nın sorumluluğunun bulunduğu sonucuna vardı. Bu karar, BM operasyonlarında görev yapan bir ülkenin yaşanan olaylarda sorumluluğunun bulunmasına aynı ülkenin Temyiz Mahkemesi tarafından hükmedilmesi açısından bir ilk teşkil etti.

Hollanda birinci derece mahkemelerinden bir tanesi ise 2014 yılında verdiği bir kararla, katliamın gerçekleştirildiği bir bölgede 300’den fazla Boşnak erkeğin öldürülmesinden Hollanda Hükümeti’nin sorumlu olduğuna ve bu kişilerin hayatta kalan yakınlarına tazminat ödenmesi gerektiğine hükmetti. Hollanda Temyiz Mahkemesi 2017 yılında bu kararı, Hollanda’nın

hayatını kaybedenlerin yakınlarına ödenecek tazminatın tamamı yerine sadece %30’luk kısmını karşılaması gerektiği şeklinde oy çokluğu ile tadel etti. Mahkeme bu kararına gerekçe olarak, Hollandalı barış gücü askerlerinin eylemlerinden bağımsız olarak Bosnalı Sırp Kuvvetlerinin Boşnakları ele geçirme olasılığının %70 olduğu şeklindeki değerlendirmesini gösterdi. Bu kararlar katliamda Hollanda’nın sorumluluğu

Radovan Karadzic (Mahkeme kararı yüzüne okunurken)

olduğu gerçeğini ortaya koydu.

Sırbistan resmi makamları Kravica’daki bir depoda yaklaşık bin Boşnağın öldürülmesi ile doğrudan ilgili olmakla suçlanan sekiz kişiyi 2015 yılının Mart ayında tutukladı. Bu gelişme, Srebrenitsa Katliamı ile ilgili olarak Bosna ve uluslararası mahkemelerin dışında ilk defa bir Sırbistan mahkemesinin de dava açması açısından önemli bir dönüm noktası oldu. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Lüksün Gizli Tehlikesi

Bir Roma ziyafeti (J. Paul Getty Müzesi)

Romalı yazar Tacitus Roma İmparatorluğu'nun, fethedilen halkların iyi yaşam ve lükse alıştırılarak köleleştirilmesiyle kurulduğunu savunuyordu.

Günümüzde teknoloji de günlük yaşamlarımız için öylesine gerekli hale geldi ki, onun kölesi haline gelmekten kurtulmak imkânsız gibi görünüyor. Tıpkı her lüks gibi, insanoğlunun içine düştüğü kafeslerden birisi...

Herhangi bir şeye bağımlı olmak, o şeyin sizin üzerinizde güç sahibi olmasına olanak sağlar. Bir kişiye ya da bir şeye gereksinim duymak, iyisiyle kötü-süyle kendinizi sınırlamanızdır.

Philippa sosyal medyadan tamamen kopmak istediğine karar verdi. Sosyal medyanın ne denli bağımlılık yapıcı olduğundan endişe duyuyor ve ayrıca bunun kendisine hiçbir yarar sağlamadığını düşünüyor. Fakat

Herhangi bir şeye bağımlı olmak, o şeyin sizin üzerinizde güç sahibi olmasına olanak sağlar.

eğer sosyal medyadan uzaklaşır, Güney Afrika'daki teyzesiyle nasıl konuşacak? Çektiği fotoğrafları ne yapacak? Bir buluşma organize etmek istediğinde bunu nasıl duyuracak?

Trevor ülkeyi terk etmek istiyor. Hükümete güven duymuyor, içinde yaşadığı topluluktan hoşnut değil ve iklimi bile sevmiyor. Fakat ülkesinde iyi bir sağlık hizmeti alabiliyor. Televizyon yayınlarını seviyor. Ayrıca yollardan da memnun.

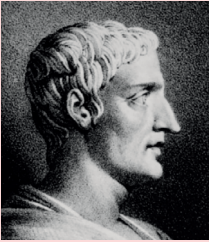
Philippa ve Trevor, lüksün, teknolojinin ve kolay yaşamın bizi nasıl tuzağa düşürdüğünün ya da kapana kısırdığının iki örneği. Bu iki örnek, pek çok yönden modern ve kendimizi bulabileceğimiz iki olgu olmasına karşın, aslında olguların kökeni Romalı yazar Tacitus'a kadar uzanır. Medeniyetin tuzaklarının bizi köleleştirdiği fikridir bu. Nasıl oldu da farkında bile olmadan, faydalı olduğunu ve bize zaman kazandırdığını düşündüğümüz şeyler bizim için asla vazgeçilmez hale geldi?

Roma ordusu, dünyanın gelmiş geçmiş en etkili ve başarılı askeri

güçlerinden birisiydi. Açık arazide lejyonları yenmek neredeyse imkansızdı. Fakat Roma İmparatorluğu, askeri deha ve kılıçların gücüyle inşa edilmedi. Lejyonların gücü bir halkı fethetmeye yetiyordu fakat onlara boyun eğdirmeye değil. Fethedilen halklara boyun eğdiren lüks ve kolay yaşam arzusuydu.

Tacitus, Britanların zincirlerle değil, iyi şarap ve seçkin akşam yemeği ziyafetlerine düşkünlükleri dolayısıyla köleleştirildiklerini yazdı. Britanya Valisi Agricola, Britanya'daki saldırgan kabileleri Roma'nın köleliği için sıcak banyolar, togalar ve Roma eğitimi gibi hoş öğelerle sakinleştirmeye çalıştı. Tacitus şöyle yazıyordu: "Saf Britanlar bu şeyleri 'uygarlık' olarak tanımladılar, oysa bunlar onların köleleştirilmelerinin bir parçasıydı."

Savaş boyalarını sürüp haykıran cengaverler, gönenç ve konfor sayesinde, kibar ve sakin sivilere dönüşmüşlerdi! (Tacitus'un yazdıklarında abartılı noktalar da bulunabileceğini, Britanya'nın hiçbir zaman Roma

Romalı tarihçi Tacitus o günleri şöyle anlatır:

"Böylece bizim giyinme biçimimiz bile moda oldu. Britanlar yavaş yavaş kötü alışkanlıklarımızın büyüüne de kapıldılar. Revnaklardan, hamamlardan, süslü şölen salonlarından çıkmaz oldular. Bu, onların tutsaklığını sürdürmek için düşünülmüş bir eylemdi. Okuması yazması olmayanlar, olana 'uygarlık' adını veriyorlardı."

(Salah Birsal, *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi* s.17-18)

Yeni bir teknoloji ya da hizmet, başlangıçta bir lüktür. Sonra öylesine yaygınlaşır ve gerekli kabul edilir ki, onunla tanışmadan önceki yaşamımıza geri dönemeyiz.

İmparatorluğu'yla Fransa veya İspanya kadar uyumlu olmadığını not etmekte de yarar var.)

İnsanları kazanmak için lüksün kullanılması, tarihsel bir taktiktir. Çin'le ticaret açığını kapatmak isteyen Britanya İmparatorluğu, Çin'i (Hindistan'dan getirdikleri) ucuz afyonla doldurdu. Lüks uyuşturucu bir bağımlılık haline geldi ve İngilizler bu ucuz afyonu Çin'den porselen, çay ve ipek alarak takas ettiler.

Soğuk Savaş da lüks sayesinde kazanıldı. Ucuz Amerikan buzdolapları ve televizyonları kaçınılmaz bir biçimde SSCB'ye girmeye başladığında, Sovyetler böylesi bir zenginlikle karşılaşmayı beklemiyordu. Blok ülkeleri bu "lüks" ürünleri bir

süre sonra gerekli-vazgeçilmez görmeye başladı ve bunları yalnızca ABD verebilirdi!

Bugün kendimizi bulabileceğimiz örnek ise Big Tech* ile olan ilişkimizdir. Facebook, Apple ve Google gibi şirketler, yavaş ve emin adımlarla yaşamlarımızı algoritmalarına ve platformlarına bağlıyorlar. Sosyal medya kasıtlı olarak bağımlılık yapacak şekilde

düzenlenmiş ve tasarlanmıştır. Bulut tabanlı depolama gibi zamandan veya paradan tasarruf sağlayan hizmetler öylesine evrensel hale geldi ki, geriye dönmek imkânsız hale geliyor. Ve artık o kadar çok şifremiz var ki, bazılarını hatırlamamız mümkün olmuyor. Yine teknoloji-den yardım umuyor, telefonlarımızın ya da uygulamalarımızın bizim için şifreler üretmesine ve onları saklamasına izin veriyoruz.

Yeni bir teknoloji ya da hizmet, başlangıçta bir lüktür. Sonra öylesine yaygınlaşır ve gerekli kabul edilir ki, onunla tanışmadan önceki yaşamımıza geri dönemeyiz. Yani "istek" artık "ihtiyaç" haline gelir ve arz da "vazgeçilmez" haline...

E. M. Forster ve kitabı

E. M. Forster'ın novellası "Makine Durur"-da, yaşamın tüm gerekliliklerinin bir makine tarafından sağlandığı bir dünya anlatılıyor.

Yemek, müzik, giysiler, banyo, edebiyat ve arkadaşlarla iletişim kurmak için düğmeler var. Bu bilimkurgu öykününün ne denli ileriye gören bir eser olduğu açık değil mi?

Bugün Uber, Skype, Hello Fresh ve Amazon Prime kullanıyoruz. Arkadaşlarımız ve ailemiz de "makinenin" diğer ucunda.

Teknolojiyi her ne kadar özgürleştirici olarak görmüş olsak da, bizi kapana kısırdığı gerçeğini yadsıyamıyoruz. Tacitus'un anlatımıyla, "bir zamanlar lüks olarak gördüğümüz şeylerin kölesi" haline geldik. Ve yaşamlarımıza şöyle bir dönüp bakarken, bu zincirlerimizi mutlu bir şekilde takmayı seçebilir ya da onları atmaya cesaret edebiliriz. •

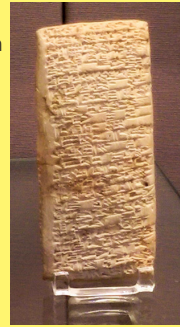
sabriyeasirbd@gmail.com

(*) Big Tech: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bilgi teknolojileri sektörünün en büyük beş şirketi

Çeviri kaynağı yazı: "Lessons from the Roman Empire about the danger of luxury", Jonny Thomson, 9 Nisan 2021, bigthink.com

Dünyanın bilinen ilk müşteri şikâyeti

Hem resmi hem de kişisel mektupları içeren binlerce Mezopotamya tableti arasındaki bir örnek, tarihte kaydedilen ilk müşteri şikâyeti ve kötü giden bir iş ilişkisinin kanıtı olarak öne çıkıyor: Yaklaşık 4 bin yıl önce Nanni adlı bir kişi, son zamanlardaki bakır sevkiyatı konusunda tüccar Ea-nasir'a hoşnutsuzluğunu dile getiriyor: "Bana 'Gimil-Sin gelince ona kaliteli bakır külçeler vereceğim' demiştin. Sonra gittin fakat bana söz verdiğin şeyi yapmadın. İyi olmayan külçeleri temsilcim Sit-Sin'in önüne koydun ve 'Almak istiyorsan al, almak istemiyorsan git' dedin. Beni ne sanıyorsun da böyle hor görüyorsun? Şunu bil ki bundan sonra senden kaliteli olmayan hiçbir bakır kabul etmeyeceğim. Bundan sonra külçeleri kendi avlumda tek tek seçerek alacağım ve sana karşı reddetme hakkımı kullanacağım. Çünkü sen beni hor gördün."

Şehit Öğretmenler

1

Yazan: KEMAL TÜRK

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bir şehit öğretmenler listesi yayınlamış. Listeye, Google arama motoruna “şehit öğretmenler listesi” diye yazıldığında meb.gov.tr adresinden ulaşılabilir. Listenin

2007 yılında düzenlendiği ve o günden bu yana güncellenmediği anlaşılıyor.

Listede günümüze değin farklı yer ve zamanlarda, çeşitli nedenlerle şehit olmuş 155 öğretmen adı yer alıyor. Listede adı yazılan şehit

11.05.1917-Irak	<u>Abdulkerim USTA</u>
31.10.1917-Filistin	<u>Mahmut KARABEKİROULLARI</u>
20.09.1918-Filistin	<u>SULEYMAN</u>
23.12.1930-Menemen	<u>Mustafa Fehmi KUBILAY</u>
26.06.1979-Gaziantep	<u>Mehmet SAYGIGUDER</u>
14.01.1980-İstanbul	<u>Recep ÇAKIR</u>
7.04.1980 Ağrı	<u>Nezvat Demirci</u>
28.05.1980-Batman	<u>Fevzi LATES</u>
2.06.1980-İstanbul	<u>ALL İNCEKARA</u>
5.07.1980-Adana	<u>Ergun FROL GURSESÖĞLÜ</u>
15.05.1987-Mazgirt	<u>İsa KARAAŞLAN</u>
21.05.1987-Diyarbakır	<u>Asım ÖZDEN</u>
25.05.1987-Mardin	<u>Aydın AÇUN</u>
4.11.1987-Diyarbakır	<u>Tahir CİVİL</u>
12.11.1987-Şırnak	<u>Senol AKAR</u>
11.01.1988-Mardin	<u>Adem AKDENİZ</u>
12.03.1988-Batman	<u>Huseyin AYDEMİR</u>
25.03.1988-Mardin	<u>Muhammed YILDIZ</u>

öğretmenin butonuna tıklandığında ulaşılabilen fotoğraflarıyla birlikte kısa özgeçmiş bilgileri de veriliyor. Ancak bu bilgilerde nasıl bir olayla, kim ya da kimler tarafından şehit edildiğinin ayrıntıları yer almıyor.

Şehitler listesi, bu içerikte bir derlemenin yapılmış olması açısından olumlu, ancak eksik ve yetersiz bir çalışma. Böylesi önemli bir konunun daha titiz ve ayrıntılı bir araştırma ürünü olması beklenirdi. Öyle ki yakın geçmişteki terör kurbanı öğretmenlerin bazıları bile listeye alınmamış. Bu bağlamda konuya duyarlı kişiler internet ortamında listeye alınmasını gerekli gördükleri ek şehit öğretmen listesi yayınlamışlar. Bu yazı da listede görülen bu eksiklikten hareketle kaleme

alınmıştır.

Listenin incelenmesinden anlaşıldığı kadarıyla bir dönem sınırlamasına gidilmemiş. Listenin başında Birinci Dünya Savaşı'nda cephede şehit olmuş iki öğretmenin adı yer alıyor. Sonrasında Kurtuluş Savaşı ve hemen sonrası atlanarak 1930'a geçilip Kubilay'ın adı veriliyor. Bu durumda insanın aklına hemen şu soru geliyor:

Kurtuluş Savaşı'nda şehit olan hiç öğretmen yok mu?

Oysa ulusal bağımsızlık savaşımında öğretmenlerin cepheye gittikleri ve düşmanla süngü süngüye

savaşışıkları bilinen bir gerçektir. Bu konuda -aşağıda ikisine kısaca değindiğimiz- akademik çalışmalar da yapılmıştır. "Kurtuluş Savaşı'nda bazı öğretmenlerin cepheye koşarak düşmanla mücadele ettikleri, bazılarının şehit düşükleri de görülmektedir. Özellikle 1921 başlarında düzenli ordu kuruluncaya kadar öğretmenlerden Kuvayı Milliye hareketi içinde silahlı örgütlenme yapanlar ve mücadeleye katılanlar çoktur. Bazı yerlerde de öğretmenler gece asayiş için nöbet tutup, gündüz de derslerine gitmişlerdir.

■ Hayrullah Efendi.

(*Maraş Lisesi'nin genç matematik öğretmeni*)

Fransız işgal ve zulümleri

üzerine beş-on arkadaşıyla dağa çıkmış, işgalcilerin cephane ve kuvvetlerini vurmak için mücadele ederken şehit düşmüştür.¹

Hayrullah Efendi, Fransız işgal ve zulümleri üzerine beş-on arkadaşıyla dağa çıkmış, işgalcilerin cephane ve kuvvetlerini vurmak için mücadele ederken şehit düşmüştür.

“Merzifon Amerikan Koleji’nin bölgedeki faaliyetleriyle bir okul olmaktan çok, siyasi bir kulüp olduğu ortaya çıkmıştı. Rum çetelerinin gittikçe artan tecavüzleri ve bunun yarattığı asayişsizlik, içte büyük bir anarşi unsuru olmaya başlamıştı. Bu arada Kolejin Türkçe öğretmeni Mehmet Zeki Bey 14 Şubat 1921’de bir silahlı saldırı ile öldürülmüştür. Koleje yapılan baskın sonrasında yapılan soruşturma neticesinde Mehmet Zeki Bey’in Merzifon Amerikan Koleji’nin yönetim kurulu kararıyla, Kolejdeki bölücü faaliyetleri ihbar edeceği endişesi sonucu şehit edildiği anlaşılmıştır.”²

Hayrullah Efendi ile Mehmet Zeki Bey, Kurtuluş Savaşı’nda şehit olan pek çok öğretmenden sadece ikisidir. Bu açıdan, Kurtuluş Savaşı’nda şehit olan öğretmenlerin,

Bakanlığın hazırladığı şehit öğretmenler listesinde bulunmamasının gerekçesi merak konusudur.

MEB’in listesinde açıklayıcı bilgiler yer almadığından listenin düzenlenme ölçütleri belli değildir. Listede yer alanların ortak özelliği nedir? Hangi dönemleri kapsamaktadır? Salt ailesine şehit aylığı bağlananlar mı listeye alınmıştır? Görevi başında ölen öğretmenler şehit sayılmış mıdır?

İncelenmesinden anlaşıldığı kadarıyla liste, daha kapsamlı, titiz bir arşiv çalışmasıyla yeniden düzenlenmeye muhtaç durumdadır.

Biz sağlıklı bir şehit öğretmenler listesi oluşmasına katkı amacıyla aşağıda andığımız öğretmenlerin ve araştırmalarla ortaya çıkacak diğer şehitlerin de listeye alınması gerektiğini düşünüyoruz.

■ Mehmet Zeki Dündar Alp

(Unutulan Cumhuriyet Şehidi)

Mehmet Zeki (Dündar Alp), 1896 Arapkir doğumludur. Elazığ’ın Dedepınarı (Çulçapur) Köyü’nden Kamber Çavuş’un oğludur. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nu 1913 yılında bitirip çeşitli okullarda görev yaptıktan sonra eski adıyla Çapakçur, günümüzdeki adıyla Bingöl İlkokulu’nda başöğretmen olarak çalışır. Mehmet Zeki Bey dönemin

yaygın akımının etkisiyle kendisine eski Türk beylerinden Dünderalp'in adını uygun bulur.

Görev yaptığı dönem içinde çevresindeki gelişmeleri izleyerek Doğuda büyük bir gerici/bölücü isyan çıkacağını sezer, durumu bir tutanakla saptayıp Kaymakama bildirir. Ancak Kaymakam ve Vali onu

taşındığı Lice'de ilçeyi ele geçiren isyancılar tarafından 23 Nisan 1925 günü evi basılır; eşinin, yeğenin ve oğlunun gözü önünde linç edilerek öldürülür. Cansız bedeni bir atın kuyruğunu bağlanarak Lice sokaklarında gezdirilir, okul bahçesine atılan cenazesine iki gün boyunca kimse yaklaşılmaz.

Mehmet Zeki Dünder Alp, can güvenliğini sağlamak için taşındığı Lice'de ilçeyi ele geçiren isyancılar tarafından 23 Nisan 1925 günü evi basılır; eşinin, yeğenin ve oğlunun gözü önünde linç edilerek öldürülür.

ciddiye almayarak önce başöğretmenlikten, sonra da meslekten çıkarılırlar. Zeki Bey İçişleri Bakanlığına, Başbakanlığa ve Mustafa Kemal'e telgraflar çekerek yakın zamanda bir isyan çıkacağı bilgisini verir. Vali ve Kaymakam iddialarını sürdüren Mehmet Zeki Bey'i mahkemeye vererek paraya çevrilen hapis cezası almasını sağlarlar. Hapis kararından üç gün sonra Zeki Bey'in öngörüsü doğrultusunda Şeyh Sait isyanı patlak verir, Zeki Bey, kendisinin ve ailesinin yaşamını tehlikede gördüğünden Lice'deki eniştesinin yanına taşınır.

Can güvenliğini sağlamak için

Mehmet Zeki Bey, Cumhuriyet uğruna mücadeleye ede ede can vermiş ilk cumhuriyet şehidimizdir. Bugün bir fotoğrafına bile ulaşamadığımız Mehmet Zeki Dünder Alp, Millî Eğitimin şehitler listesinin en başına adını büyük harflerle yazdırmayı ve

şehitliği sonuna kadar hak etmiş bir öğretmendir.³

■ Selahattin Şimşek

(Zap Suyu'nun Aldığı Yaşam)

Selahattin Şimşek, 1929 yılında Sivas ili Gemerek İlçesi'ne bağlı Çepni Köyü'nde doğar. 1944'te Pazarören Köy Enstitüsü'nü bitirdiğinde 16 yaşındadır. Gemerek İlçesi'nin Dendil Köyü'nde 10 yıl ilkokul öğretmenliği yapar. Askerliğini yaptıktan sonra bir yıl da Tekmen Köyü'nde çalışır. 1957 yılında girdiği Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nü 1959 yılında bitirerek Hakkâri'ye İlköğretim

Selahattin Şimşek, üzerinde köprü olmayan Zap Suyu'nu geçip Oramar'a ulaşmak isterken Zap Nehri'nin azgın sularına kapılarak kaybolur.

Müfettişi olarak atanır.

5 Mayıs 1960 günü katıra binerek denetim yapmak üzere sınır köyü Oramar'a (Dağlıca'ya) doğru yola çıkar. Üzerinde köprü olmayan Zap Suyu'nu geçip Oramar'a ulaşmak isterken Zap Nehri'nin azgın sularına kapılarak kaybolur.

İzlenimlerini kaleme alan Selahattin Şimşek'in yazıları Yeni Ufuklar, Eğitim Yolu, Köy ve Eğitim, Yücel, Demet, Varlık, Pazar Postası, Cumhuriyet, Yenilik gibi gazete ve dergilerde yayınlanmıştır.

Hakkâri'deki müfettişlikle ilgili gözlemlerini "Hakkâri Dedikleri", yaylalara ilgili notlarını ise "Kara Sivri" adıyla kitaplaştırmıştır.

"Köycü Oktay" adlı romanı 1975 yılında TRT tarafından "yılın çocuk kitabı" seçilmiştir.

Kendisi gibi Köy Enstitülü,

eğitimci yazar ve şair olan Mehmet Başaran onunla ilgili aşağıdaki dizeleri kaleme almıştır:

*Şimdi Hakkâri, Oramar
Selahattin.*

*Yarım kalmış öyküler,
romanlar Selahattin.*

*Aydınlığa, mutluluğa
yollar, Selahattin.*

*Ben heykel yapmasını
bilmem,*

*Zap Suyu, sen neler ettin?
(...)⁴*

Mehmet Yapıcılar- Hasan Güneş

(Okul Yolunda Donarak

Ölenler)

1981 yılının şubat ayında, yarıyıl tatili bitmiş, öğretmenler görev

yerlerine dönmektedirler. Hasan Güneş ve Mehmet Yapıcılar da onlardan ikisidir. Hedefleri Çorum ili Kargı ilçesi Sürek Köyü'dür. O günün ve mevsimin koşullarında köye motorlu bir taşıt aracı yoktur. Kargı'dan yaya olarak yola çıkarlar. Diğer arkadaşları görev yerlerine ulaştıkları halde onlar ulaşamazlar. Çünkü çetin kış koşullarına dayanamayıp

köy yolunda donarak ölürlər.

İki öğretmenin görev yolunda donarak ölmeleri gazete

Selahattin Şimşek'in ödüllü çocuk kitabı "Köycü Oktay"

Mehmet Yapıcılar- Hasan Güneş Diğer arkadaşları görev yerlerine ulaştıkları halde onlar ulaşamazlar. Çünkü çetin kış koşullarına dayanamayıp köy yolunda donarak ölürler.

manşetleriyle ve TRT'nin haber bültenleriyle tüm ülkeye duyurulur.

Ve zaman içinde unutulup giderler.

Bizi çok etkileyen bu olayı bir ağıtla gelecek kuşaklara aktarmak da bizim görevimiz olmuştur.

Şehit Öğretmene Ağıt

*Karda kışta gitmek için işine,
Veda ettin yaranına eşine,
Yürüdüñ canını takip dişine.*

*Uyan öğretmenim kalk da yola düş,
Dondurur insanı zalim karakış.
Sen gidende köy yolları kış idi,
Yel vurdu da ciğerlerin üşüdü,
Çocuklara ders vermesi hoş idi.
Uyan öğretmenim yolunu gözler,
Yollara dökülmüş minicik gözler.
Az ücretle çok görevler üstlendin
Halkına güvündin, halka yaslandın,
Kar yüzüne vurdu vurdu ıslandın.
Uyan öğretmenim üşümez misin?
Karanlığa ışık taşıyamaz mısın?
(...) ⁵•*

*Gelecek ay: Şehit öğretmenlerimiz;
Aysun Karalar-Burçin Uysal-Ramazan
Kocaoğlu*

1. Yrd. Doç. Dr. Betül Aslan (Atatürk Üniversitesi Kurum Karabekir Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi), Kurtuluş Savaşı Döneminde Eğitim Faaliyetleri İçerisinde Öğretmenlerin Durumu.

2. Mustafa Yahya METİNTAŞ, Mehmet KAYIRAN, Pontus Sorunu: Tarihi Seyri ve Çözüm Çalışmaları, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Haziran 2014. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/113437>

3. C. Türkmen, Öğretmen Dünyası, Mart 2019, Sayı 471.

4. blog.milliyet.com.tr/egitim-aniti-selahattin-simsek
blog.milliyet.com.tr/hakkari-dedikleri
ondergazetesi.com.

tr.koy-enstitüleri-15-gorev-sehidi-bir-koy-enstitüli

5. C. Türkmen, Öğretmen Dünyası, Mayıs 1981
Zeki Sarhan, Dünyanın Bütün Çiçekleri/Öğretmenlik Şiirleri, s. 105.

“• Öğretmen bir kandile benzer, kendini tüketerek başkalarına ışık verir.

• Bir topluluk, ulus olabilmek için mutlaka eğitimcilerle, öğretmenlere muhtaçtır. Onlar ki, toplumu gerçek bir ulus haline getirirler.

• Toplumun düşmanı cehalet, cehaletin düşmanı öğretmenlerdir.”

Mustafa Kemal Atatürk

UMUT VARSA YAŞAM VAR

1950'lerde Harvard Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada fareler su dolu bir havuza bırakılıp suda kalmaya ne kadar dayanabilecekleri gözlemleniyordu.

Araştırmacıların gözlemlerine göre fareler ortalama 15 dakika su üzerinde kalmaya çalışıp sonrasında batıyorlardı.

Araştırmacılar farelerin tam batmaya başladığı, tükenme noktasında fareleri sudan çıkarıp kuruladılar ve birkaç dakika dinlenmelerine izin verdikten sonra araştırmanın ikinci bölümü için tekrar suya attılar. Unutmayın, birinci deneyde güçlerini sonuna dek kullanıp, batmaya başladıkları anda kurtarılmışlardı. Fareler bu kez ne kadar süre suya batmadan kaldılar dersiniz?

15 dakika daha? 10 dakika?.. 5 dakika? Hayır! Tam 60 saat! Evet, bir yazım hatası yok, tam 60 dakika yüzdüler.

Nazi kamplarından sağ çıkmayı başaranların ortak özellikleri asla kurtarılabacaklarına olan inançlarını kaybetmemeleri, içinde oldukları zor koşullarda sadece hayatta kalmaya çalışarak beklemeleriydi.

Farelerin birinci deneyde ancak 15 dakika dayanıp suya batmaya başladıktan sonra kurtarılmaları, hayatta kalmalarının imkansız görüldüğü bir anda sudan çıkarılmaları, onların deneyin ikinci bölümünde mucizevi bir şekilde 60 saat yüzmelerini sağlamıştı.

Hepimizin kendimizi hayatın kıyısında hissettiğimiz, bir çıkış yolu

bulamadığımız, her şeyin bittiğini düşündüğümüz anlar olmuştur ya da olabilir.

Pek çok kişi ne yazık ki, belki de suya düştüğü, çıkmazda hissettiğinde 15 dakika çırpındıktan sonra kurtulmanın imkansız olduğuna inandığı için kendi gücünü sonuna dek kullanmak yerine vazgeçmeyi seçiyor. Hayatını kaybediyor, işini kaybediyor, sevdiklerini kaybediyor.

Nazi kamplarından sağ çıkmayı başaranların ortak özellikleri asla kurtarılabacaklarına olan inançlarını kaybetmemeleri, içinde oldukları zor koşullarda sadece hayatta kalmaya çalışarak beklemeleriydi.

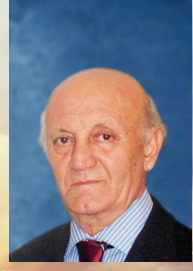
Bizi hayata bağlayan can simididir umut. Umud varsa, yaşam var. Düştüğümüzde elimizden tutup kaldıracak kimse yoksa, kendimiz ayağa kalkıp, üstümüzü başımızı silkeleyip, yaralarımızı sarmayı öğrendikten sonra bizi hiç kimse yıkamaz. Umudunuz ve kendinize inancınız hiç tükenmesin. •

nuraybartoschekbd@gmail.com

Bir gün her şeyin daha iyi olacağını düşünmek umudumuz bugün her şeyin iyi olduğunu düşünmek yanılığımızdır. -Voltaire

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

IŞIK DOĞU'DAN YÜKSELİR

“İlim ve sanat takdir edilmediği yerden göç eder.” İbn-i Sina

“Eğer 1000’ li yıllarda Nobel ödülleri dağıtılıyorsa, neredeyse tümünü Anadolu’ dakiler alırdı.” Tarihçi Martin Kramer

İlk kâğıt fabrikasını kuran, mikro-
bu ve atomu tanımlayan, kızamık
ve çiçek hastalığını keşfeden, ilk
göz ve kanser ameliyatını yapan,
cüzzamın ve veremin tedavisini
ilk uygulayan; büyük, küçük kan

dolaşımını bulan, trigonometriyi,
tanjant ve kotenjantı ilk kullanan,
dünyanın çevresini, yıldızların yer
açıklıklarını ilk ölçen, ilk uçağı,
denizaltını yapan, yer çekimini bu-
lan, ilk dünya haritasını çizen fakat

hakkı teslim edilmemiş ve göz ardı edilmiş Türk ve Müslüman bilim adamlarını saygı ile anıyoruz. Onlar buldular, keşfettiler ama Batı geliştirdi.

Botanik, astronomi, metalurji, coğrafya, matematik ve tarih gibi çok çeşitli alanlarda çalışmaları ile ünlü Dinaverî, İran-Dinaver (828-896) bölgesinde doğmuş ve Anadolu'yu da gezerek eserlerine aktarmıştır. Evinin çatı kısmını rasathane yapmıştır.

Cerrahide dikiş malzemesi olarak ilk

kez hayvan bağırsağını kullanmış, tıp ile ahlâk arasında ilişki üzerinde durmuş, tıp biliminde deney ve gözlemlerin önemine vurgu yapmıştır. Rey şehrinde doğan Ebubelir-Er-Râzî (865-932) fizik, felsefe, tıp, kimya alanlarında iki yüzden fazla eser vermiştir.

X. yüzyılın önde gelen astronom ve astrologlarından Ebu Ma'sher El Belhî (785-886), med-cezir (gel-git) olayını ilk keşfeden bilginidir. Ona göre, "*zamani belirleyen ve mevsimlerin meydana gelmesini sağlayan yıldızlar, elbette ki her şahsın ahlâk, karakter ve psikolojik*

yapısı üzerinde de etkili olacaktır."

Türkistan'ın Farab şehrinde dünyaya gelen, Buhara, Bağdat, Şam, Kahire, Harran ve Halep gibi zamanın önemli ilim merkezlerini dolaşan, tıp, felsefe, mantık, matematik, musiki ve siyaset bilimi alanlarında eserler veren Farabî (870-950), ilimleri sınıflandırmış, Türk kimliğini ve töresini bırakmamıştır.

Ebubelir-Er-Râzî

Dünya tarihinde ilk defa 794'te Bağdat'ta kağıt fabrikasını kuran, -Gutenberg'e ilham veren ve tüm dünyada yeni bir devrin başlamasına çığır açan, Abbasi İmparatorluğunda on yedi yıllık vezirliği sırasında büyük hizmetler yapan İbni Fazıl (739-805) ilmin yayılmasını kolaylaştırdı.

İnsanın uçuşması konusunda ilk ilmi ve pratik teşebbüsü, İslam bilgini Endülüslü İbni Firnas'ın (?-888) yaptığı tarihi kaynaklarda yer almıştır.

Fen alanında hemen her dalda yüksek bilgi sahibi olan El-Kindi

(9.yy), sınırların özgül ağırlıklarını ölçen, geometride açılar ilk defa pergel ile ölçen, 20 ayrı sahada 270 eser veren bilim insanı.

Ebu Reyhan Muhammed bin Ahmet el-Birûnî

Asya'da tarihi bir bölge olan Harezm'de doğan (973-1051) ,dünyanın döndüğünü ilk bulan, Ümit Burnu, Amerika ve Japonya'nın varlığından bahseden ilk Müslüman-Türk bilim adamı Ebu Reyhan Muhammed bin Ahmet el-Birûnî'dir. Çok yönlü bir bilim adamı olan Birûnî, astronomi üzerine yaptığı çalışmayı Gazneli Mahmut'un oğlu Mesut'a sundu. Sultan Mesut da bunun üzerine, kendisine dönemin en değerli armağanı olan bir fil yükü gümüşü hediye edince, "Bu armağan beni baştan çıkarır, bilimden uzaklaştırır." diyerek bu hediyeği geri çevirdi

Tarihi İpek Yolu üzerinde Meşhed ile Semerkand arasında ticaret ve bilim durağı olarak bilinen kentlerin anası Merv'in "ateşin ilk defa bulunduğu yer" olarak tanınması ile

ilgili olarak ortaya çıkan çok sayıda efsane bulunmakta, şehrin gizini ve özünü bu sözlü ve yazılı kültür ürünleri anlatmaktadır... Tarihi

kentler üzerine çok sayıda sözlü kültür ürünü bulunduğu gerçeği edebiyat tarihinde önemli yerini almış bulunmakta.

Dede Korkut,Hoca Ahmet Yesevi, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Ali

Şir Nevai, Mahdum Kulu, Abay, Bahtiyar Vahapzade ve Tarihi İpek Yolu'nda iz bırakan tüm yetkin ve seçkin insanları unutmuyoruz.

İlim tarihi araştırmacısı Will Durant, Medeniyet Tarihi'nde şu bilgilere yer verdi:

"Kâğıt imalat metodu Müslümanlar tarafından Sicilya ve İspanya'ya sokuldu. Oradan Fransa ve İtalya'ya geçti. MS.105 tarihinden itibaren Çin'de kullanıldığını gördüğümüz kâğıdı, 707 tarihinde

Will Durant

Mekke, 800 tarihinde Mısır, 950' de İspanya, 1100' de Bizans, 1102' de Sicilya, 1228' de Almanya ve 1309' da İngiltere' de görüyoruz..."

Tarihi ilim haline getiren sosyolog ve şehircilik uzmanı, köy-kent farklılaşması hakkında toplumsal çözümler getiren İbni Haldun (1332-1406), Tunus, Endülüs ve Mısır bölgesinde yaşadı.

İlk sistem mühendisi, Leonardo Vinci'yi etkilen ilk sibernetikçi ve elektronikçi, robot biliminde çalışmalar ile ünlü Cizre'de doğan Cezerî (1136-1206) bilgisayarın babasıdır. Oysa bilgisayarın babası yanlış olarak İngiliz matematikçi Charles Rabbage olarak bilinir.

Avrupalılardan dört yüz yıl önce ilk zooloji ansiklopedisini yazan, dünyada ilk kez hayvanların ilmi tasnif ve tasvirini yapan Demiri (1349-1405) Mısır'ın Dimyat şehri yakınlarında doğmuştur.

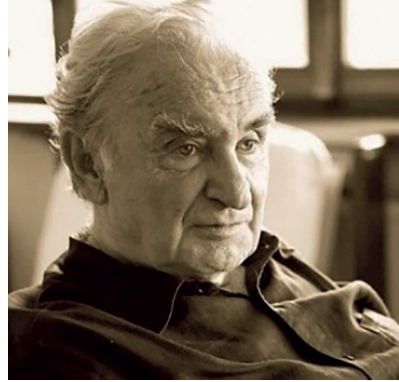
Semerkant'ta doğan, astronomi ve matematik alanında önemli hizmetler veren Ali Kuşçu (1403-1474), Uluğbey'in kurduğu gözlem evinin yöneticisi olmuş, Akkoyunlu Uzun Hasan'ın yanına gitmiş, İstanbul'a geçerek Fatih Sultan Mehmet ile görüşmüş ve etkin olmuş bir bilim adamıdır.

Akşemseddin (1389-1459), Pastör'den önce mikrobi bulan ilk bilim adamıdır. İstanbul'un fethinin manevi babasıdır. Fatih Sultan Mehmet'in hocasıdır.

Doğan Kuban şöyle demekte: *"Geçmiş sorgulamayan toplum*

geleceği kuramaz. Çağdaş teknolojiyi kullanan, fakat akli geçmiş toplum modellerinde kalmış olan bir toplum geleceğini programlayamaz."

Endülüs'te yetişen meşhur astronomi âlimlerinden, keşif ve hizmetleri ile ün salmış Zerkalı (1029-1087), Batlamyus'un aksine dünyanın gerçek yörünge noktası hareketini ve güneşin ta'dil merkezinin asırlık değişikliğe bağlı olduğunu keşfederek kanuna bağladı.

Doğan Kuban:
"Geçmiş sorgulamayan toplum geleceği kuramaz..."

Böbrek taşlarının nasıl çıkarılacağını öğreten ilk böbrek ameliyatını gerçekleştiren, eserleri ve uygulamaları ile tıp tarihinde derin izler bırakan Cerrahî (936-1013), Müslüman cerrahların babası olarak kabul edilir.

Atatürk:
**“Şimdi günün
ağardığını nasıl
görüyorsam,
uzaktan
bütün Doğu
milletlerinin
uyanırlarını öyle
görüyorum”**

Çağının en büyük astronomu ve trigonometride yeni çığır açan ünlü bir âlim ve bilgin ve olgun bir hükümdar Uluğ Bey(1393-1449),-Semerkant'ta bir medrese ve bir de rasathane yaptırmıştır.

İnsanoğlu gök yüzünü her zaman izlemiş güneş, ay ve yıldızların değişen hareketlerini tablolarla aktararak ve takvimler yaratarak hayatını yönlendirmiştir. Bilim bu alanda araştırmalara ağırlık vermiş.

Tarihi İpek Yolu'nda iz bırakan bilgin, seyyah, sanatkar ve diplomatlar, dünya tarihine ışık tutmaktadır. Doğu'nun bilim, tarih, kültür ve

diğer zenginlikleri yeni buluşlarla taçlanmışsa da gelişmeleri Batı'da daha etkin ve yaygın olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk, esir milletlerin kurtuluşlarına daima arka çıkmıştır. Ona göre hiçbir memleket yabancı bir devletin sömürgesi olmamalıydı. Türkiye'ye gelen bir Mısır elçisi diyor ki:

“1933 Mart'ında Mustafa Kemal'in Mısır elçiliğine gelişini hatırlıyorum. Sabah oluyordu. Şafak sökmek üzereydi. Neşe içinde olan Mustafa Kemal Paşa, 'Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız' dedi. Ufukta ilk günün ışıkları belirmişti:

'Şimdi günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün Doğu milletlerinin uyanışlarını öyle görüyorum' dedi. Bağımsızlık ve hürriyetlerine kavuşacak daha pek çok kardeş milletler vardır. Bu milletler bütün güçlüklerle, bütün engellere rağmen, her şeyi yenecekler ve kendilerini bekleyen güzel geleceğe kavuşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünde yok olacak ve yerlerine, milletlerarası hiçbir renk, din, ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı gelecektir. Biraz durdu, şu sözleri ilave etti:

'Size bu sözleri söyleyen Cumhurbaşkanı değil, Türk milletinin sadece bir ferdi olarak Mustafa Kemal' dir dedi.' •

yahyaaksoybd@gmail.com

Kaynak: -F Falih Rifki Atay, Babamız Atatürk, 2. Baskı, İstanbul 1966, s.134-135.
-Atatürk'ten Gençliğe Unutulmaz Anılar, Ahmet Gürel, Mayıs 2009)

Doğanın Gizemi

Yücel Aksoy

Havanın Vitaminleri

Ormanda yürürken, dağ havasını ciğerlerimize doldururken, deniz kenarında dinlenirken, yüksekten gürül gürül dökülen bir şelalenin yanındayken, neden kendimizi daha sağlıklı, daha enerjik, daha huzurlu duyumsarız? Çünkü bu ortamlarda yüksek oranda negatif iyon vardır.

Tüm gün kapalı alanlarda, bilgisayar karşısında, yapay ışıklandırılmış ortamlarda saatlerce çalışıp, eve gelince, dev ekran televizyon karşısında zaman geçirince neden kendimizi yorgun, bitkin, hatta tükenmiş duyumsarız? Çünkü bu ortamlarda da yüksek oranda pozitif iyon vardır.

Negatif iyonlar, en yüksek oranda suyun hareket etmesiyle oluşur.

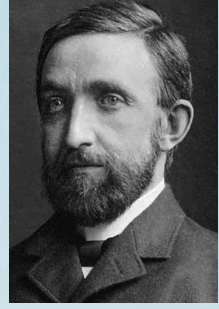
Nedir bu yaşamımızı olumlu ya da olumsuz etkileyen iyonlar?

Yaşamımızın en büyük nedeni olan hava, **iyon** adını verdiğimiz, negatif ve pozitif yüklü parçacıklarla doludur. Ayrıntıya girmeden **iyon** nedir tanımlayacak olursak, bir ya da daha fazla elektron kazanmış ya da yitirmiş elektrik yüklü atom gruplarına **iyon** denir. Atom ya da molekül, elektron kaybederse “pozitif iyon”, elektron kazanırsa “negatif iyon” olarak adlandırılır.

Adı olumsuzluk çağrışırsa da,

negatif iyonlar, pozitif enerji yük- lüdür ve bedenimiz için yararlı ol- duğundan “**havanın vitaminleri**” olarak adlandırılıyolar.

Negatif iyonlar, en yüksek oranda suyun hareket etmesiyle oluşur. 1905 yılın- da Nobel Fizik Ödülü’nü kaza- nan Dr. Philipp Lenard, »

Dr. Philipp Lenard

su damlacıklarının birbiriyle çarpışarak negatif iyon ürettiğini kanıtladı. (Lenard Etkisi) Yükseklerden düşen suyun oluşturduğu şelaleler, doğada en büyük negatif iyon üreticileridir. Örneğin Niagara Şelalesi çevresinde negatif iyon sayısı ortalama olarak $100.000 \text{ adet/cm}^3$ saptanmış.

Kıyıya ya da kayalara çarpıp köpükler saçan deniz, akarsular, büyük ya da küçük ölçekte fıskiyeler, yağmur, hatta yoğun ve yorucu bir günün sonunda aldığımız duşlar da yine negatif iyon üretirler. Dünyamızın $2/3$ 'sini kaplayan okyanusların hareketi de yine negatif iyon üreticileridir.

Bitkilerin fotosentez ile ürettiği oksijen, negatif iyon yüklüdür. Ağaçlık alanlarda gezirken duyumsadığımız ferahlığın nedeni de işte bu negatif iyonlardır.

Bir başka negatif iyon üretimi, rüzgârlı, şimşekli, fırtınalı havalardır.

Gezeğimizde yaygın olarak bulunan toryum, uranyum, radyum, aktinyum gibi radyoaktif elementler, atmosferde bozunarak kozmik ışın

yayarlar. Kozmik ışın iyonizasyonu, yeryüzündeki negatif iyonun %20'sini oluşturur.

Buraya kadar saydıklarımızı bir tablo olarak gösterecek olursak:

Doğada Bulunduğu Yer Negatif İyon Yoğunluğu

İyon/cm³

Şelale eteklerinde	50.000
Dağlarda	8.000
Deniz kıyılarında	4.000
Ormanlarda	3.000
Kent Dışında	1.200
Kent İçinde	200
Konutlarda	20
Otomobillerde	14

Yüksek negatif iyon içeren alanlar, doğanın bize sunduğu yaşam mabetleridir.

Atom ya da molekül, elektron kaybederse "pozitif iyon" adını alır demiştik. Bilgisayar, televizyon, cep telefonu, modem, floresan ışık, ses sistemleri, yazıcılar, mikrodalga fırın, klima, modern bina yapımına kullanılan malzemeler, her ne

Bitkilerin fotosentez ile ürettiği oksijen, fıskiyeler, duşlar... negatif iyon üretirler.

kadar yaşam kalitemizi yükselttiği düşünülse de yoğun bir pozitif iyon üretimine yol açıp, sağlığımızı olumsuz yönde etkiler. Havasız çalışma ortamları, sentetik boya, sentetik giysiler, sentetik mobilya ve yer döşemelerini de unutmamak gerekir.

Uzun süre araç kullandıktan sonra aşırı gerginlik ve stres halinin ortaya çıkmasının nedeni yine araç içinde bulunan pozitif iyonlardır.

Kapalı alanlarda yoğun bir şekilde bulunan pozitif iyonlar, bedenimizde aşırı serotonin salgılanmasına yol açar. Aslında serotonin, bedenimizin zihinsel, duygusal ve fiziksel stres ile baş edebilmesini sağlayan bir sinirsel iletkenidir (*nöroiletken*). Ancak aşırı salgılandığında önce hiperaktivite başlar. Sonrasında kaygı bozukluğu (*anksiyete*) oluşur: sıkıntı, korku, gerilim, huzursuzluk, uykusuzluk, yorgunluk, hatta depresyon gibi...

İnsanların kendilerini sağlıklı ve zinde duyumsayabilmeleri için buldukları ortamda en az 2.000 adet/cm³ negatif iyon bulunması gerekirken, kentsel yapılanma, teknoloji ve endüstrileşme, aşırı betonlaşma, hava kirliliği nedeniyle negatif iyon sayısı 100-200 adet/cm³'e düşer. Kapalı ve havasız ortamlarda bu değer 50'nin altındadır.

Uzun süre araç kullandıktan sonra oluşan stres ve gerginliğin nedeni araç içinde bulunan pozitif iyonlardır.

NEGATİF İYONLAR HAVAYI NASIL TEMİZLER?

Fizikte kanunu gereği artı eksiye çeker. Kapalı ortamlarda havada bulunan parçacıkların (*partikül*) çoğu pozitif iyonludur. Havada yeterli oranda negatif iyon olduğunda, pozitif partikülleri kendilerine çekerler. Yeni oluşan partiküller havada kalamayacak kadar ağırlaşır tabana çökerler, böylece solunum alanımızın dışına çıkmış olurlar ve hava temizlenmiş olur.

Negatif iyonların sağlığımız için bu denli önemli olmalarının nedeni, kandaki ve dokulardaki serbest radikalleri etkisiz hale getiren, güçlü bir antioksidan olmalarıdır. Serbest radikaller, bedenimizin oksijen kullanarak yürüttüğü metabolik aktivitelerin sonucu açığa çıkan ve tek sayıda elektrona sahip atomlardır. Elektronlar her zaman çift sayıda olma eğiliminde olduğu için, bu

Negatif iyonca zengin bir ortamda aldığımız her nefes, dokuları ve kanı, toksik maddelerden temizler, hücre metabolizmasını canlandırır, bedene enerji verir.

atomlar, çift oluşturmak için başka elektronlar ararlar. Bu da, bedendeki hücrelere, proteinlere ve DNA'ya saldırmalarına ve zarar vermelerine yol açar.

Negatif iyonlar, fazladan elektronları sayesinde, bedendeki serbest radikallerle bağ kurup, onları etkisiz hale getirir. Özetle, negatif iyonca zengin bir ortamda aldığımız her nefes, dokuları ve kanı, toksik maddelerden temizler, hücre metabolizmasını canlandırır, bedene enerji verir. Ayrıca sinir sistemini dengeleyer, düzenli uyku, sağlıklı sindirim sağlar, belleği güçlendirir, dikkati artırır.

Teknoloji çağında, sağlıklı yaşamak adına elektronik aletlerden, sentetik malzemelerden vazgeçilemeyeceğine göre, geriye bir tek çözüm kalıyor: Havadaki pozitif iyonları yok edecek, yüksek miktarda negatif iyonlar üretmek.. Çözüm? Negatif iyon üreteçleri, diğer adı ile iyonizerler..

Bu aygıtlar uygulanmaya başladıktan sonra inanılmaz sonuçlar elde edilmiş. Örneğin, Güney Afrika'da The Standart Bank'in bodrum katında veri işleme bölümünde çalışan yaklaşık 90 operatör, bilgisayar ve diğer elektronik aygıtları kullanıyorlardı. Çalışanlar arasında gerginlik, yorgunluk, dikkat eksikliği o kadar yoğun ve yaygındı ki, yöneticiler çözümü, negatif iyonizer yerleştirmekte buldu. 2 yıl sonunda, operatörler arasında hata oranı %2.5'den %0.05'e gerilemiş, iş verimi artmış. Çalışanlar içtenlikle ortamın çok huzurlu olduğunu söylemişler.

Bir İsviçre bankasında çalışanlar iki gruba ayrılmış; birinci grubun çalıştığı ortama negatif iyon üreteci konulmuş. İzleyen aylarda, birinci grupta grip, nezle, faranjit, diğer solunum yolu hastalıklarından dolayı kaybedilen her iş günü için ikinci grupta 16 kat fazla saptanmış.

Bir başka araştırmada, bir ay süren grip salgınında birinci grupta toplam 3 iş günü kaybı olurken, ikinci grupta toplam 40 gün iş kaybı yaşanmış.

Columbia Üniversitesi profesörlerinden Dr. Michael Terman'ın bir çalışmasında, mevsimsel depresyon yaşayan 25 kişi, bir ay boyunca her sabah, negatif iyon üreten bir aygıtın önünde yarım saat oturmuş. Bu bir ay içinde, ağır antidepresan ilaç kullanmadan sağlıklarına kavuşmuşlar. Dr. Terman bu gelişmeyi şöyle açıklıyor:

“Negatif iyonlar, beyine oksijen akışını artırır. Dr. Pierce J. Howard da, Dr. Terman'ı onaylıyor ve negatif iyonlar, oksijenin beyine ulaşmasına yardımcı oluyor, bu da daha dikkatli, daha zinde olmamıza yardımcı oluyor” diyor.

“The ion effect” kitabının araştırmacı yazarı Fred Soyka *“Negatif iyonlar doğal bir anti-depresandır”* diyor.

Rus biliminsanları da negatif iyonların, sporcuların fiziksel performanslarını belirgin bir şekilde artırdığını, daha enerjik, daha dayanıklı olduklarını ve başarı düzeylerinin yükseldiğini gözlemlemişler.

Negatif iyonların,

insanlar üzerindeki inanılmaz etkilerini değerlendiren araştırmacılar, deneylerine bitkileri ve hayvanları da eklemişler. Negatif iyon üreteçleri ile donatılmış seralarda bitkiler, hem de hızlı bir şekilde büyümüş, hem de tarım ilaçlarına gerek kalmadan haşerat, bakteri, küf gibi zararlı etkenlerden olumsuz etkilenmemişler.

Santimetrekupte 400.000 negatif iyon ile zenginleştirilmiş bir ortamda yetiştirilen arpalar, %15 büyüme ve %18 ağırlık artışı göstermiştir.

Sebzerlerde verim, yine negatif iyonizasyonla %50 artış göstermiş, meyveler normalden daha uzun süre tazeliğini korumuş.

*Oda tipi hava temizleme cihazı (üstte)
Kolye şeklinde hava temizleme aygıtı (yanda)*

Ortamdaki iyonların hangisinin çoğunlukta olduğunu, negatif iyon sayarlar ile kolayca anlarsınız. (altta)

Kümes hayvanlarında yem tüketimi %4 azalırken, %5 kilo artışı saptanmış. Koyun, keçi, inek gibi hayvanların süt verim oranı da %20 artmış.

Sonuç olarak, günümüzde gelişen teknoloji nedeniyle yaşamak zorunda olduğumuz işyerlerimizde ve evlerimizde, pozitif iyon bombardımanı altında olduğumuz acı bir gerçek. Sağlığımızı korumak için sık sık şelale, deniz kenarına, ormana gidemiyorsak;

*Tuz
lambası*

yapısal yozlaşmanın zirve yaptığı kentlerde, elektromanyetik alanların, betonlaşmanın, hava kirliliğinin pençesine kıvranıyorsak, nasıl bir çözüm bulmalıyız? Sağlıklı, huzurlu bir ortamda yaşamayı kim istemez ki?

Bunun için en güçlü çözüm, negatif iyon üreten bir iyonizer satın almak. 400.000 iyon/cm³ kapasitesinde olan bu aygıtlar, odanızın içinde Niagara Şelalesi'nin yanında, ormanlık bir alandaymışçasına ciğerlerinizi temiz havayla doldurmanızı sağlayacaktır.

Evdeki negatif iyonları artırmanın bir yolu da duş yapmak.

Olabilirdiğince sentetik giysi, halı, mobilya döşemeleri, yatak örtüleri, yer kaplamalarından kaçınıp doğal olanlarını yeğlemek. Evleri sık sık havalandırmak. Floresan ışık kullanmamak. Wi-fi modemleri tüm gün açık tutmak yerine, gerektiğinde kullanıp hemen kapatmak. Cep telefonu kullanmayı en aza indirmek...

“Tuz lambaları” da ampulün tuzu ısıtmasıyla ortama negatif iyon yayarlar.

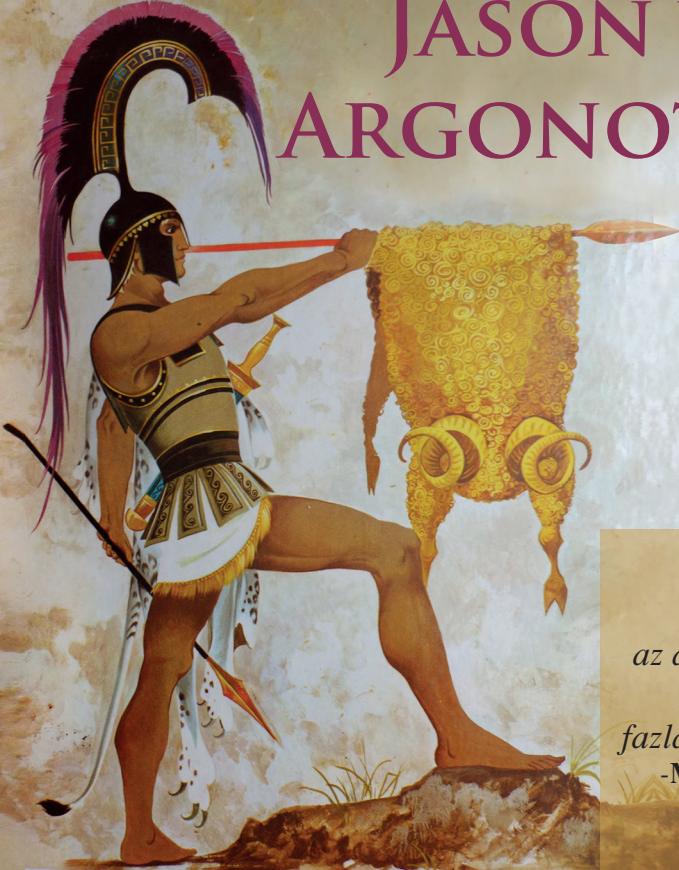
Doğal kristallerin de negatif iyon yayma özelliği vardır. Özellikle siyah turalin bu konuda başı çekiyor. Ayrıca kıvılcak taşı, kuvars, ametist, oltu taşı, siyah oniks de sayılabilir. •

yucelaksoybd@gmail.com

Standart bir hava iyon üretici kesinlikle insan sağlığına yararlıdır. Ancak dikkat edilmesi gereken çok küçük bir nokta var: Bu aygıtlarda iyonlar, elektrik deşarji adı verilen yöntemle oluşur. Bu süreçte, çok zararlı ve zehirli bir gaz olan ozon açığa çıkabilir. Önemli olan çıkan ozonun insan sağlığına zararlı olabilecek eşği aşmamasıdır. ABD Gıda ve İlaç Dairesi (FDA), iç mekan ozon seviyelerinin 100 ppb'den (milyarda parça sayısı) fazla olmamasını önerir. Günümüzde hava iyon üreticileri genellikle yüksek düzeyde ozonun, soluduğumuz havaya sızmasını izlemeye, bastırmaya ve önlemeye yardımcı olan ozon sensörleri ile donatılmıştır. Güvenilir bir markaya ait üreticinin teknik özellikleri bilinçli bir şekilde incelenirse, bu risk kesinlikle ortadan kalkmış olacaktır.

ALTIN POST, JASON VE ARGONOTLAR

*“İnsanlar
ne kadar
az düşünürlerse,
o kadar
fazla konuşurlar.”
-Montesquieu*

Altın Post Yunan mitolojisinde zenginliği ve iktidarı sembolize eden postun adıdır. Argonotlar bu postu ele geçirmek için Kolkhis

ülkesine gitmişler (*Günümüzde Gürcistan'ın Karadeniz kıyısındaki bir bölgesi*) ve uzun bir mücadele sonucunda postu almayı

başarmışlardır. Jason (*Iason*) da Yunan mitolojisinde altın postu arayan Argonotların önderidir.

Argo ve Argonaut'lar hakkında Azra Erhat'ın "mitoloji sözlüğü"nde şu şekilde bahsedilmektedir:

"Adı "hızlı" anlamına gelen Argo gemisi Karadeniz'in Kolkhis ülkesinde Altın Post'u aramaya giden kahramanlar için yapılmış elli beş kürekli bir gemidir. Onu yapan ustanın adı da Argos'dur." Bazı Argonautlar: Jason, Argos (*gemi ustası*), Tiphys (*dümençi*), Orpheus (*ozan*), İdmon (*bilici*), Amphiaraos (*bilici*), Mopsos (*bilici*), Herakles...

Jason'un kral babası amcası tarafından Jason henüz küçük bir çocukken öldürülür. Jason büyüüp genç bir adam olduğunda krallığı amcasından geri almak istemektedir. Bunun için ise uzak bir diyarda bulunan Altın Postu ele geçirmesi gerekmektedir. Zeus'a kurban edilen koçun altından olan postu Ares'e adanmış bir korulukta saklanmaktadır.

Yunan mitolojisinde, Güneş tanrısı Helios'un oğlu olan Kolkhis kralı Aiet'nin (*Aietes*) "Altın Post"a sahip olduğu anlatılır. Yunanistan'da Jason (*Iason*)'un başkanlığında kahramanlar bir araya gelirler ve "Altın Post"u ele geçirmek için Kolkhis'e

gitmeye karar verirler. Argonotlar, "Argo" adlı bir gemi yaparlar ve yola çıkarlar. Uzun ve çok zor bir yolculuktan sonra Aiet'in güçlü ve zengin krallığına varırlar. "Kral, Yunan kahramanları saygıyla

"İason'un ejderhayı öldürmesi ve onun dişlerini toprağa ekmesi gerekir. Bu dişlerden savaşçılar çıkmaktadır. İason'un bu savaşçılarla savaşması ve onları yenmesi gerekir. Yunanlar ancak bundan sonra Altın Post'u alabileceklerdir."

karşılar ve gelmelerinin nedenini öğrenir. Aiet, Jason'un şartlarını yerine getirmesi halinde "Altın Post"u Yunanlara vermeye karar verir. İason önce ateş püskürten öküzlere boyun eğdirecek, başlarına boyunduruk geçirecek ve büyük bir tarlayı sürecektir. Sonra İason'un ejderhayı öldürmesi ve onun dişlerini toprağa ekmesi gerekir. Bu dişlerden savaşılar çıkmaktadır. İason'un bu savaşılarla savaşıması ve onları yenmesi gerekir. Yunanlar ancak bundan sonra "Altın Post"u alabileceklerdir."

Kralın kızı, postu bekleyen korkunç ejderhayı uyutur ve Yunanlar Altın Post'u ele geçirmeyi başarırlar.

"Kralın kızı, ilk görüşte Jason'a âşık olmuş ve ona yardım etmeye karar vermiştir. Medea bir büyücüdür. Onun yardımıyla Jason kralın şartlarını kolayca yerine getirir ve Aiet'ten "Altın Post"u ister. Kral, Yunanlara kimin yardım ettiğini hemen anlar ve "Altın Post"u vermeyeceğini açıklar. Bunun üzerine Jason, postu ele geçirmeye karar verir. Ne var ki Medea'nın yardımı olmadan bunu gerçekleştirmesi olanaksızdır. Kralın kızı, postu bekleyen korkunç ejderhayı uyutur ve Yunanlar "Altın Post"u ele geçirmeyi başarırlar. Hızla gemilerine

binerler ve ülkeleri Yunanistan'a doğru yola çıkarlar. Medea da İason'la birlikte gider. Aiet, postun götürüldüğünü ve kızının kaçtığını öğrenir öğrenmez, hemen ordusunu toplar ve Yunanların peşine salar, ama askerler "Altın Post"u geri almayı başaramazlar."

Mitolojide "Altın Post" Phriksos ile Helle'yi sırtında Yunanistan'dan Karadeniz'e taşımış olan kanatlı koçun altın postudur. Babaları kral olan çocukları üvey anneleri kurban etmeye karar verir. Tam bu sırada gökten inen altın postlu koç çocukları Kafkaslara kaçıtır. Argonath ayrıca "Yüzüklerin Efendisi" isimli eserde de Anduin nehri üzerindeki devasa İsildur ve Anarion heykelleridir. Gondor'un kuzey sınırını oluşturur. Argonath, "iki asil taş" demektir.

"Altın Post" onur ve saygınlık ifade eden bir simgedir. Kendini arayış, kahramanın yolculuğu farklı mitolojik hikâyelerde işlenir. Hikâyenin şekli, yüzeysel anlatımı kitle içinken içreğe bakanlar düşünerek, farklı çıkarımlara ulaşabileceklerdir. Onurlu, erdemli, adil, cesur, dürüst, sadece kendini düşünmeyen örnek kahramanlar yolculuklarını yapar ve kendi ejderlerini kendileri kontrol ederler. Önce kendi kendilerine hâkim olmayı öğrenip, kitleleri peşlerine takarlar. Yolculuk ise her daim sürer gider. •

"Dünya büyük adamların düzeyinde yaşayamaz." -George Frazer

berkyukselbd@gmail.com

Güzel Günlerdi

*Gözlerimi kapatıp geçmişe, 1962 yılının
bir haziran sabahına dönüyorum.
Yedi kişilik ailemle yaşadığım küçük
evimizde uyanmamla başlıyor
o güzel gün...*

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Bildiğiniz gibi kendimizi, sevdiklerimizi ve dahası tüm dünyayı tehdit eden Covid19 salgını yüzünden tedirgin günler yaşamaktayız. Son derece tehlikeli olan bu virüsün bulaşması sonucu dünyada üç milyona yakın insan hayatını kaybederken ülkemizde ölümler kırk sekiz bine yaklaştı. Bunun sonucunda bir seneyi aşkın bir süredir hemen herkesin yaşamı allak bullak olmuş durumda. Eğitim, iş yaşamı, ulaşım ve sosyal ilişkiler başta olmak üzere bu salgından etkilenmeyen bir alan kalmadı diyebiliriz. Uzun süredir karantina nedeniyle evlerde hapis durumdayız. Ben bu sıkıntılı süreci okuyarak ve hastalık korkusu olmadan yaşadığım eski, kaygısız günlerimi anarak atlatacağıma çalışıyorum. İstanbul'un en güzel iskele semtlerinden birinde, muhteşem bir Boğaziçi manzarasına sahip bahçemizde yaşadığım pastel renkli çocukluk anılarımı gözümde canlandırarak kendimi oyalayabiliyorum.

Altmışlı yılların ilk yarısında yaşadığım o güzel günleri unutulmaz kılan ve aradan yarım asırdan fazla bir zaman geçtiği halde hala moral tazeleme amacıyla anmamı sağlayan iki önemli unsur vardı.

Birincisi; çocukluğumun en mutlu günlerine denk gelen bir dönemde dayımın satın aldığı büyükçe bir deniz teknesiyle bizi sık sık o sıralar tertemiz olan Boğaziçi'nde ve Adalar'da gezintiye çıkarmasıydı. Diğeriye şüphesiz ki, asırlık ağaçlarla süslü ve deniz manzaralı geniş bir bahçesi olan şirin bir evde

gündemini unutmak isteyenler için iki adımlı bir önerim var:

Önce çocukluğunuzun en güzel günlerinin geçtiği yeri gözünüzde canlandırın, ardından bu günü unutup o renkli ve cıvıltılı günlerinize döndüğünüzü düşünün. Bunu yapmak hiç de zor değildir, yine de işinizi kolaylaştırmak için kendimden bir örnek vermek istiyorum.

Gözlerimi kapatıp geçmişe, 1962 yılının bir haziran sabahına dönüyorum. Yedi kişilik ailemle yaşadığım küçük evimizde

uyanmamla başlıyor o güzel gün. Annem bahçemizdeki çardağın altında kahvaltı soframızı hazırlamış. Zamanında babamın diktiği iri sarı güller tüm çardağı çevirmiş durumda. Bahçemiz neredeyse gökyüzünün görülmesini zorlaştıracak yoğunlukta ağaçlarla kaplı. Ceviz, incir, erik, defne, meşe, akasya ve nar

ağaçlarının yaprakları ılık bir yaz rüzgârıyla hafifçe titreşmekte. Evimiz Boğaz'a karşı bir tepede kurulu olduğu için bahçedeki ağaç yoğunluğu karşı yakayı görmemize engel olmuyor. Günün ve gecenin her saati Boğaz'dan geçen gemiler önümüzde resmigeçit yapmaktalar. Annem her yaz olduğu gibi bu sabah da çayımızı aile yadigarı olan ve odun ateşiyle ısıtılan piriç bir

yaşıyor olmamızdır. Bu sayede yaz tatilleri boyunca tozlu sokak aralarında günlerini geçirmeye çalışan akranlarımızın aksine kardeşimle birlikte günümüzün önemli bir kısmını ağaçların tepesine tırmanıp ellerimizde dürbünlerle denizden geçen gemileri ve Boğaz'ın karşı kıyısını gözlerdik. Şu sıralar içinde olduğumuz iç karartıcı hastalık

semaverde hazırlamış. Güllerin, akasyaların ve hanımeli çiçeklerinin baygın kokularının yayıldığı bahçemizde keyifli bir kahvaltı yapmak yaz sabahlarımızın değişmezi olduğu için hiç acele etmiyoruz. Biraz ileride bahçeden domates, biber ve salatalık toplayıp çiçekleri suladığımız çeşmede yıkamakta olan ablam da sofraya oturunca kahvaltıya başlayacağız.

Uzun ve keyifli kahvaltımıza bahçemizdeki kediler, çiçeklerin üzerinde uçuşan rengârenk kelebekler ve tünedikleri dallardan bizi merakla izleyen serçeler eşlik ediyor. Hiç durmadan Boğaz'dan geçen kocaman gemilerin görüntüleri ve düdük sesleri ise artık kanıksadığımız bir durum. Yine de bu dev gemiler yollarından çekilmeyen küçük tekneleri uyarmak için acı acı düdük öttürdüklerinde aklımız

Güllerin, akasyaların ve hanımeli çiçeklerinin baygın kokularının yayıldığı bahçemizde keyifli bir kahvaltı yapmak yaz sabahlarımızın değişmezi olduğu için hiç acele etmiyoruz.

tersi söyledikleri yazlık sinemada izlediğimiz macera filmlerini anımsatıyor bize. Çocuk aklımızla gülüp geçiyoruz.

Kahvaltı sonrası çardağımızın hemen yanındaki dev ceviz ağacının üst dallarına tırmanıp dürbünle Boğaz'dan geçen gemileri izlemeye çalışmak en büyük eğlencemizdir. Bu kez daha da istekli olarak ağaca tırmanıyoruz çünkü yabancı bir ülke bahriyesine ait üç büyük harp gemisi Beşiktaş açıklarında demirlemiş durumda. Üzerlerinde top taretleri, torpidolar, telsiz ve radar antenleri bulunan bu gemiler savaş

yerinden çıkacak gibi oluyor. Annemin en büyük korkusu; yanıcı yakıt taşıyan dev petrol tankerlerinin Boğaz'dan geçerken birbirleriyle çarpışıp korkunç bir facia yaşanması olduğu için o hepimizden daha tedirgin. “Allah göstersin, öyle bir şey olursa bütün İstanbul havaya uçar.”

Onun bu korkusu bizi pek etkilemiyor, tam

filmlerinden çıkıp gelmiş görkemli görünümleriyle bizi büyülüyor. Dürbünlerimizi ayarlayıp dikkatle gözlemlemeye başlıyoruz. Gemiler öyle yakın görünüyor ki, güvertede dolaşan gemicilerin yüzleri, top namlularını ve torpido kovanlarını rahatlıkla seçebiliyoruz. Yakınlarından geçen vapur yolcularının savaş gemilerinin güvertelerinde gezinen denizcilere sevecenlikle el salladıklarını bile bu dürbünlerle izleyebi-

Neyse ki fazla düşünmeye gerek kalmadan bu konu kendiliğinden çözümleniyor: Hemen komşu bahçedeki iki katlı şirin bir evde yaşayan dayım bizi teknesiyle bir deniz gezisine götürmek için annemden izin almaya geliyor. Dayımın yaşı bize yakın olan oğullarının da bu geziye katılmak için hazır beklediklerini görmek son derece mutluluk verici. Her konuda kafa dengi olduğumuz bu dört afacanla gün

boyu sürecek bir deniz gezisinin heyecanıyla hazırlanıyoruz. Evden ayrılırken babamın “Kocakarı” ismini verdiği kaplumbağanın ısınan havayı fırsat bilip yeni yavrularıyla ortaya çık-

liyoruz. Denizciler de aynı şekilde onlara karşılık veriyor. Tepenin altında bulunan bostandaki nar çiçekleri, karşımızdaki yemyeşil koruluk, bilmediğimiz limanlardan gelip geçen gemilerin rengârenk bacaları ve bayrakları bizi adeta başka diyarlara götürüyor. İnanılmaz derecede huzurlu ve mutluyuz. Tatildegiz, ders yok, okul yok, hiçbir sorumluluğumuz yok, kafamızda günün tamamının daha renkli geçmesi için neler yapmamız gerektiği dışında hiç bir düşünce yok.

masını günün bir diğer güzel sürprizi olarak içimizi ısıtıyor. Dedemin zamanından beri bahçemizde yaşayan bu kaplumbağanın ailemizin en yaşlı üyesi olduğundan şüphemiz yok. Hava pırl pırl, Boğaziçi masmavi görünüyor, birazdan kayıkhaneye inip tekneyle Adalar'a doğru açılacağız. Annem, alelacele hazırladığı küçük piknik sepetini dayımın oğullarından birine verip bizi uğurluyor.

Dayım bizim kadar aceleci değil, Kızkulesi açıklarında demir atıp oltasını suya sallıyor. İstanbul'u

ziyaret eden Avrupalı turistleri, getiren dev gemiler bize sürtünecekmiş kadar yakınımızdan geçip Galata Rıhtımı'na doğru ilerlerken güvertedeki yolcuların

büyük bir hayranlıkla geri plandaki tarihi yarımada'yı fotoğraflamaya çalıştıklarını görebiliyoruz. İstanbul tarihi yapıları, kubbeleri, kuleleri, minareleri, surları ve Gülhane Parkı'ndaki asırlık ağaçlarıyla gözlerimizi kamaştırırken dayımın oltasına peş peşe kırlangıç balıkları takılıyor. Bir sonraki mola yerimiz Heybeliada Çam Limanı Koyu. İlk kez göreceğimiz için heyecanlıyız, teknemiz burnunu Adalar'a çevirip ağır yolla ilerlerken orayı gözümüzde canlandırmaya çalışıyoruz.

Bir saat sonra ulaştığımız Çam Limanı Koyu tam anlamıyla cennetten bir köşe. Hafta arası olduğu için kumsalda birkaç kişi dışında kimsecikler yok. Sahilin hemen gerisindeki koruluktan gelen hafif esinti çam yapraklarının mis gibi kokusunu getiriyor. Daha fazla dayanamayıp mayolarımızı giydığımız gibi koyun pırlıl sularına

atlıyoruz. Keyfimize diyecek yok, kimse geleceği düşünmüyor, kimsenin aklından yıllar sonra yaşanacak sorunlar geçmiyor. Yalnızca günü yaşıyoruz. Dola-

yısıyla güzelliklerle dolu o kaygısız günlerin anısının aradan tam elli yedi sene geçtikten sonra korkular ve sıkıntılarla dolu bugünlere katlanmak için bir teselli olacağı aklımızdan bile geçmiyor.

İyi ki yaşamışız o günleri. Bu sayede hastalık korkusundan evlerimize kapandığımız bugünlerde o eski, güzelim anılarla avunabiliyoruz. Sizler de deneyin, bu sıkıntı döneminde kaygısız ve mutlu günlerinizin anılarına sığının, faydasını göreceğinizden emin olabilirsiniz.

Sağlıklı ve huzurlu günler dilerim. •

mehmetunverbd@gmail.com

İsar Nehri
Üzerindeki
En Tarihi Kent

Freising

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Güzel bir resim oluşturmak ister gibi, her biri pastel tonlarda, değişik renklere boyanmış, duvarlarına güllerin sarıldığı evlerin birbirine bitişik dizildiği parke taşlı sokaklar beni Freising'in tarihi kent merkezine getiriyor. Almanya'nın Bavyera eyaletindeki en eski yerleşim yerlerinden biri olan Freising, 8. yüzyılda misyoner piskopos St. Korbinian'ın gelişi ve Benedikten manastırı ile piskoposluğun kuruluşundan sonra, eski Bavyera'nın dini ve kültürel merkezi olmuş. 19. yüzyılda Bavyera, kilise kontrolündeki toprakların laikleştirildiği Napolyon Fransa'sının etkisi altına girince, o zamana dek bin yıldan uzun süre kente hüküm süren piskoposluk 1803'te kaldırılmış. Roma Katolik Kilisesi, mülklerinin çoğunu ve kent üzerindeki otoritesini kaybetmiş. Piskoposluk daha sonra yeniden kurularak 1821'de Freising'in 40 km güneyindeki Münih'e taşınmış olsa

Marienplatz meydanı

da piskoposluk yönetiminin izleri burada kalmış.

İsar Nehri üzerindeki kent, ona hâkim olan iki önemli tepenin, Freising Katedrali'nin bulunduğu Domberg ile Weihenstephan Manastırı'nın bulunduğu Weihenstephanberg arasında yer alıyor. Kentin tarihi yüzü, günümüzde Weihenstephanberg'deki üniversitenin

getirdiği gençlikle canlanıyor. Bir zamanlar zengin tüccarların ve dini yöneticilerin evleri olan güzel binalarla çevrili ana caddeden önce Domberg yönüne doğru yürüyorum. Tarihi gümrük binasının yanındaki merdivenlerden çıkıp tepedeki St. Maria ve St. Korbinian Katedrali'ne geliyorum. Freising Katedrali de denilen ve 12.yüzyılda inşa edilen

St. Korbinian Katedrali

bu görkemli Romanesk yapının içi, 18.yüzyılda Eski Bavyera dini sanatının en ünlü temsilcileri olan Asam Kardeşler tarafından Barok unsurlarla yeniden tasarlanarak pek çok sanat eseri ile süslenmiş, St. Korbinian'ın mezarının olduğu bölüm ve sütunlu mahzeni ile yüzlerce yıldır ziyaretçileri cezbeden bu ihtişamlı katedrali gezdikten sonra önündeki meydana çıkıyorum. Meydanın diğer tarafında, bir zamanlar prens piskoposların konutu şimdi ise bir eğitim ve konferans merkezi olan Kardinal-Döpfner Evi'nin yanındaki birkaç basamaktan seyir terasına çıkıp Freising'e tepeden bakıyorum. Yemyeşil bir bitki örtüsü ile bezenmiş kentin diğer ucundaki Weihenstephanberg tepesindeki binalar dev ağaçların arasına gömülmüş gibi duruyor.

Vatikan'dan sonra dünyanın en büyük dini sanat koleksiyonuna sahip olan Piskoposluk Müzesi'nin yanından geçerek tarihi kent merkezinin kalbi sayılan Marienplatz Meydanı'na doğru yürüyorum. Tepeden inerken etrafındaki çatılar arasında göğe yükselen St. George Kilisesi'nin zarif Barok kulesi karşımda beliriyor. Marienplatz Meydanı'nın ortasındaki Barok Marien sütununun önünde durup çevreme bakıyorum. Festival kutlamalarına ve iki haftada bir

yapılan çiftçi pazarına ev sahipliği yapan meydanın bir yanında tarihi Belediye Binası, diğer yanında detaylı süslemelere sahip renkli cepheleriyle yan yana sıralanmış bi-

Zierer Evi

nalarla çevrili ana cadde yer alıyor. Meydanın diğer cephesinde ise bir zamanlar prens piskoposların okulu olan Asam Binası var. Freising tarihinin anlatıldığı Kent Müzesi'nin bulunduğu, 17.yüzyılda inşa edilmiş bu binadaki Georg Asam tarafından Barok fresklerle süslenmiş çeşitli etkinlik ve konferanslar için kullanılıyor. Meydanın biraz gerisindeki Zierer Evi de 18. yüzyılda yapılmış muhteşem Rokoko cephesi ile kentin o dönemdeki zenginliğini gösteriyor. Meydanı arkamda bırakıp bu kez ana caddeden Weihenstephan yönüne ilerliyorum. Ara sokaklardan birindeki sarı renkli bina dikkatimi çekiyor, önündeki bahçede çiçek eken yaşlı bir hanım

ile tanışıp sohbet ediyoruz. Bir zamanlar büyükannesinin burada yaşadığını, eskiden buradaki tüm evlerin piskoposluğa ait olduğunu, laikleşme kararı ile binaların evde oturanlara verildiğini, Weihestephan tepesinin çok yeşil ve güzel olduğunu anlatıyor. Tepeye çıkmaya başladığımda ona hak veriyorum. Dev ağaçların gölgesindeki yol, beni çeşitli park ve bahçelerin bulunduğu alanın tepesine ulaştırdığında Teknik Üniversite, Uygulamalı Bilimler Üniversitesi ve Araştırma Enstitüleri'nin olduğu binalara geliyorum. Bir zamanlar burada yer alan manastıra 1040 yılında bira yapma ve satma hakkı verildiğinde kurulan bira fabrikası da dünyanın hala üretim yapan en eski bira fabrikası olarak aynı yerde, Bavyera Eyaleti Bira Fabrikası olarak hizmet veriyor. Fabrika mağazasında satış yaparken bira bahçesinde de yiyecek ve içecek servisi olanağı sunuyor.

Weihestephan Meslek Yüksek

Okulu Bahçe Bitkileri Araştırma Enstitüsü tarafından düzenlemesi ve bakımı yapılan Weihestephan bahçelerini, çiçeklerin açtığı, etrafı leylak kokularının sardığı bir dönemde gezmek beni çok mutlu ediyor. Çok çeşitli bitkileri içeren ve öncelikle bahçecilik, gıda teknolojisi ve peyzaj mimarlığı öğrencilerinin eğitim ve öğretiminde kullanılan bahçeler, yılın belirli dönem, gün ve saatlerinde ücretsiz olarak gezilebiliyor. Özenle düzenlenmiş bahçelerde güller, leylaklar, yabani orkideler, laleler ve açelyaların, çeşitli bitkiler ve ağaçların arasında dolaşılıyor; banklardan birine oturup arıların vızıltısını, kuşların cıvıltısını dinliyorum. Seyir terasında Alp Dağları'nın panoramik manzarasını seyrediyorum. 1830 yılında dikilmiş tarihi ihlamur ağacının altında durup bu ağacın yüzyıllardır neler yaşadığını, nelere tanıklık ettiğini düşünüyorum; havayı temizlediği ve bizi iyileştirdiği için ona teşekkür ediyorum. •

izlensentokerbd@gmail.com

Sirin

DORUKLARINDA

Yazan: SABRİ KEMAL

Çocukluk yılları babası subay olduğu için Anadolu'da geçti 1925 doğumlu M.Sunullah Arısoy'un...

1935 yılında Diyarbakır Süleyman Nazif İlkokulu'nu bitirdi. Ortaokulun birinci

sınıfını Balıkesir'de, ikinci sınıfını Bursa'da okudu. 1939'da İstanbul Üsküdar I. Ortaokulu'nu bitirdikten sonra ailevi nedenlerle Haydarpaşa Lisesi'ndeki eğitimini yarım bırakarak çalışmak zorunda kaldı ve lise eğitimini sonradan tamamladı. 1942 yılında Balıkesir'de İktisat Vekâleti Garp Linyitleri Mıntıkası İş Mükellefiyeti Takip Müdürlüğünde daktilo olarak başladığı çalışma yaşamı boyunca çeşitli kurumlarda değişik görevlerde bulundu ve Sümerbank dergisinin genel yayın yönetmenliği üstlendiği Ankara Sümerbank Satın alma Müdürlüğü'nde Ticaret Şefi iken ayrılıp bir süre öğretmenlik yaptı.

M. Sunullah Arısoy

Emekli olduktan sonra da Türk Tarih Kurumu Basımevinde müdür yardımcısı olarak çalıştı. 1953 yılında Cahit Sıtkı Tarancı'nın başkanlığında Suat Taşer, Avni Dökmeci, Zihni Haznedaroğlu gibi bir grup arkadaşıyla Türk Edebiyatçılar Derneğini kurdu. 15 yıl boyunca da kurucuları arasında yer aldığı Ankara Sanatseverler Derneği'nin başkanlığını yaptı. Oyuncu olarak Ankara Meydan Sahnesi'ne katıldı. Türk Dil Kurumunda tanıtma kolu başkanlığı, Türk Dili dergisinde yazı kurulu üyeliği yaptı. Ankara Radyosu ve Televizyonu'nda bir çok program da sunucu olarak görev aldı. "Vasiyet" adlı ilk şiiri 1941 yılında yayımlandı. İlk nesir yazısı, Balıkesir Postası gazetesinde çıktı. Şiir ve yazıları Dost, Türk Dili, Varlık, Pazar Postası ve Akis dergilerinde yayımlandı. Ulus gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Öz Türkçecilik akımına bağlı kalarak doğru, düzgün, yalın, sade ve açık anlaşılır şiirlerinde genellikle aşk, yalnızlık, mutluluk, kardeşlik, barış, tabiatın güzellikleri, Anadolu güzellemesi, köylülerin sorunları, Atatürk gibi hem bireysel hem de toplumsal sorunları ele aldı.. Atatürk konusunu en özgün boyutlarıyla işleyen şairlerden biri olan, 1969-1979 yılları arasında Ankara Radyosu'nda çalışırken 12 Eylül 1980 darbesinden sonra görevine son verilen M.Sunullah Arısoy, 19 Aralık 1989'da Kuşadası'nda aramızdan ayrıldı. •

Sabah

Sabahı etmek zor
Bitmiyor ki bu geceler;
Çocukların bünyesi içindir,
anladım
Vaktin sıkıcı uzunluğu.
Ya biz, bu uzun vakt-içinde
Karanlığında gecelerin
Nasıl yaşarız?
Bütün yeryüzü, bütün gökyüzü
En namuslu vaktini yaşar
sabahları.
Aydınlıkla yıkanır
Sabahtır affeden
Geceler boyu hayasızca işlenen
Fenalık ve günahları.
Ağaçlar kırdı, dağda, şehirde
Sabahları alımlıdır.
Yeşiline gönül verdiğimiz çimen
Koklayıp koklayıp da sevdiğimiz
Çiçeklerin her çeşidi.
Sabahları şebnemlidir
Hava sabahları saf
Biz, sabahları namuslu ve iyi.
Sabah olmalı, hep sabah kalmalı
Yeryüzü, iffetli bir gül kuru su
ışığında
Bütün yaratıkları dünyanın
Sabahla sağ
Sabahlı dinç
Kardeş muhabbetleriyle selamlar
birbirini.
Sabahın serinliği
Dalgalanmalı daima
Geniş ufuklarında dünyanın
Barış ve hürlüğün tek ümidi.

**

Can Gülleri

Gökte yıldızlar kırpışır, de ki üşür
Ceylan yüreğim benim, hop eder
durur

Avcıdan değil benim korktuğum,
deliden

Yol ortası can gülleri öpüşür

**

Diyemezsin

Her doğan gün ne getirir,
Bir yenisini mi hüznün?
Bilemezsin.
Gök, mavidir, güzeldir,
Gün ışıklı işveli...
Yüreciğin oynar yerinden,
Koşasın gelir, uçasın gelir.
Gelir gelmesine ya...
Gel gör ki bir gün olsun,
Gülemezsin...
Bakarsın gözlerine,
Gözlerin yeşiline,
Yeşilin en güzeline
Harelisine...
Kimıldar içinde arzular,
Bir ışıktır, yanıp söner
Yanıp söner,
Kimıldeşir arzular da,
Gözlerin yeşiline,
Yeşilin en güzeline,
Sevdiğim diyemezsin.

**

Öyle Bir Yolcu

Yorgun bir yolcu
Güneye doğru
Güz güneşi altında
Biraz eskimiş
Kimi yeri unutulmuş
Hüzünlü bir şarkı gibi
Acıları suskunlukla sırtlamış
Göğüslemiş nice savaşçıları
Yürüyordu.
Gördüm
Yorgun bir güzeldi
Gülümserken
Ve yürürken

Ve bakarken
Ve içerken
(Ne güzel içiyordu
Şiir yazıyordu sanki)
Ve hiç konuşmazken
Sanki unutmuş.
Sabah erden
Yanan gökyüzüne baktı
Suskun gülümsedi
Dağlarda arandı
Gözleri
Suskun gülümsedi.
Ormanın neftiliğinde
Ve dağ başlarında
Derindi yitiriverecekti
Gözleri
Suskun gülümsedi.
Tavukları sevdi gözleri
Horozlara göz kırptı
Suskun gülümsedi.
Güneşi avuçlarca
Uzandı elleri
Mavilere bulandı
Suskun gülümsedi.
Yürüdü gitti
Gördüm
Bağışlayan gözleri
Kaldı ardında.
Yollar uzayıp gidiyordu
Yollarda yorgun bir yolcu
Görüntüsü gittikçe küçüliyordu
Da izlenimi büyüyordu
Gibime geldi.
Baktım
Yanımda yöremde
Bir büyük boşluk
Almış götürmüş birileri
Birileri bir şeyleri
Diyelim
Sızısını yüreğimin
Acımı, tutkumu, sevimi

Her bir şeyimi.
Biliyorum
Onu amacı iyilikti
Ondan aldı yükümü
Ama ben
Nasıl yaşarım şimdi
Böyle acısız, savaşımsız
Tutkusuz, sevisiz.
Bir sızı mı ki
İnceden ve derinden
Unutmak isterken
Ardından iz süren.
**

Anladım da

Geceleri yoksun
Yatağım boş
Sabahları da
Anladım da
Yüreğimden
Niye çıkıyorsun

Sen Bizi Bağışlama
varıp anıtına
saygı duranlar,
bilirsin sencil değil.
överek yitirdiler seni.
biçimsel sınırlamalarla
tutsak,
anlamsız,kalıplaşmış
kahraman ettiler.
ve sonra
güle oynaya
adını...
anlamına basa basa
ne yaptınsa
sevgili mustafa kemal,
ne işaretledinse
sevgili gazi paşa,
ne düşledinse
sevgili atatürk
tümünü

acımasızca yıkıp attılar...
hem de adını
ana ana
sen bizi bağışlama!

**

**

Unutmadım

Ben o dağları
Senin doğup davar güttüğün
Senin yıllar yılı haldaş olduğun
Ben o dağları
Unutmadım.

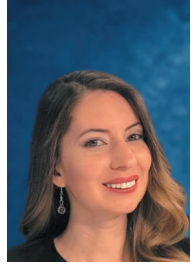

Kuyu suyuyla yunmuş avluların
Taş serinliği
İçe dönük, utangaç gelinlik
kızların
Alyanak, süzgün ve çıplak ayak
Dolaştıkları, loş avluları
Unutmadım.

İkinci, akşam, yatsı ezanlarının
Suskun dinlendiği
Körpe yüreklere ağırlık
Ve ışıkıntısı veren
Kandille aydınlatılmış
O esmer havaları, dinginliği
O ürperten karanlığı
O çoban köpeklerinin ulumalarını
Unutmadım. •

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Japonya'da Yeni Doğan Bebek Sayısı En Düşük Seviyede

Japonya'da 2020 yılında doğum sayısı, son 130 yılın en düşük

seviyesine geriledi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ülkede geçen yıl 840 bin 832 bebeğin dünyaya geldiğini açıkladı.

Yeni doğan sayısı, nüfus istatistiklerinin tutulmaya başlandığı 1889'dan bu yana en düşük seviyeye indi. Ülkede doğum sayısı, yaklaşık 2 milyona ulaştığı 1973'ten bu yana sürekli azalıyor. Kovid-19 salgının etkisi nedeniyle 2021'de doğum sayılarındaki azalmanın çok daha fazla olması bekleniyor. Ülkede yeni evliliklerin de 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana en düşük düzeyde olduğu görülüyor.

2 24 Bin Yıllık Donmuş Organizma

Rusya'da araştırmacılar, Sibirya bölgesinde topladıkları donmuş toprak numunesinde, "Bdelloid rotifer" isimli mikroskopik canlının bulunduğunu tespit etti. Sondaj yolu ile elde edilen numunenin içerisinde donmuş halde bulunan çok hücreli organizmayı inceleyen araştırmacılar, canlının yaşam fonksiyonlarının devam ettiğini belirledi. İleri radyo-karbon testlerine tabi tutulan canlının 23 bin 960 ila 24 bin 485 yıllık olduğu anlaşıldı.

Yarım milimetre uzunluğundaki tatlı su organizması, çözüldükten sonra döllenmesiz üreme olarak bilinen partenogenez yoluyla eşeysiz çoğaldı. Bilim insanları, daha önce bazı basit kurtçuk ve bitki türlerini donmuş toprak örnekleri içerisinde tespit etmiş ve donmuş halde hayatta kalabildiklerini bildirmişti. Bazı basit organizmaların, yaşamsal

faaliyetlerin sürdürülmesinin zor olduğu ortamlarda metabolizmalarını neredeyse duracak seviyeye getirerek yani kriptobiyoz halinde hayatta kalmayı başardığı biliniyor.

3 Dünya Meteoroloji Örgütü Uyardı

Dünya Meteoroloji

Örgütü'nün önümüzdeki yıllar için yaptığı yeni tahminde küresel ısınmayla ilgili tabloyu ortaya koydu. Yıllık ortalama küresel sıcaklığın geçici olarak sanayi öncesi seviyelerin 1,5 derece üzerine çıkma şansının yaklaşık yüzde 40 olduğu vurgulandı. Bu oran, 2020'de öngörülene kıyasla iki kat yarı çökülmüş oldu. Yeni tahmin,

2025'e kadar dünyanın en sıcak yılı yaşama şansının ise yüzde 90 oranında olduğunu gösterdi. Ayrıca, Atlantik'te, eskisinden potansiyel olarak daha tehlikeli kasırgalar görülme şansı da çok yüksek. ABD'de bu yıl aşırı sıcakların devam edeceği belirtilen yeni raporda, ülkenin güneybatısı için kuraklık tehlikesinin süreceği uyarısı yapıldı.

4 Kurt Cobain'in 6 Adet Saç Teli 14 Bin 145 Dolara Satıldı

Nirvana Grubu'nun

kurucusu, 27 yaşında hayatını kaybeden şarkıcı Kurt Cobain'in saç telleri, Amerika Birleşik Devletleri'nde açık artırmaya çıkarıldı. 1989 yılında grubun tüm dünyada tanınmasından bir sene önce kesilen parçalardan oluşan 6 saç teli, 14 bin 145 dolara alıcı buldu. Saç tellerini satın alan kişiye ayrıca, Cobain'in elinde makas tutan Tessa Osbourne ile görüldüğü iki fotoğraf da verildi. Cobain'in daha önce akustik gitarı, açık artırmada rekor fiyatla 6 milyon dolara satılmıştı. Hırkası da 334 bin dolarlık fiyata alıcı bulmuştu.

5 Gıdalardaki Tuz Miktarıyla Yeni Düzenleme

Dünya Sağlık Örgütü,

kalp krizi ve felç gibi hastalık risklerini artıran tuz tüketiminin azaltılabilmesi için gıdalardaki tuz

miktarına yönelik yeni kriterler belirlendi. Gıda endüstrisi için hazırlanan ve 64 farklı kategorideki ürünün yer aldığı katalogta, önerilen tuz miktarları sıralandı.

Dünya Sağlık Örgütü, dünya genelinde bir yılda kaydedilen ölüm vakalarının yaklaşık 11 milyonunun kötü beslenmeden kaynaklandığını, bunun 3 milyonun ise fazla tuz tüketimi ile bağlantılı olduğuna dikkat çekti. Örgütün açıklamasında, refah düzeyi yüksek ülkelerin çoğundaki gibi gelir seviyesi yüksek olmayan ülkelerde de ekmek, işlenmiş et veya peynir gibi gıda ürünleri ile sofralarda önemli ölçüde tuzun yer aldığı belirtildi. Bir kişinin günlük tuz tüketiminin 5 gramı geçmemesini tavsiye eden örgüt, dünyada tuz tüketiminin bunun çok üzerinde olduğunu ortaya koydu.

6 Londra'daki Thames Nehrine Balina Girdi

İngiltere'nin başkenti

Londra'daki Thames nehrine giren

bir balina için kurtarma operasyonu yapıldı. Mink türü olan genç balina, Richmond bölgesinde ortaya çıktı. İhbar üzerine bölgeye gelen yardım ekipleri, 4 metre uzunluğundaki balinayı bir tekne indirme rampasında sıkışmış olarak buldu. Su sıkılarak hayatta tutulmaya çalışılan balinaya müdahale için bölgeye, ekipler yönlendirildi. Dört saatlik çalışmanın ardından sıkıştığı tekne indirme rampasından kurtarılan balina, tedavi altına alındı. Balinanın nasıl Thames nehrine ve oradan Richmond bölgesine geçtiği bilinmiyor.

2006 yılında da benzer bir şekilde 5 metre uzunluğunda şişe burun türü bir balina Thames'e girmiş, ancak kurtarılamamıştı.

7 Japonya'da Ünlü Yubari Kavunları Açık Artırmaya Çıktı

Japonya'da geliri yüksek olan kişilerin tükettiği Yubari kavunları açık artırmada satıldı.

150

Kavunların tanesi, geçen yıla oranla 20 kat fazla fiyata 24 bin 800 dolara alıcı buldu. Söz konusu özel üretim üst kalite kavunların tanesi, Covid-19 salgını öncesinde 20-25 bin TL'ye satılıyordu.

Yubari kavunları Japonya'nın en kuzey noktası olan ve turistlerin yoğun ilgi gösterdiği Hokkaido Adası'nda üretiliyor.

7 Pandemi Döneminde 100 Milyon İşçi Daha Yoksullaştı

Uluslararası Çalışma Örgütü, Dünya İstihdamı ve Sosyal Görünüm adlı raporunu yayınladı. İşçi yoksulluğunun ortadan kaldırılmasına yönelik beş yıllık ilerlemenin pandemi sürecinde sıfırlandığı belirtildi. 2019'a göre, küresel çapta 108 milyon işçinin daha artık yoksul

ya da son derece yoksul olarak sınıflandırıldığı kaydedildi. Ayrıca istihdam rakamlarının pandemiden önceki düzeye en erken 2023'te dönebileceği uyarısı yapıldı. Rapora göre, küresel işsiz sayısı 2022'de 205

milyon olacak; bu sayı 2019'da 187 milyondur. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

TEMMUZ AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

- 1-(d) Kurdeşen 6-(a) Kuyruklular 11-(b) Tuzlanmış / tütsülenmiş
 2-(b) Höyük 7-(a) Okyanus derinliği domuz budu
 3-(c) Kolu manşetli kadın 8-(d) Kitap cildine geçirilen 12-(a) Lüfer yavrusu
 bluzu kapak 13-(d) Küçük kasetçalar
 4-(a) Uzun kıllı siğir 9-(a) Senedin devredilmesi 14-(d) Yaşlı, sakallı erkek
 5-(a) Sapıç 10-(c) Bencilik 15-(d) Dalyan kullanan balıkçı

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(a) Sendrom
 2-(c) Cenup
 3-(b) Nezih
 4-(d) Lavaj
 5-(c) Kamuran
 6-(b) Truva
 7-(a) Dilin arka kısmında
 8-(d) Kursak
 9-(c) Globalizasyon
 10-(b) Sipsi
 11-(a) Bowling
 12-(d) Pervane

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	R	E	İ	S	Ç	E	L	İ	K	T	R	A	K	E	
2	A	Z	R	A		K	E	M	A	N	E		T	İ	K
3	H	A	S	A	T		M	A	H	A	L	L	E		İ
4	M		A	T	İ	K	A	L	İ	A	A		A	N	
5	İ	O		L	P		N	A	N	E		K	A	N	O
6	E	M	R	E		F	T		F	R	E	N		K	
7	Y		E	R	M	A	N		L	E	A	R		A	S
8	Ü	R	E		E	L	E	M	E		İ	D	A	M	
9	B	A	L	A	T	A		O	S	A	K	A		A	P
10	O	S		S	A	K	U	R	A		A		İ	N	İ
11	Ğ		K	İ	N	A	Y	E		İ		E	F	O	R
12	L	İ	S	T	E		A	N	A	F	O	R		S	A
13	U		İ		T	A		O	N	A	T		K		Y
14		A	L	İ	T	A		A		E	Z	İ	N	E	
15	A	C	E	M	İ		S	S		F	L	A	M	A	
16	B	A	M		F	A	R	A	Z	A					
17	A	R		Z	A	R	İ	F		T					
18	D		R	A	K	İ		A	H	U					
19	A	G	O	R	A		A	R	A	R					
20	N	E	B	A	T	İ		İ	S	A					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Ege Doruk Ögeyik, Tunceli

Ayman Haşımzade, Azerbaycan

Lara Abbasi, Azerbaycan

Atlas Işın

Mert Remzi Emekçi,
Bursa

Mehmet Eren Güller, *Manisa*

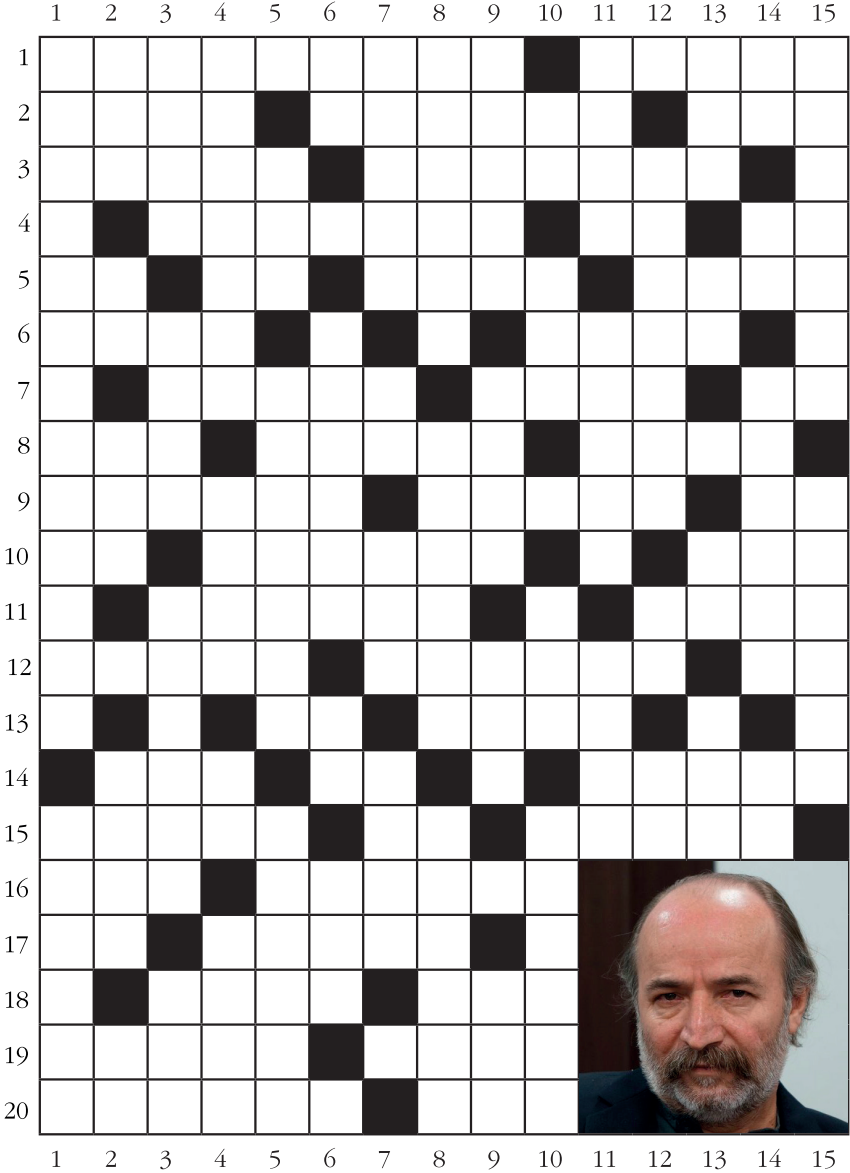
Mehmet Yavuz Emgen, *Adana*

Zeynep Tuana Emgen, *Adana*

Derin Uluç, *İskenderun*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-'İnat Hikayeleri', 'Ölü Ekmeği' adlı filmlerinden de tanıdığımız fotoğrafta görülen film yönetmenimiz.- Eklem bacaklılarda bulunan özel solunum kanalları. 2-Ayak basılmamış kum.- Keman ve kemence yayı.- Herhangi bir kas kümesinin irade dışı hareketi. 3-Ürün kaldırma, ekin biçme işi.- Bir şehrin bir kasabanın, büyüğe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri. 4-İstanbul'un bir semti.-Bir haber ajansının simgesi.-Tarla sınırı. 5-Jüpiterin bir uydusu.-Uzunçalar anlamındaki yabancı kısaltma.-İtirl bir bitki.- Kürekle yürütülen dar, uzun, hafif tekne. 6-Aşık.-Araçların durmasını sağlayan düzenek. 7-Yiğit, kahraman, yürekli kimse.-'Kral' (Shakespeare'nin ünlü bir yapıtı).-İskambilde birli. 8-Azotlu gübre.-Elekten geçirme.-Ölüm cezası. 9-Motorlu araçlarda fren yapmayı sağlayan yarım ay biçimindeki alet.-Japonya'da bir kent.-Eski bir siyasi partinin kısa adı. 10-Osmiyumun simgesi.-Japonya'nın ulusal simgelerinden biri olan çiçek.-Kayınbirader. 11-Düşünüleni, dolaylı olarak anlatan söz.-Çaba, emek. 12-Alt alta yazılmış şeylerin bütünü, dizelge.- Argoda yolsuzluk yapılarak elde edilen gelir.-Nazi hücum kıtası. 13-Uzaklık işareti.- Dürüst, iyi ahlaklı. 14-Ulu, yüce.-Talyumun simgesi.-Çanakkale'nin peyniri ile ünlü ilçesi. 15-Tecrübesi az olan.-Nazi polis örgütü.- İşaret olarak veya çeşitli amaçlarla kullanılan küçük bayrak. 16-Sazın en kalın teli.-Varsaymak anlamında bir kelime. 17-Güzel sanat.- Çekicilik, biçim, görünüş, konuşma ve davranışlarıyla hoşla giden. 18-Aslan sütü olarak da tabir edilen sert bir içki.- Ceylan. 19-'..... Meyhanesi'(Onur Şenli'nin bir şiiri).-Türkiye'nin ilk araştırma gemisi. 20-Bitkisel.-Bir peygamber adı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Bedri' ('Karadut', 'Tuz', 'Dördü Birden' adlı eserlerinden de tanıdığımız şair, ressam ve yazarımız.-İran'da bir kent. 2-Sıkıntı verme, üzme.-Kemiklerin yuvarlak ucu.-Habeş soylusu.- Güneybatı Kafkasya'nın Türkiye sınırına yakın bölgesinde yaşayan bir halk.-Germanyumun simgesi. 3-Mızrak gibi sivri bir şeyle dürtme.-Gerçek.-Bitkilerde kökten dallara su taşıyan kanallar.-Yağma etmek. 4-Yönetmen Stephen Daldry'nin 2003 yapımı bir filmi.-Hamız.-İşaret.-Sivas'ın bir ilçesi. 5-İlgi çekici, değişik kimse.-Dayanma gücü, dayanıklılık.-Hastalıktan kurtulma, iyileşme. 6-İlave.-Ömer Seyfettin'in bir yapıtı.-Bir binek hayvanı.-Katıksız, saf. 7-İsviçre'de bir göl.-Neonun simgesi.-Ahmak, sersem.-Zamana uygun, çağdaş. 8-Ham madde işlenerek yapılan her türlü mal.'Dario' (1921-1968 yılları yaşamış Türk müzisyen ve oyuncu).- Katılımcıların vahşi hayatı yerinde görmelerini sağlayan turistik gezi. 9-Kehanette bulunan kişi.- Islak ayakla bir şeye basmak.-Maksim Gorki'nin ünlü yapıtı.-Özgü, mahsus. 10-Olumsuzluk belirten bir ek.-Zeybek.-Yapma, etme.- Satılan bir malın cinsini, miktarını ve fiyatını bildirmek için satıcının alıcıya verdiği hesap pusulası. 11-Kumaşla astar arasına konulan kolalı bez.-Güzel, hoş.-Yönetmen Eli Roth'un 2006 yapımı bir filmi. 12-Palamut, torik gibi balıklardan dilim dilim kesilerek yapılan salamura.-Rütbesiz asker.-Güney Afrifa Cumhuriyeti'nin plaka imi. 13-Tanrıtanımaz.-En kısa zaman.-Akdeniz'de bir ada.- Rudyar Kipling'in bir yapıtı. 14-İlgi eki.-Bilincin irade ve heyecan karışmadan algılama ve düşünce kısmı.-Toros dağlarının Hatay'daki uzantısı olan dağlar.-Sodyumun simgesi. 15-Gece- gündüz eşitliği.-Ziynet.

Satranç

Mustafa Yıldız

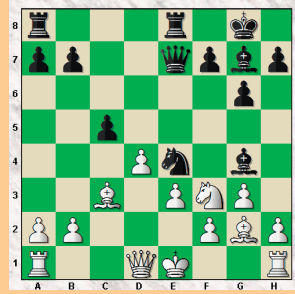

DÜNYA KUPASINDA 3 TÜRK

Dünya Kupası'na katılacak satranççıları belirlemek amacıyla FIDE Hibrit Satranç Turnuvaları düzenledi. Buna göre maçlar online yapılıyor ancak her ülkenin yarışmacıları bir yerde toplanıyor, internet bağlantılarını uluslararası hakemlerin gözetiminde yapıyorlar. Ülkemizden de Dünya Kupası eleme turnuvalarına katılma hakkı olan 7 usta satranççılarımız İzmir'de bir otelde hazırlanan salonda turnuvaya katıldılar. GM Mustafa Yılmaz ve GM Emre Can turnuvada finale kaldılar. Yılmaz'ın önceden katılma hakkı bulunduğu için onunla birlikte bir satranççı daha Dünya Kupa'sında ülkemizi temsil etme hakkı kazandı.

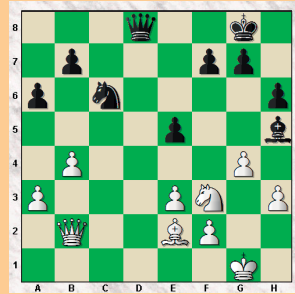
Tamas Banusz – Emre Can

1 piyon geride olmasına karşın Siyah açılıştan çok üstün çıkmış görünüyor; Beyaz henüz rok atamamış ve merkez kareleri sıkıntılar içinde... Siyah, bu durumdan bir at fedası yaparak yararlanmak istiyor. **16...Axf2!! 17.Şxf2 Vxe3+ 18.Şf1 Kad8** Siyahın bütün ağır kuvvetleri saldırıya katılmak için en uygun yerlerini aldılar. **19.h3 Ff5 20.Ae1 cxd4 21.Fd2 Vxg3 22.Vf3 Vd6** Vezirler değişirse Beyaz rahatlar. **23.Ad3 Va6!** Beyaz terk etti. Çünkü, at ölüyor, felaket kapıda. 0-1

Mustafa Yılmaz– Robert Hovhannisyan

Beyaz, merkezdeki siyah piyonu düşürebilmek için şah kanadını zayıflatmayı göze alıyor. Siyah ise biraz daha güvenli **24...Fg6 25.Axe5 Vf6** yerine 'en iyi savunma hücumdur' ilkesine sığınıp fili istenirken ata saldırıyor. **24...e4 25.Ad4 Axd4 26.Vxd4 Vxd4 27.exd4 Fg6** Bir anda büyük bir sadeleşme oldu ve aynı renkli fil oyun sonuna geçildi. **28.Fc4 Şf8 29.a4 Şe7 30.Fd5 b6 31.a5! bxa5 32.bxa5 Şd6** Siyah'ın vezir kanadında savunulması zor bir yalnız piyonu kaldı. **33.Fb7 f5 34.gxf5 Fxf5 35.h4 g5** Siyah da şah kanadında geçer

piyon oluşturmaya çalışıyor ama işi zor. **36.hxg5 hxg5 37.Fxa6 Şc6** Beyaz'ın üç piyonundan ikisi geçer. **38.Fc4 Fg4 39. Şf1 Fc8 40.Şe2 Fg4 41.Şd2 Fc8 42.Şd3 Fh3 43.Şb4 Fc8** Siyah filini çaprazda dolaştırıp duruyor. **44.d5 Şd6 45.Şb5 g4 46.Şb6 g3 47.fxg3 e3 48.a6 Fxa6 49.Şxa6 Şc5** Siyah'ın fili de gitti. **50.Fe2 Şxd5 51.Şb5 Şd4 52.Şb4 Şd5 53.Şd3** Siyah terk etti. **1-0**

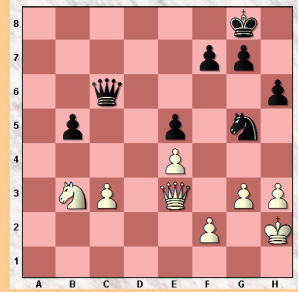

KADINLAR SATRANÇ ŞAMPİYONU ATALIK

13-17 Haziran 2021 tarihlerinde Çorum'da düzenlenen Arzum Türkiye Kadınlar Satranç Şampiyonası'nda IM Ekaterina Atalık 7/6,5 puanla birinci oldu. 32 yarışmacının pandemi koşullarına uygun olarak hazırlanmış salonda uzun bir aradan sonra ilk kez yüz yüze karşılaşmanın büyük heyecanıyla yarıştığı turnuvayı Kübra Öztürk Örenli 6 puanla 2. ve Esmâ Doğa Duran 5,5 puanla 3. bitirdiler.

Şeyma Zeynep İncecik – Ekaterina Atalık, 1.Tur

Siyah, vezirini de şah kanadına aktarmak ve at - vezir işbirliğiyle taktik manevralar yapmak istiyor. Hedef kare: h3. Bu arada istenmeyen taş değişimlerinin de piyon yapısını bozacağı unutulmamalı. **34.Ad2? Vd7!** Biraz dikkatlice bakınca Beyaz'ın son hamlesinin Siyah'a bir çifte vuruş şansı verdiği görülebilir. Hem h3 piyonu isteniyor hem de Af3 çatalıyla at tehdit ediliyor. **34.Ac5!** bayağı dirençli olurmuş. **35.h4?? Vxd2** Hiç değilse **35.Af3** ile bu at alışından kaçınmak gerekirdi. **36.hxg5 Vxe3**

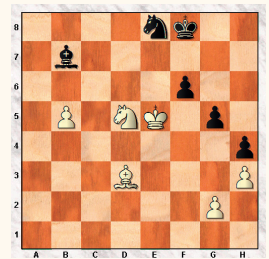
37.fxe3 hxg5 Bu değişimlerden sonra Beyaz 2 piyon geride sayılabilir. **38.Şg2 g4 39.Şf2 Şf8 40.Şe2 Şe7 41.Şd2 Şd6 42.Şc2 Şc5 43. Şb3 g6** Siyah'ın yeterli sayıda yedek tempoları var, Beyaz şah ise geri çekilmek zorunda. **44.Şc2 Şc4 45.Şd2 f5** Beyaz terk etti. **0-1**

BİR KİTAP/ Çocuklar İçin Satrançta Ustalık Kursu/ Selim Gürçan

Aaa!.. O hamle mi vardı?

Zorlu bir mücadelenin sonlarına yaklaşılmış durumda. Beyazlar üstün çünkü hem b5 güçlü bir geçer hem de beyazların şahı etkili olacak şekilde oyuna girmiş durumda. Beyazlarla oynayan ünlü Büyükusta Short, şimdi şahını daha da ilerletiyor. **58.Şe6?? Fc8 Mat.** Rakibin cevabını düşünmeden asla hamle yapmayınız. (s.101)

57...f6+

mustafayildizbd@gmail.com

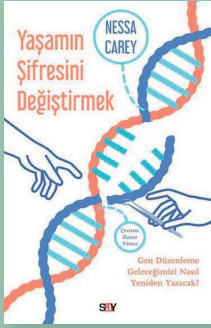
Bize Gönderilen Kitaplardan

Yaşamın Şifresini Değiştirmek

Gen Düzenleme Geleceğimizi Nasıl Yeniden Yazacak?

Nessa Carey

Say Yayınları

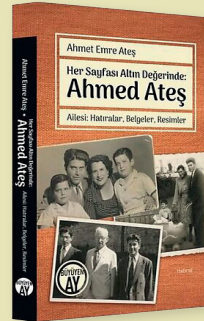
Bitkiler, hayvanlar derken sıra GDO'lu insanlarda. Dünya tarihinde ilk kez bir canlı türü, kendisi de dahil olmak üzere diğer tüm canlı organizmaların genomlarını değiştirme kabiliyeti kazandı. Geliştiren yeni teknikle birlikte gen düzenleme, her hangi bir orta derecede donanımlı laboratuvarıda ve nispeten temel bilimsel becerilere sahip insanlar tarafından yapılabilir hale geldi. Doğal seçilimin hammaddesini değiştirmek metalaştırılmaya başlandı. Gen düzenleme işlemi daha hızlı, daha ucuz, daha kesin, daha esnek ve daha fazla uygulanabilir hale getirmek için her hafta yeni araçlar geliştiriliyor. İyi huylu bakterileri, insanlar ve çiftlik hay-

vanları için yüksek derecede tehlike taşıyan bakterilere dönüştürmek için gen düzenlemeyi kullanmak o kadar zor olmazdı. Bunlar biyolojik savaş ajanları olarak veya sadece savunmasız endüstrilerden veya hükümetlerden zorla para almak için kullanılabilirler. Ancak aynı teknoloji, insanların acılarını hafifletmek için de kullanılabilir ve eğer yeterince zekiyseniz, ağır hareket eden türünüzün, tüm evrende karmaşık yaşamı desteklediğini bildiğimiz tek gezegen üzerindeki etkisini azaltabiliriz. Bu teknolojiyi artık icat edilmemiş sayamayız ve muhtemelen yayılmasını bile kontrol edemeyeceğiz.(...)

Her Sayfası Altın Değerinde, Ahmed Ateş

Ahmet Emre Ateş

Büyüyenay Yayınları

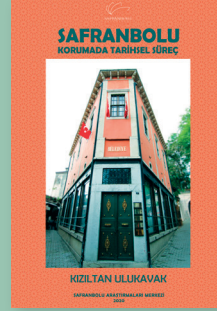
Güngörmüş ahashap mobilyaların kitap kokusuyla karıştığı hatıralarla dolu bir ev. Türkiye'de kültür, bilim ve siyaset üçgeninde

yaşananların kısa tarihini anlamak açısından önemli bir keşif noktası. “Hayatı boyunca yaşadıklarını yazılı olarak aktarıp bunlarla övünmeyi veya hüüzlenmeyi ayıp” sayan üç nesildir akademisyen olan bir aile. Bilim dünyası için Michel Aubin’in deyişiyle “her sayfası altın değerinde” olan eserleriyle adından bahsettiren Ahmet Ateş’in hayatı, eşi Fikret Ateş ile olan evliliği, çocukları Ertunga Ateş ve Toktamış Ateş’in anıları, yaşam öyküleri bir anlamda Cumhuriyet’in tarihi. Ele avuca sığmaz bir edebiyat tutkunu Fikret (Özyurt) “örtüsüz, çıplak ve yapayalnız” bir biçimde gördüğü Milli, İstiklal Marşı’mızın yazarımızın tabutunu arkadaşlarıyla bir lokantadan aldıkları bayrakla örten gazetelerde elinde kürekle toprak atarken mezarında görüntülendi duyarlı bir yürek. Nazım Hikmet, Fahir İz, Behçet Necatigil, R. Rahmeti Arat, Ahmet Caferoğlu, Mehmet Kaplan, Halide Edip, Adnan Adıvar, Hellmut Ritter, Şerafeddin Yaltkaya, Bernard Lewis... gibi pek çok önemli isimle yaşanan dostluklarla entelektüel dünyanın kapısının aralaması. Bir bilim insanının hayatından yola çıkarak, ailesiyle içinde bulunduğu şehrin, toplumun ve ülkenin tarihi yeniden keşfediliyor. Bireysel hatıralar, her zamanki gibi, bir kez daha kolektif hafızanın oluşmasında önemini gösteriyor.

Safranbolu, Korumada Tarihsel Süreç

Kızıltan
Ulukavak

Safranbolu
Araştırmaları
Merkezi
Yayınları

Kentleri kuranların, fethedenlerin, kurtaranların adları anılıp durur. Bir de kentleri koruyanlar, gelecek kuşaklara ulaştırırlar vardır. Beton canavarının toprağı, bitkileri, hayvanları yutup insanları kendi elleriyle yaptıkları hücelere tıktığı bir akışta durumu tersine çevirenlerden biri Kızıltan Ulukavak; diğeri “Korumanın Başkenti” Safranbolu’nun öyküsünü geleceğe taşıyan, Aytekin Kuş. Bir de Safranbolu’nun ilk kadın belediye başkanı, 17 yıl boyunca mesleğinin adını betonlaşma anlamına gelmekten kurtarmaya çalışan mimar Elif Köse. “Ülkemizde Safranbolu, adını aldığı safran bitkisinin yetiştirildiği bir yöre olarak değil, çok önemli tarihsel bir ilçe merkezi olarak bilinir. Kent, Osmanlı- Türk yaşam biçimini sergileyen ve bozulmadan korunan evleriyle ünlenmiş ve “Safranbolu Evi” literatürde bir marka olarak benimsenmiştir. Ancak ülkemizde, tarih içinde hiç kuşkusuz Safranbolu’dan çok daha önemli konumda. (...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: YAĞMUR ERİKEL YILMAZ, ANKARA

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir. %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

MELEK CELAL SOFU

Türk sanatının büyükelçisiydi. “Ucuzluğu yüzünden yurdumuza bol bol girip yaygınlaşan sahte ve sıradan bir zevkin ürünü Batı süsleme sanatlarının yanı başında yüzyıldır gittikçe yaşam gücünü kaybeden ve alıcı bulmadığı için sıradanlaşmaya yüz tutan Türk Süsleme Sanatlarına dikkat çekmek, yaşatmak ve hiç olmazsa büsbütün unutulmaktan kurtarmak” için Türkçe, Almanca, Fransızca konferanslar verdi, kitaplar yazdı. Anadolu’dan adım adım örnekler topladı. Atatürk öldüğünde ön yüzünde bir yanda kendisini özgürlüğe kavuşturan Ata için matem tutan Türk kadını, bitişiğinde sönen büyük ıskık; arka yüzünde Atatürk’ün yanan meşalesinin altında “Kurtardığın Türk kadını sana minnetle ebediyen ağlayacaktır” yazan bir madalya hazırladı. Geliriyle huzurevi yapıldı. Satmak için resim yapmadı. Dostlarına armağan etti. Kurumlara bağışladı. Susmayan bir çevreciydi. Türkiye’de yalnız başına, kendi eserlerinden oluşan sergi açan ilk Türk kadın ressamıydı. Gurbette onu yatalak eden hastalık, içindeki sanat ateşini, vatan özlemine söndüremedi.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320